

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies decimus et undecimus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De SS. Gereone Et Aliis CCCXVIII De SS. Victore Ejusque Sociis Item De SS.
Cassio, Florentio Et Pluribus Aliis Martyribus Coloniae Agrippinae Et In Ejus
Viginia Commentarius Prævius

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71246](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71246)

DE SS. GEREONE ET ALIIS CCCXVIII

DE SS. VICTORE EJUSQUE SOCIIS

ITEM DE SS. CASSIO, FLORENTIO ET PLURIBUS

ALII MARTYRIBUS

COLONIÆ AGRIPPINÆ ET IN EJUS VICINIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§ I. Palæstræ diversæ, quas Sancti nacti sunt; cur de hisce omnibus simul hic agatur, et qualia sint, quæ edituri sumus, eorum Acta.

B
SUB DIOECLESI-
NO ET MAXIMA-
NO.
S. Gereon et
Socii Colonia
Agrippinæ.

Martyres, in titulo hic propositi, qui an omnes exstiterint Thebæi, infra examinabitur, difficultates sane, ut hodie in Usuardo, a se illustrato, Sollerius observat, offerunt perquam implexas. Ut igitur in hisce utcumque enodandis ratione et via, ut convenit, procedam, de tribus diversis ad Rhenum urbibus, quarum quamque aliqui ex illis glorioso pro fide certamine illustrarunt, nonnulla præmitto. Primum hasce inter locum tenet Colonia Agrippina, omnibus passim adeo nota ac in Opere nostro, adductis, quæ ad illam illustrandam facerent, notitiis, tam sæpe memorata, ut necesse non sit, hic plura asserre, quo lectori notior evadat. Ibi porro SS. Gereonis Sociorumque ejus trecentorum decem et octo palæstra a Floro, Adone, Usuardo et aliis plerisque martyrologis hodie signatur, nec his, quibus etiam Martyrologium Romanum hodiernum consentit, refragandum apparet. Etsi enim campi, quos Gereon Sociique ejus fuso pro Christo sanguine, ut traditio juxta ac horum Acta num. 14 perhibent, rigarunt, intra ipsammet Coloniam siti haud sint, adeo tamen civitati celeberrimæ sunt vicini, ut, quod gestum in illis fuit, fuisse quodammodo in hac gestum reputari queat. Adhæc locus, quo, ut infra videbimus, sanctissimi isti Martyres, statim a martyrio in puteum projecti, sepulturam post nacti sunt, magnificaque modo ecclesia, a S. Gereone nomen sortita, conspicitur, haud procul a loco, quo sunt passi, fuit remotus, Coloniensibusque mœnibus nunc includitur. Hæc ex infra dicendis magis illucescent.

C
S. Victor et
Socii in San-
ctensi, quod
inde etiam, non
vero,

2 Ad alteram modo e tribus hic memorandis urbibus, ad quam S. Victor ejusque Socii martyrio coronati sunt, progrediamur. Hanc, quæ ab incolis Santen seu Zanten vocatur, Latine eruditi Sanctos, vulgus Xantem appellat. Ita in suis in Fortunati lib. 2 Notis pag. 45 Browerus; ex illa autem, quam, ut, ait, Sanctensi oppido vulgus tribuit, appellatione ortum reor, ut quidam medio ævo aut nonnihil serius, qui præpostero antiquitatis amore abrepti vel ab ipsismet Troianis, in Germaniam post Troiæ excidium appulsis, vel certea Francis, origine, ut fabula ferebat, Troianis, con-

ditum fuisse Sanctense oppidum, temere credebant, nomen huic Xanti, cum Troia Minor in majoris excise memoriam nuncupatum primo a suis conditoribus fuisset, inditum post fuisse, perperam existimarint, a fluvio quodam, qui, ut comminiscebantur, Xantus, nomenclatione a cognomini Troados fluvio accepta, vocatus fuisset, oppidumque Sanctense olim alluisset. Otto Frisingensis, qui seculo XII floruit, in Chronico suo lib. 3, cap. 45 sic scribit: Victorem etiam cum cœclx in urbe Troia, quæ nunc Xantis dicitur, intererunt. Nec ab hoc chronographo hodie in Martyrologio suo dissentit Grevenus, utpote Victorem apud Troiam, quæ nunc (verba ejus sunt) Xantis dicitur, passum affirmans; id autem, quod jam dixi, sese existimasse, Adolphus, duæ Cliviæ, qui Ms. Sanctense, hic infra pluribus memorandum, seculo XV concinnavit, luculentissime omnium prodit.

3 Etenim nonnulla primum, jam ab aliis confecta, de Priamo Juniore, Priami Magni Troianorum regis nepote, ejusque post Troianum excidium in Italiam, indeque, transmis-sis Alpibus, in Germaniam ad partes, Rheno vicinas, adventu in ista lucubratione sua præfatus, ita deinde in hac pag. 18 de eodem Juniore Priamo loquitur: Civitatem prægrandem ædificavit, quam Troiam Minorem, quæ nunc Xantis a quodam fluvio ibidem quondam circumfluente dicitur, nuncupavit. Joannes Michael vonder Ketten, monasterii S. Mariæ Floris Ordinis S. Birgittæ intra Calcariam Prior, infra adhuc memorandum, in epistola, ad Papebrochium anno 1692 die 7 Maii scripta, ita fere quantum ad substantiam memorat. Apud Virgilium lib. Æneid. sequentibus hisce versibus:

Procedo et parvam Troiam simulataque magnis

Pergama et arentem Xanthi cognomine rivum Agnosco, Scævæque amplector limina portæ, Æneas, cum in Epirum ad Helenum, qui ibidem urbi, a se post Troiæ excidium conditæ, Troiæ Parvæ fluvioque præterfluenti Xanthi nomen indiderat, appulisset, loquens inducitur; illos autem cum Sanctenses quidam antiqui, qui Francorum a Troianis originem credebant, legissent,

E

ut Sanctenses
quidam putasse
videntur,

P

A legissent, occasionem hinc, ut suspicor, arripere dicendi seu potius comminiscendi, oppidum suum vocari Xanthum, quod a Troianis fuisset conditum, quodque, cum hi illud Troiam Minorem fluviumque præterfluentem vocassent Xanthum, factum tandem temporis lapsu esset, ut a fluvio illo oppidum, priori nomine antiquato, nomenclationem accepisset Xanthi.

a Xantho fluvio, qui id aliquando alluerit,

4 Ita ille, verum quidquid sit de suspitione, quam vir de Museo nostro plus semel bene meritis hic suggerit, fluvius equidem, nomine Xanctis seu Xanthus, qui undis suis Sanctense oppidum rigarit, nusquam vel apud geographos vel apud scriptores alios fide dignos memoratur, cumque id ita sit, factum esse, ut illud a fluvio hujusmodi nomen suum acceperit, quis credat? Purum ac putum commentum esse, Pighius in Hercule prodicio et post hunc Fleyus in Circ. Westph. Annal. pag. 269 affirmant. Necesse, quod præterea dicas, Troiæ equidem nomine antiquitus distinctum inveniri Sanctense oppidum, facileque adeo fieri posse, ut, quamvis non a fluvio Xantho, qui id aliquando alluerit, a cognomine tamen Troadis fluvio, a quo haud procul (adi Geograph. Antiq. tom. 2, pag. 37 Cellarium) abfuit Troia Major, appellationem Xanthi acceperit; etsi enim vere istud oppidum non tantum in Actis edendis num. 15 Troia, verum etiam in pluribus vetustis tum Latinis tum vernaculis litteris, ibidem asservatis, Troia Minor, aut etiam, prout in suis Clivæ Annalibus Teschenmacherus part. 1, pag. 21 ait, Francorum Troia vocetur, id tamen, ut nonnulli contendunt, Troiæ nomen traxit non a Troia Majori excisa, sed a colonia Romana, e cujus et vicinorum sibi Veterum Castrorum ruinas emergerit.

aut ab altero cognomine Troadis flumine,

5 Hæc enim, quæ apud Cluverium Germ. Antiq. lib. 2, pag. 90 in Antonini Itinerario Colonia Trajana appellatur, Rhenumque descendendo Veteribus subjicitur, ibidem apud eundem Cluverium in Tabula Itineraria per errorem Colonia Trojana nuncupatur, hincque, ut voluit, est factum, ut, visa Tabula hujusmodi, Sanctenses quidam, sat etiam antiqui, qui oppidum suum aut a Troianis aut a Francis, origine Troianis, conditum jam credebant, minime id vel Coloniam Trojanam, vel Troiam

C Minorem vel Francorum etiam Troiam appellare dubitarint. Verum Coloniam Trojanam procul abfuisse a loco, quo modo situm est Sanctense oppidum, hocque adeo ex illius ruinis haud emerissee, Cluverius atque contendunt; cum autem id ita sit nec eorum opinio videatur improbabilis, modo etiam, Sanctenses antiquos, qui oppidum suum aut Troiæ Minoris aut etiam Francorum Troiæ nomine distinxerant, nomenclationem isthanc non a Colonia Trajana, per errorem Troiana vocata, sed ab ipsamet Troia Majori seu, ut dicitur Adolphus in Ms. supra laudato pag. 51 et Helinandus in Actis edendis num. 15 loquuntur, a Majorum suorum sedibus repetiisse, concedamus, ne utique tamen consequens hinc erit, ut Xanthi nomen, quo a vulgo, ut Browerus ait, appellatur idem oppidum, a Xantho, Troadis fluvio, fuerit deductum. Ita arbitror, quod ne quidem Troia Major, etsi etiam fuerit haud procul abs hoc, ut jam dixi, sita, Xanthi usquam nomine inveniat distincta.

nomen accepit, Clivæ oppido,

6 Jam vero, cum res ita habeat, neque etiam, ut jam supra ostendi, Sanctense oppidum a fluvio Xantho, qui id olim alluerit, nomenclationem suam sit sortitum, reliquum

est, ut hæc a S. Victore ejusque Sociis, ibidem martyrium passis, sit repetenda. Atque hinc, uti e Miræo in Fastis Belgicis et e Fleyo in Circulo Westphalici Annalibus pag. 288 disco, in ecclesiæ Sanctensis vestibulo sequens etiam titulus seu inscriptio, Ad sanctos Martyres, olim legebatur. Porro e jam dictis ulterius modo consequitur, ut, quamvis etiam, non tantum a vulgo, ut Browerus censuisse videtur, sed et ab eruditissimis nonnullis ac imprimis a Baudrando in Geographia, Cliviorum prope Rhenum, de quo hic disputamus infraque adhuc § IV sermo recurret, oppidum Xanthi appellatione donetur, potiori tamen jure Sancti aut Sanctum sit vocandum, nisi, ut fert paræmia, errare cum multis, quam sapere cum paucis, hic etiam fortassis præset. Ceterum loquendi modo minus stricto usus SS. Victoris et Sociorum ejus palæstram in vicinia Colonie Agrippinæ, etsi interim ab hac illa seu Sanctense oppidum duodecim ut minimum Septemtrionem versus milliariibus Germanicis absit, constitui: qua de re lectorem hic adhuc monuisse contentus ad ultimam e civitatibus hic memorandis, Bonnam nimirum, jam progredior.

7 Hæc itaque, quæ Moguntiam inter et Coloniam Agrippinam Rheno adjacet, quatuorque a postrema hac civitate milliariibus Germanicis distat, sacro SS. Cassii, Florentii ac plurium aliorum sanguine, pro fide effuso, fuit rigata. Ita constans ac perpetua, cui non pauca mox alleganda suffragantur, fert traditio. Verum hanc falsam esse seu Cassium, Florentium ac eorum Socios nequaquam Bonnæ pro fide occubuisse, Miræus hodie in Fastis Belgicis et Burgundicis contendit; id autem facit, quod per Veronam, ubi in Martyrologio Romano, priusquam in Urbani VIII jussu corrigeretur, sanctissimi illi Martyres hodie annuntiabantur, non Bonnam, sed Veterem illam Veronam, olim ad Rhenum haud procul ab Almaria, Hollandiæ oppido, sitam et Vrongeist nuncupatam, designari existimavit. Ac recte quidem, olim ad Rhenum seu potius fluentem e Rheno productum, in Hollandia Septemtrionali haud procul Almaria opulentum, quod anno 1303 fuit excisum, ecastitisse oppidum, nomine Veronam, ex Hadriano Junio et Suffrido Petro probat; ast ibi SS. Cassium et Florentium eorumque Socios martyrium subisse, ex Actis hic edendis seu ex Helinando, quæ hæc, ut infra videbimus, ex antiquioribus documentis conscripsit, ne utique evincit. Etsi enim Helinandus, qui ad hoc præterea satis antiquus non est, sese per Veronam, ubi illos martyrio coronatos, num. 13 notat, designare Bonnam, nusquam edicat, eum tamen ibi de Verona, Hollandiæ olim ad dictum fluentem oppido, haud posse intelligi, ex ordine, quem in rebus narrandis servat, fit perspicuum.

8 Etenim, hoc spectato, satellites, quos post legionis Thebææ cædem Agauno ad milites, ex hac adhuc superstites, trucidandos Maximianus misit, non adversum utique, sed secundum Rhenum sequendo instituere iter, idque facientes ad locum prius, quo mox Cassium et Florentium ac alios, quam Coloniam Agrippinam, ubi dein Gereonem ejusque Socios necarunt, pervenere; cum id autem, si Cassius et Florentius eorumque Socii Veronæ in Hollandia fuissent occisi, adstrui ab Helinando, veritate salca, haud potuisset, consecrarium fit, ut, dum horum martyrium Veronæ collocat,

ACTORE C. B.

ac demum SS. Cassius et Florentius, quos Veronæ in Hollandia

Miræus perperam collocat,

AUCTORE
C. B.

de Verona Hollandiæ non tantum non queat, sed et debeat de civitate altera, Rheni fontes inter et Coloniã Agrippinã sita, intelligi. Quod cum ita sit, nec præter Bonnam civitas alia, quæ Verona etiam fuerit vocata, Rheni fontes inter et Coloniã Agrippinã reperiatur, nihil superest, quam ut de Bonna, ubi SS. Florentius et Cassius eorumque Socii pro fide occubuisse passim creduntur, Helinandum intelligamus.

Bonna ad
Rhenum, quæ
etiam,

9 Reponet quidem forsitan non nemo, nec Bonnam Veronæ nomine ab antiquis auctoribus donari, itaque dumtaxat ex incertitia nominatam fuisse a quibusdam sequioris ætatis librariis, qui, cum antiquam Historiam, qua S. Ursulæ Sociarumque ejus profectio e Britannia insula pertaxitur, legisset ac ex illa, hæc hinc solventes Veronam vi tempestatum fuisse appulsas, intellexissent, nec Veronam aliam, quam Italicam, nossent, absurdum, quod referri videbant, rati sunt, hincque pro Verona Bonnam supponere; verum nullam prorsus S. Ursulæ ejusque Sociarum antiquam Historiam vel Bonnæ vel Veronæ meminisse, Crombachius, qui rem sane diligentissime examinarat, in suis Ursulanis Vindiciis tom. 1, lib. 2, cap. xv docet; etsi autem Bonna nec a Tacito, nec ab Ammiano Marcellino, nec denique ab ullo alio primariæ antiquitatis scriptore Verona nuncupetur, hoc tamen ei nomen uno aut altero post scriptorum illorum ætatem seculo attributum haud fuisse, pro certo quis asserat? Eorum quidem, qui Bonnam ad Rhenum aliquando dictam tradunt Veronam, falsa esse testimonia, Cluverius Germ. Antiq. lib. 2, pag. 82 affirmat A st, an recte? Quam jam inde, inquit, a Neronis principatu eodem (Bonna scilicet) adpellata sit vocabulo, quo nunc etiam; quis credat, medio inter hæc seculo aliud eam habuisse nomen?

ut probatur,
seculo xi

10 Ita ille; verum an quod hic vult, certo est amplectendum? Ita equidem mihi haud appareret; ast, utcumque res habeat, Bonna equidem sec. xi ac seqq. vocata etiam fuit Verona. Id e jam nunc dicendis patescet. Apud Surium die 14 Decembris in S. Annonis Coloniensis archiepiscopi, Vita seculo conscripta, lib. 1, cap. 21 legitur: Duobus quoque peregrinis... apud Veronam, quæ etiam Bonna dicitur, hospitantibus apparuit in visu magnæ claritatis scala: ne vero textus hujus verba, quæ huc faciunt, fuisse forsitan in codicem, qui Surio præluat, a posterioris ævi interpolatore intrusa, suspicaris, in dicta S. Annonis Vita lib. 2, cap. 19 narratur etiam miraculum, in homine Bonnæ habitanti patratum, quod, quamvis quidem Surius, qui eo loco primævum auctoris stylium phrasesque mutavit, sine ulla Veronæ mentione recenseat, in altero tamen Vitæ ejusdem exemplari, quod codex noster OMS. 12 sub finem exhibet, diserte id homini, in Verona, quæ dicitur Bonna, habitanti; accidisse asseritur. Bonnam itaque seculo xi dictam etiam fuisse Veronam, quis adhuc, viso isthoc Vitæ Annonianæ testimonio, eat inficias?

ac post Veronam
fuit vocata,
palæstram

11 Quod autem ad secula sequentia jam spectat, alteri e duobus monumentis lapideis, quibus seæ e SS. Cassii et Florentii societate Martyrum ossa in collegiata Bonnensi ecclesia includuntur, aut certe ante in conoclasticum hæreticorum sec. xvi furorem erant inclusa, sequentes hi duo versus,

Hæc socium sacræ me clusit * petra cohortis, Quam, Verona, tibi vasta Thebæa dedit,

haud serius quam anno 1166 fuerant inscripti. Ita litterarum, quas Joannes Hartmannus, ecclesiæ Bonnensis decanus, ad Miræum post visos hujus Fastos Belgicos anno 1622 Bonna dedit, excerptum, cum Rosweydo communicatum ac penes nos exstans, me docet, uti etiam in Engelberti Secundi, qui anno 1274 obiit, aliorumque aliquot posteriorum Coloniensium archiepiscoporum sepulchralibus inscriptionibus Veronæ nomine Bonnam distingui. Atque hæc, e quibus Bonnam non modo sec. xi, xii et xiii, sed et duobus proxime seqq. appellatam etiam fuisse Veronam, non immerito æstimes, verosimillime aut partim, aut omnia Grevenus et Molanus habuerint perspecta, hincque, cum SS. Cassii et Florentii cum Sociis suis martyrium Veronæ ab Helinando collocari conspicerent, illos hac in urbe, additione explicativa, Quæ et Bonna dicitur aut Quæ et Bonna dicitur, adjecta, hodie in Martyrologiis suis sec. xvi editis annuntiare haud formidaverint.

* clausit vel claudit

12 Neque vero etiam absque additione hujusmodi illos ab Helinando in Actis et a Petro in Catal. lib. 9, cap. 46 Veronæ, seu, ut a posteriori hoc auctore etiam scribitur, Beronæ perperam consignari, cum Baronio in hodiernis in Martyrologium Romanum Notis pro certo consideratis omnibus, quæ jam allegavi, asseverare ausim, præsertim cum et Helinandus et Petrus, Veronam seu Beronam, de qua loquuntur, ad Rhenum sitam fuisse, adjungant, narrationisque ordine a Verona Hollandiæ sat etiam distinguant. Verum, etsi ita animo comparatus sim, hæc tamen verba Verona, quæ nunc Bonna dicitur, a Surio hodie Sanctorum nostrorum Actis in margine adscripta, approbare haud queo; iis enim, Bonnensem urbem fuisse Veronam prius, quam Bonnam appellatam, non obscure absque ullo antiquitatis testimonio indicatur; cum autem id ita sit, possitque insuper, an vel jam tum, cum Cassius et Florentius passi sunt, Veronæ etiam nomine Bonna venerit, haud immerito, uti e jam supra allegatis nemo non intelliget, revocari in dubium, melius etiam facere reor scriptores, qui illorum cum Sociis martyrium, non Veronæ seu Beronæ, sed Bonnæ simpliciter collocant. Ast, utcumque hæc habeant, Bonnæ equidem seu prope Bonnam, quod hic eodem recidit, Cassium et Florentium cum Sociis suis subisse martyrium, vel ex eo liquet, quod ibidem, uti infra videbimus, in collegiata abs ipsis nuncupata ecclesia omnia eorum ossa, paucis dumtaxat exceptis, hodieque asserventur, nec eo umquam vel Verona Hollandiæ, vel aliunde allata fuisse inveniantur.

sunt adepti,
etsi autem ita
E

13 Accedit, illorum palæstram non alibi, quam Bonnæ, collocari ab omnibus, si Miræum, a quo, ut supra vidimus, Veronæ in Hollandia signatur, et nonnullos alios martyrologos; præsertim classicos, a quibus vel subicitur vel haud sat distincte exprimitur, ex ceperis. Verum, cum res ita habeat, ac proin, uti e jam dictis consequitur, alio loco Cassius et Florentius cum aliis pluribus, alio loco Geron cum Sociis suis alioque item Victor cum suis passi sint, ut quid tamen hosce nostros Martyres hic omnes simul, utut etiam tribus diversis annuntiationibus in tres diversas quodammodo

locis diversis
passi sint, hic
tamen ob Acta
communis si-
mul dantur.

A *dammodo classes in Fastis sacris divisos invicemque sejunctos, in uno ac solo de rebus, ad harum singulas spectantibus, Commentario conjungimus? Ita hic contra morem, a nobis servari similibus in casibus solitum, procedendum duci, tum quod, quæ ad eosdem nostros Martyres spectant, tam arcte sint connexa, ut qui de horum uno alterove agit, is quodammodo de reliquis omnibus simul agere non raro compellatur; tum quod fortissimi isti Pugiles Acta habeant communia, seu in quibus de hisce omnibus, Gereone nimirum, Victore, Cassio, Florentio eorumque Sociis conjunctim tractatur.*

Hæc Helinandum qui sec. XII floruit, habent auctorem;

14 Hæc, quæ hodie apud Surium exstant, ac, ut Tillemontius tom. 4 Monument. Eccles. pag. 429 observat, sermonis, festiva Martyrum nostrorum luce in ipsamet Colonensi urbe habiti, speciem præferunt, Helinandum, Frigidi-Montis (Gallice Froimont) Ordinis Cisterciensis in diocesi Bellocacensis monachum, habent auctorem. Ita Vossius de Historicis Latinis lib. 2, cap. 55, pag. 445, Dupinus in Auctoribus Eccles., Loiselius in Monumentis Bellov. pag. 202 aliique affirmant, ea verosimillime ratione ducti, quod Vincentius Bellovacensis, Helinando æqualis aut certe suppar, ex Actis illis in Spec. Hist. lib. 12, cap. 4, pag. 457 multa de verbo ad verbum transcribat, hæcque Helinando diserte attribuat. Porro hic scriptor, qui ab aliis etiam Helmandus, Elinandus aut Helmundus vocatur, annoque 1020 claruisse a Trithemio de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti lib. 2, cap. 123 perperam asseritur, seculo demum duodecimo ac ineunte tertio decimo floruit, uti manifestum evadit ex iis, quæ de eo Vincentius Bellovacensis mox laudatus in suo, quod anno 1244 absolvit, Spec. Hist. lib. 29, cap. 108; Carolus de Visch in Bibliotheca Cisterciensi pag. 141, Tissierus in Bibliotheca itidem Cisterciensi tom. 7, pag. 73 ac demum etiam Henricus in Menologio Cisterciensi ad tertium Februarii diem memorie producit; cum autem res ita habeat, multisque proinde seculis a Martyrum nostrorum qui, ut infra videbimus, sub Diocletiano ac Maximiano passi sunt, ætate Helinandus abfuerit, merito eninvero vel hinc fit, ut quæ de illorum martyrio adjunctisque id comitatis in litteras misit, haud multum auctoritatis ac fidei apud censors, minus etiam severos, inveniant.

C *etsi autem ex Actis antiquioribus quæ,*

15 Ambigendum quidem non apparet, quin Helinandus, qui, aliis adhuc lucubrationibus, a se elaboratis, clarus, morum etiam ac vitæ probitate, uti vel ex Opere nostro ad tertiam Februarii diem in Prætermissis palam fit, exstitit illustris, e monumentis antiquioribus aut omnia aut saltem præcipua, quæ de Martyribus nostris memorat, deprompsit, verum anne hæc ipsa sat etiam, quo fidem certam atque indubitam facerent, fuerunt antiqua? Exstant quidem etiam apud Mombritium tom. 1, pag. 218 versa breviora quæpiam Sanctorum nostrorum Acta; verum hæc, utpote nihil, quod in Actis Helinandæis non contineatur, complectentia, dumtaxat esse videntur ipsamet Helinandi Acta, in compendium, prologo et epilogo rescissis, contracta. Quod si itaque antiquiora quæpiam, quæ de rebus, ab Helinando narratis, fidem facere nata exstiterint, Martyrum nostrorum Acta scriptori isti vere

præluxerint, oportet sane, ut a Mombritianis fuerint distincta. Et vero quæpiam saltem Sanctorum nostrorum aut, si mavis, S. Gereonis Acta, a Mombritianis distincta, quæ fuerint Helinandæis antiquiora, olim exstitisse, e S. Norberti apud nos ad VI Junii diem Vita, haud diu, ut ibidem docuimus, post Sancti hujus mortem, ac proin, cum hæc anno 1135 evenerit, ante Helinandi ætatem conscripta, concludendum apparet.

16 In hac enim sec. XII lucubratione, num. 49 circa medium, ubi de corpore, quod a S. Norberto Colonie Agrippinæ in Gereonæ ecclesia anno 1121 fuit inventum, indicioque, quo id S. Gereonis a pluribus fuit creditum, sermo instituitur, sequentia isthæc occurrunt verba: Et ne quis dubitet, ipsum (inventum scilicet corpus) S. Gereonis non esse, sciat pro certo, verum agnitionis ejus fuisse indicium, quod de morte et martyrio ejus legebatur, quod pars capitis, et non totum caput esset abscissum. Quæpiam itaque, uti ex his Vitæ Norbertinæ verbis, simulque e jam supra de hac allegatis apparet, olim exstiterint Martyrum nostrorum aut saltem S. Gereonis Acta, verosimillime, si non multo citius, aliquamdiu saltem ante sec. XII conscripta ac proin Helinando præluxere? Id enimvero mihi haud apparet, imo contra, cum mortem (verba, e S. Norberti Vita mox relata, videsis) S. Gereoni, capite dimidio abscisso, fuisse illatam, tradant, id saltem quod nihil simile Helinandus prodat, scriptori huic illa haud præluxisse, qualicumque argumento est.

17 Nec, etsi secus foret, Actaque illa præluxisse Helinando, omnino etiam haberetur compertum, multum inde auctoritatis ac fidei, quod, quo tempore, qua fide et a quo scripta illa sint, adhuc lateret, accederet ad Acta, quæ Helinandus contexit. Quod cum ita sit, hæc sane, utpote ipsamet, ut supra ostendi, auctorem, longissimo temporis spatii a rebus, de quibus agunt, remotum, habentia, exiguò dumtaxat in pretio sunt habenda. Verum, etsi sic habeat, ea tamen, quod meliora haud suppetant, in capita ac numeros pro more nostro divisa notisque subjectis, ubi id fuerit necesse, illustrata, e codice nostro PMS. 159, facta hujus cum editis a Surio et Ms. Audomarensi collatione, ad Commentarii hujus calcem recudam, etsi autem Mombritiana, quorum supra notitiam dedi, Martyrum nostrorum Acta pariter recudere, quod, ut supra dixi, Helinandæorum dumtaxat sint, compendium, visum haud sit ea tamen, sicubi forsitan id expedire judicaro, in Commentarii hujus decursu adhibiturus etiam sum.

18 Nec velut prorsus inutilem negligam membranaceum, ut in titulo vocatur, antiquæ capituli et ecclesiæ S. Victoris oppidi Sanctensis bibliothecæ librum, jam supra a me sub Ms Sanctensis nomine citatum, itaque deinceps ut brevitati studeam, infra etiam, quotiescumque id res tulerit, citandum. Hic, quem anno 1692 a se descriptum Joannes Michael vander-Ketten supra laudatus ad Papebrochium nostrum misit auctorem habet Adolphum, primum e Clivæ comite regionis ejusdem ducem. Ita hic ipsemet, libri illius seu lucubrationis, quam hic complectitur, pag. XI, me docet, mox etiam compendio exponens, quænam in isthac

AUCTORE C. B.

uti ex hic allegatis apparet, olim exstiterint,

E

haud multum fidei acquirunt, hic tamen edentur,

F

nec quæ in Lucubrationis, de ejus auctore,

cui

AUCTORE
C. B.

cui scribendæ, ut pag. 21 indicat, anno 1420 operam dabat, præstiterit. Ea, ut, quo loco habendum sit Opusculum, pateat, lectori ob oculos pono. Auctor perquam illustris, qui velut princeps numeris omnibus absolutus a Teschenmachero in Clivæ Annal. part. 2, sect. 2 laudatur, in prima e partibus quinis, in quas Opus suum partitur, nonnullorum de origine, quam Franci a Troianis trahant, nominibusque, quæ hi Sanctensi oppido indiderint, commenta amplexus, quadrigentis ac quinquaginta quatuor id annis ante Romam conditum statuit; quod sane nemo admittat.

argumento

19 Ast, quæ in reliquis Operis sui partibus memorat, proponamus. In secunda mox SS. Mauriti Sociorumque Thebæorum MM., de quibus apud nos ad diem xxii Septembris jam actum, ac dein SS. Victoris, Gereonis, Cassii, Florentii Sociorumque item MM., quorum pars in oppido illo martyrium subiit, Passiones, sub Diocletiano et Maximiano toleratas, prolixè exponit; in tertia non pauca, quæ ad Constantinum Magnum imperatorem matremque ejus S. Helenam spectant, perstringit; in quarta de ecclesiis, abs hac, ut vult, Colonæ Agrippinæ, Sanctis ac Bonnæ in Sanctorum nostrorum, quorum corpora ibidem invenerit ac terræ mandavit, honorem exstructis, tractat, ac in quinta denique varios ecclesiæ collegiatæ Sanctensis casus adversos, plurium in hac corporum, quæ, ut putat, Sociorum S. Victoris castilere, ibidemque a S. Helena fuerant humata, inventiones, reliquiarum ejusdem S. Victoris translationes aliaque, ad ejus potissimum ac partim etiam S. Gereonis cultum seu gloriam posthumam pertinentia, commemorat.

ac fide hic describitur.

20 Verum omnia, quæ partium harum secunda, tertia et quarta (neque enim etiam de prima, cum commentitia, quæ hac memorantur, certo sint, loquendum hic est) memoriæ prodit, quintum æræ Christianæ seculum, uti e jam dictis facile colliges, sunt prægressa, cum autem res ita habeat, ac proin in illis dux Adolphus, qui a seculo isto, utpote anno 1448, ut Teschenmacherus loco supra cit. docet, vita functus, mille amplius annorum spatio abfuit, majorem certe quam sit documentorum, e quibus hausit, fidem haud mereatur, enimvero, quantum ad sua illa in tribus dictis partibus narrata, haud magnam, cum hæc vel ex Helinandæis Sanctorum nostrorum Actis, vel ex aliis, quorum notitiam haud præbet, incertæ ætatis ac fidei documentis dumtaxat acceperit, lucubrationi suæ, quæ pietatem alioquin ubique fere spirat, auctoritatem adjungit.

parte quinta
narrantur,
parvo usui
sunt futura.

21 Hinc illa rebus, quæ ad Sanctos nostros spectant, illustrandis aut nulli aut certe admodum exiguo erunt præsidio; ast aliter quantum ad ea, quæ in postrema seu quinta Opusculi illius parte narrantur, res habet. Talia enim hæc sunt, ut pleraque, si conspecta ab Adolpho haud fuerint, ei saltem vel e traditione, a tempore, quo gesta erant, haud nimium, remota vel ex authenticis ecclesiæ oppidive Sanctensis, quæ subinde citat, facileque sibi, cum in hoc haberet imperium, comparare potuit, monumentis explorata verosimillime exstiterint. Quid quod Adolphus supplicationem, sollenni ritu institutam, in qua ipsemet, ut scribit, S. Victoris reliquias humeris suis portavit, in dicta etiam ultima seu quinta

Opusculi sui parte commemoret? Elsi itaque hanc prelo integram hic mandandam haud censeam, ac viæ, quæ complectitur, adhibiturus in hoc Commentario sim, ea tamen magna ex parte haud parvo mihi, quod præcipue ad S. Victoris ac partim etiam ad S. Gereonis cultum spectent, usui sunt futura, dum de posthuma Sanctorum nostrorum gloria tractabo; quod, cum Helinandæa horum Acta Commentario huic subdidero, sum factururus, addita ad calcem, velut coronidis loco, epistola, qua corporis, quod S. Gereonis creditum passim fuit, inventionem, Colonæ Agrippinæ anno 1121 factam, Rudolphus abbas Trudonopolitanus, qui ipsemet rei interfuit, exponit.

§ II. Martyrologiorum antiquiorum in Martyribus nostris annuntiandis confusio et discrimen, difficultatesque, quæ inde nascuntur.

Ut quam confusi ac a sese dissoni in Sanctis nostris annuntiandis Fasti sacri antiquiores sint, facilius juxta ac dilucidius lector perspiciat, annuntiationes, quibus illorum præcipui celebrant, juverit hic ei veluti unico spectandas intuitu proposuisse; ut autem id præstiturus a quatuor majoribus seu non contractis probatoris notæ Hieronymianis apographis, quorum tria, Epternacense videlicet, Lucense et Corbeïense Florentinius quartum vero quod et vetustissimum vocatur, Dacherius tom. 2 Spicilegii suppeditat, ducam initium, non tantum ad hodiernos, sed et ad pridianos ac ad antepridianos dictorum apographorum laterculos oportet recurrere. Horum enim tria, Lucense nimirum, et Corbeïense, antiquissimumque item Dacherii, quæ hodie unanimi consensu SS. Cassium, Florentium ac Victorem cum aliis celebrant, pari etiam consensu heri cccxvii, quorum nullum nominant, Martyres, Colonæ Agrippinæ cum S. Gereone passos, commemorant; etsi autem hic tribus illis Hieronymianis apographis Epternacense, utpote quod hosce quidem, unius etiam, Gereonis nempe, nomine expresso, viii Octobris die, illos vero hesternæ signet, haud consonet, sicque Sanctos nostros, quos duobus hisce diebus memorat, loco suo non magis, quam duos Martyrum classes, jam supra tomo huic insertas, consignet, binæ tamen, quibus id facit, annuntiationes ad finem mihi hic propositum non minus conducunt, quam aliæ, quibus partim heri, partim hodie Martyres nostros præfata tria Hieronymiana apographa recensent.

Quatuor Hieronymiana, quæ hic proponuntur, apographa

23 Itaque ut has, sic etiam illos, et quidem eodem, quo in quatuor jam dictis Hieronymianis apographis occurrunt, dierum ordine lectori ob oculos pono. Epternacense die viii Octobris quamplurimos anonymos Gereonis Socios, expresso hujus nomine, sic annuntiat: Gallie civitate Colonæ Agrippinæ Sancti Gereon et aliorum cccxii. Martyrum; die vero ejusdem mensis post annuntiatos Martyres de quorum parte jam supra actum, prosequitur hunc in modum: Et alibi Cassi, Eusebii, Florenti, Jocondi, Agrippinæ

in suis, quæ hic dantur, annuntiationibus

A Agrippinæ depositio sanctorum martyrum Mauro-
rum cum aliis cccxxx. Ita laudatum, quod hodie
inte vim nullum plane e Sanctis nostris re-
colit, Hieronymianum Epternacense apogra-
phum; quod autem ad Lucense, Corbeiense ac
vetustissimum Dacherianum modo spectat,
Lucense, in quo heri seu 1x Octobris die, omis-
so S. Gereonis nomine, legitur, In Gallia civita-
te Coloniae. Agripini Natalis sanctorum cccxvii,
quorum nomina Deus scit, hodie sic habet:
Cassi. Eusebi. Florenti. Victoris. Agripini. Ma-
rusi cum aliis cccxxx; Corbiense vero, item-
que vetustissimum Dacherianum, quæ heri,
omisso itidem S. Gereonis nomine, habent, Co-
lonia Agrippina civitate natalis sanctorum tre-
centorum septemdecim Martyrum, hodie si-
gnant: Cassi, Eusebi, Florenti, Victoris, Agrip-
pinæ, Mallusii cum aliis trecentis triginta
Martyribus.

confusa admo-
dum sunt ac
invicem diso-
na,

24 Tales sunt annuntiationes, quas jam dic-
ta quatuor majora seu non contracta Hiero-
nymiana apographa suppeditant. Animadver-
tat nunc studiosus lector, quam hæc in illis
sint confusa ac invicem dissona. In omnibus
præfatis apographis Cassium inter et Florentium
ponitur Eusebius, sed cum Martyr, nomi-
ne Eusebius, qui SS. Cassii et Florentii socius
existit, haud noscatur, locusque etiam, quo
passus sit, ignoretur, eum ego incerti loci Mar-
tyribus, de quibus supra jamegi, accensui. Idem
tamen facere visum non est quantum ad Jocun-
dum, qui post Cassium, Eusebium et Florentium
in Epternacensi signatur; cum enim in Lucen-
si, Corbeiensi et vetustissimo Dacheriano pro
Jocundo legatur Victor, lectionem hanc retinen-
dam, solaque librarii, nimium festinantis, osci-
tentia factum existimavi, ut in Epternacensi,
cui præterea nulla alia Hieronymiana apogra-
pha favent, Jocundus pro Victore reperitur.
Pari porro propemodum modo accidisse etiam
reor, ut in Lucense Agripini, quo nomine Mar-
tyr designari videtur, pro Agrippinæ, quod no-
men civilatis est, irreperit. Nec erroris im-
munes pronuntiare ausim notas arithmeticas,
quibus anonymorum S. Gereonis Sociorum nu-
merus in Epternacensi exprimitur. Hic enim
antiquissimo huic Hieronymiano apographo
non tantum tria alia mox iterum laudata Hiero-
nymiana apographa non contracta, quæ S.
Gereonem non nominant, sed etiam, quæ San-
tum hunc disertè recensent, Richenoviense, Au-
gustanum et Labteanum Hieronymiana apud
Sollerium apographa contracta, Gellonense-
que item, quod apud Dacherium tom. 2 Spicil.
exstat atque ad Hieronymianorum classem re-
ducitur, Martyrologium adversantur; etsi au-
tem hæc ipsamet in sociorum, quos S. Gereoni
adjungunt, numero varient, omnia tamen
quantum ad hunc ab Epternacensi dissentiant.

cumque omnes
Sanctos nostros
non una en-
demque die me-
morent,

25 Verum hæc de re, uti et de Mauro-
rum, quod, Hieronymianis aliis apographis haud suffra-
gantibus, in eodem Epternacensi legitur, voca-
bulo opportunus infra tractabitur, dum, quo
numero et qua e natione existit S. Gereonis
Socii, ex instituto examinabo. Hic itaque
haud plura, quibus codicum Hieronymiano-
rum in Sanctis nostris annuntiandis confu-
sio et dissensus patescat, adjungens, ad alios
Fastos sacros invicem pariter dissonos, nec
cum Hieronymianis codicibus concordēs, jam
venio. In præfatis, ut jam insinuavi, Lu-
Octobris Tomus V.

censi, Corbeiensi et Dacheriano Hieronymia-
nis apographis quidam e Sanctis nostris, ano-
nymus scilicet trecenti septemdecim, Coloniae
Agrippinæ die hesternæ; quidam vero, Cassius
nimirum, Florentius et Victor cum Sociis suis,
palastra non expressa, hodie signantur; id-
circo autem, uti e Sollerii nostri ad Usuar-
dum Præf. num. 23 fas est colligere, verosimil-
lime id fit, quod hi quidem dierum illorum po-
steriori, illi vero priori, quo et in Richenoviensi,
Augustano et Labbeano, quæ mox laudavi, Hiero-
nymianis apud Sollerium apographis con-
tractis, et in Gellonensi, quod itidem mox lau-
davi, Dacherii Martyrologio, addito ubique S.
Gereonis nomine, reperiuntur, sint passi. Ve-
rum, cum primo quidem, ut Elinandus in Actis
edendis num. 13 et seq. memoriæ prodit, Cas-
sius et Florentius aliique plures, deinde vero
Martyres, Coloniae Agrippinæ passi, seu S. Ge-
reon ejusque Socii anonymi fuerint necati,
enimvero necesse est, ut vel Elinandus in or-
dine, quo primum SS. Cassium et Florentium
aliosque plures, ac dein S. Gereonem ejusque So-
cios trucidatos scribit, hallucinatus sit, vel ut,
contra ac alias fieri solet, hi quidem 1x, illi vero
x Octobris die in dictis Hieronymianis apogra-
phis annuntientur, quod priores hæc, posterio-
res illa, non martyrii palmam, sed aliquando
cullum fuerint adepti.

AUCTORE
C. B.

26 Ut ut sit, Beda equidem, Florus, Ado,
Usuardus aliique fere omnes antiquiores ab
Hieronymianorum codicum scriptoribus di-
stincti martyrologi, qui vel unum e Sanctis no-
stris celebrant, una eademque hodierna die id
faciunt. Aceo quidem, dum interim Nothkerus
heri S. Gereoni Socios cccxix adjungit, Mallo-
stique et Victoris hodie meminit, hac ratione Ado
et Usuardus, qui præcipue hic memorandi
sunt, amboque Sanctos nostros aut omnes aut
plures saltem ex his celebrant, verosimillime
fuerint impulsus, quod, quamvis quidem, an uno,
an contra, ut Elinandus num. 23 loquitur, duo-
bus diversis diebus martyrium subierint, sit
incertum, consuetudo tamen, ut una die, id est,
sexto Idus Octobris, festivitate congrua colan-
tur, Coloniae Agrippinæ obtineat. Verum, qua-
cumque id de causa fecerint, ita equidem ab
Hieronymianis, ut pole in quibus Sancti nostri,
ut vidimus, haud una eademque die omnes me-
morentur, codicibus discrepant. Nec alia ma-
joris etiam momenti, in quibus præterea et ab
hisce et a seipsis dissoni inveniuntur, hic de-
sunt. Hæc annuntiationum, quas hodie duo il-
li martyrologi suppeditant, instituta inter se ac
inter codicum Hieronymianorum annuntiatio-
nes, jam supra huc transcriptas, collatio doce-
bit. Quo itaque commodius fieri hæc queat, huc
illas, quod præterea ad institutum nostrum
haud parum conducant, pariter transcribo.

hac in re, uti
et in aliis ad-
huc cum Adone
et Usuardo,

27 Ado primum sic habet: Apud Coloniam
Agrippinam natale sanctorum martyrum Gere-
onis et aliorum trecentorum octodecim, quos fe-
runt Thebæos fuisse, et cum legione illa beati
Mauritii, inde jussu Maximiani imperatoris in
Gallias transitum fecisse atque circa Rheni lit-
tora consedissee et funestum tyranni imperium
respuendo pro vera pietate colla patienter gla-
diis subdidisse; ac deinde, postquam Lothac Pi-
nitum annuntiavit, prolixiori commemoratione
Mallosum dumtaxat et Victorem absque ul-
tis, quos hisce attribuat, Sociis sequentem cele-
brat

quorum amba
invicem etiam
dissonæ annun-
tiationes hic
dantur,

AUCTORE
C. B.

brat in modum : Item apud Agrippinensem urbem natalis sanctorum martyrum Mallosi et Victoris; quorum prior, cum longo tempore, ubi nam sepultus fuerit, latuisset, sancto episcopo ejusdem loci ex divina revelatione manifestatus est, cumque corpus ejus ex loco abdito levaretur, tanta odoris suavitas emanavit, ut adstantes fideles velut immensi aromatis fragrantia replerentur. Ita qui, præterea Cassium et Florentium eorumque Socios nusquam nominat, laudatus martyrologus, prout purior a Rosweydo est editus; Usuardus autem, ut omnes Sanctos nostros simul commemoret, tribus tamen id facit sequentibus hisce annuntiationibus diversis : Civitate Agripinensi sancti Gereonis martyris, cognomento Mallosi, cum aliis trecentis decem et octo, qui persecutione Maximiani tyranni pro vera pietate colla patienter gladiis subdiderunt. Item in territorio ejusdem urbis sancti Victoris martyris et aliorum decem et septem. Item sanctorum martyrum Cassii et Florentii cum aliis pluribus.

haud convenienti, hincque difficultates hic propositæ nascuntur.

28 Tres has, studiosè lector, Usuardi annuntiationes cum annuntiationibus aliis, quas jam supra ex Adone codicibusque Hieronymianis adduxi, nanc confer, videbisque ex harum tum a sese, tum abs illis dissensu difficultates nasci perquam implexas. Ac primo quidem, cum vel hinc ex iis, quæ Ado memorat, Sanctos nostros exstitisse Thebæos, suspicari quis queat; inde vero, ut Florentinius in hodiernis suis in Mrl. Hieronymianum Annotationibus observat, hodie de Mauris martyribus agi, vetustissimum, quod supra laudavi, Epternacense seu Antverpiense Hieronymianum apographum moneat, nec tamen vel Adoni vel Hieronymiano huic apographo Hieronymiana apographa alia et Usuardus ullo modo suffragentur, Thebæine, an Mauri, vel potius an partim ex hac, partim ex illa natione exstiterint Sancti nostri, revocari potest in dubium. Secundo cum Malloso, qui, ut infra ostendam, a Gereone verosimillime distinguitur a cum S. Victore martyrium Sanctis obierit, in omnibus prorsus Hieronymianis apographis Socii adjungantur cccxxx, totidemque Victori in Sanctorum nostrorum Actis, in quibus absque Malloso memoratur, num. 16 tribuantur, de Usuardo, qui illi haud plures quam decem et septem adnumerat, quid censeamus? Tertio cum Ado de Malloso, veluti de Sancto, qui a S. Gereone sit distinctus, loquatur, qui factum, ut pro hujus dumtaxat cognomento nomen Mallosi Usuardus, qui Adonem vidit, acceperit? An Usuardo forsân Sanctorum nostrorum Acta, Helinandæis antiquiora, hæcque illum, quod de Mallosi cognomento, Gereoni imposito, scribit, docuerint? Utcumque res habeat, hæc equidem haud mediocres, uti e jam dictis consequitur, difficultates sunt, quæ e codicum Hieronymianorum tum a sese, tum ab Usuardo imprimis ac ab aliis antiquioribus Fastis Sacris dissensu nascuntur; iis autem discutiendis ac porro, quantum fas erit, dilucidandis enodandisque tres, qui proxime sequentur, §§ subservient.

§ III. Maurine, an Thebæi, vel an potius partim ex hac, partim ex illa gente Martyres nostri exstiterint.

Martyres nostros omnes, tam qui Bonnae, quam qui Coloniae Agrippinæ et Sanctis subiere martyrium, natione Mauros Petrus de Natalibus lib. 9. cap. 46 et binis seqq. facit, eosque non nisi trecentos sexaginta, quorum septem una cum SS. Cassio et Florentio Bonnae, trecentos decem et octo cum S. Gereone Coloniae Agrippinæ ac tandem triginta cum SS. Victore et Malloso in oppido Sanctensi seu Sanctis passi sint, exstitisse scribit. Verum ei ne traditio nec ullum suffragatur monumentum antiquum. Gereonem enim, Cassium, Florentium et Victorem eorumque Socios exstitisse Thebæos, constans fert, quæ tam apud Sanctenses et Bonnenses, quam apud Colonienses viget, traditio. Nec est, quod reponas, Martyres illos dici abs hisce Thebæos, non quod e Thebæorum gente, sed quod milites e legione Thebæa exstiterint; Mauros enim exstitisse legionis Thebææ milites, a verisimilitudine, ut Tillemontius tom. 4 Monument. Ecclesiast. pag. 431 recte ait, abhorret. Quod autem ad antiquum, quod Petro suffragetur, monumentum spectat, nullum ego hactenus reperire quivi hujusmodi. In pridiano quidem, qui, ut jam supra cum Florentinio observavi, ad hunc diem pertinet, antiquissimi Antverpiensis seu Epternacensis codici Hieronymiani laterculo sequentia isthæc, quæ supra adhuc retuli, leguntur verba : Agrippinæ depositio sanctorum martyrum Maurorum cum aliis trecentis triginta.

Martyres nostros, qui, quemadmodum rationibus,

30 Verum ut primo, mendum hic in antiquissimo isto codice non cubare, tantisper dem, Mauri martyres, quos hic memorat, exstitisse SS. Gereon, Cassius, Florentius et Victor eorumque Socii haud queunt. Isti enim Mauri martyres vel sunt vel non sunt iidem cum Mauris martyribus, qui tum in eodem Epternacensi, tum in aliis Hieronymianis codicibus decima quinta mensis hujus die annuntiantur; si iidem sint, enim vero, spectatis iis, quæ ipsemet Petrus ait, exstitisse SS. Gereon, Cassius, Florentius et Victor eorumque Socii haud queant; hi enim, uti ipsemet hic scriptor statuit, partim Bonnae, partim Coloniae Agrippinæ ac partim denique Sanctis; illi vero omnes, ut constans traditio juxta ac S. Annonis, quæ apud Surium die iv Decembris exstat, Vita, seculo xi scripta, Hieronymiana apud Florentinium apographa non contracta die xv Octobris ac denique Elinandæa Sanctorum nostrorum Acta num. 16 fidem faciunt, Coloniae Agrippinæ fuerunt occisi. Quod si autem Mauri, qui hodie in codice Epternacensi præfato signantur, iidem non sint cum Mauris, qui die xv Octobris in eodem codice annuntiantur, illi sane nec in hoc casu, spectatis pariter iis, quæ Petrus scribit, esse potuerunt Gereon, Cassius, Florentius, Victor eorumque Socii martyres. Hi enim, ut Petrus scribit, exstiterunt trecenti sexaginta;

in medium hic adductis,

F

A sexaginta; ut, si vere pro Mauris, qui in hesternio Epternacensis Hieronymiani codicis laterculo annuntiantur, essent habendi, consecrarium fieret, ut hi quoque trecenti sexaginta existerent, utque proinde, cum Martyres alios, numero cccxxx, qui in plerisque aliis Hieronymianis apographis etiam comparent, in laterculo prefato sibi habeant adjunctos, Martyres in hoc nonaginta supra sexcentos celebrarentur; cum autem tot Martyres, qui heri et hodie Coloniae Agrippinae, Bonnae et Sanctis passi sint, in nullis prorsus aliis seu monumentis seu Hieronymianis codicibus memorati inveniantur, enimvero consequitur, ut, quamvis etiam a Mauris martyribus, qui xv mensis huius die in Hieronymianis aliisque Fastis sacris signantur, diversi statuatur Mauri, in Epternacensi Hieronymiano apographo heri annuntiat, hi tamen, spectatis iis, quae Petrus scribit, martyres nostri Gereon, Cassius, Florentius, Victor eorumque Socii esse haud queant.

contra Petrum de Natalibus probatur,

B 81 Adhaec si secus foret, seu si Martyres nostri pro Mauris, in hesternio codicis Epternacensis laterculo annuntiat, possent haberi, consecrarium foret, ut Cassius et Florentius, qui in hoc nominati etiam ante Maurorum annuntiationem comparent, bis eodem die in Hieronymiano Epternacensi codice annuntiantur; quod cum admitti haud possit, Martyres nostros pro Mauris, in codice isthoc heri annuntiat, esse accipiendos, admitti pariter non potest; ne vero id quidem quantum ad aliquos, at non itidem quantum ad omnes Martyres nostros verum esse, quis forsitan adhuc contendat ex eo, quod Mauri equidem heri in Hieronymiano Epternacensi codice signentur, Maurorum vocabulum per errorem in pridianam illius annuntiationem, quod secus habere tantisper dedi, irrepsisse, eique nomen Mallosi, Mallusii, Malosi aut denique (cariis enim modis id scribitur) Maurosii substituendum, probare modo aggredior. Omnia et singula tria, quae supra laudavi, Hieronymiana apographa non contracta, Corbeense nimirum, Lucense et vetustissimum Dacherianum, hodie non Maurorum, sed Mallosii, aut Marusi cum aliis cccxxx, uti illorum, quas num. 23 huc transcripsi, annuntiationes inspectae docebunt, commemorationem unanimi consensu instituit.

Mauri existisse haud videtur,

C 82 Istitis porro Hieronymianis apographis non contractis duo alia jam supra etiam laudata, Augustanum videlicet et Labbeanum, quae apud Sollerium tom. 7 Junii exstant, Hieronymiana apographa contracta, Gellonenseque item, jam supra pariter adhuc laudatum, quod Dacherius tom. 2 Spicil. exhibet, Martyrologium ad amussim consonant. In hoc quippe hodie legitur: Mallosi cum aliis trecentis triginta; quod autem ad duo, quae mox nominavi, Hieronymiana apographa contracta jam spectat, Augustanum habet: Malusii cum cccxxx; Labbeanum vero: Malasi cum aliis trecentis triginta. Ita, quos jam allegavi, Hieronymiani codices: nec, quantavis facta indagine, invenire ullum quivi, in quo hodie Maurorum, ut heri, Martyribus nostris, prout jam dictum, loco non suo relatis, in Epternacensi fit, mentio instituitur. Quod cum ita sit, enimvero e codicum illorum consensu sat certum apparet, Maurorum vocabulum ex errore in hesternum codicem Epternacensis laterculum, aliunde etiam erroris suspectum,

irrepsisse, huiusque adeo annuntiationi, num. 23 iterumque num. 29 huc transcriptae, in qua id reperitur, sequentem hanc aut certe haud multum absimilem substituendam: Agrippinae depositio sanctorum martyrum Maurosii et aliorum cccxxx. Librarius scilicet, qui codicem Epternacensem e codice antiquiori transcripsit, inveniens in hoc characteribus, quos legere haud facile poterat, nomen Maurosii exaratum, Maurorum pro hoc vocabulum facili errore exaravit. Jam vero, cum haec ita habeant, nec Petro, ut Mauros faciat nostros Martyres, Epternacense, de quo jam satis superque disputatum, Hieronymianum apographum multum prodest, nec, ut apparet, facere etiam potest, ut vel aliquos ex his Mauros existisse, credamus.

AUCTORE C. B.

83 Examinemus modo, an Thebaei pariter Sancti nostri haud exstiterint. Hosce omnes legionis Thebaeae, de cujus martyrio apud nos xxii Septembris die cum Martyrologio Romano jam actum, milites fuisse, Helinandus in Actis edendis num. 10 et quinque seqq. luculentissime docet, eique, qui certe, utpote scriptor sec. xii haud antiquior, fidem indubitam hic promereri non potest, ecclesiae Coloniensis suffragatur traditio; etsi autem particularibus ecclesiarum traditionibus sat tuto semper fidi haud queat, eas tamen non contemnendas esse, sed plurimi faciendas, Benedictus XIV de Sanctis quibusdam Bononiensibus cap. 26 in S. Florianum num. xi monet. Et vero isthoc monitum rationi consonum autumo, ac proin traditiones huiusmodi statim atque dubium aliquod iis opponi potest, haud temere rejiciendas. Ac id quidem fieri tum praesertim non potest, cum earum initium haud nimium a tempore, quo res, circa quas versantur, gestae asseruntur, noscitur remotum. Verum, an hoc quantum ad SS. Gereonem ejusque Socios (de solis enim hisce Sanctis nostris agere primum lubet) locum hic obtinet? Ado in suo, quo illos hodie celebrat, elogio supra huc integro transcripto ita de iisdem loquitur: Quos ferunt Thebaeos fuisse et cum legione illa beati Mauritii, inde jussu Maximiani imperatoris in Gallias transitum fecisse, atque circa Rheni littora... pro vera pietate colla patienter gladiis subdidisse.

Helinandus facit Thebaeos, eique facit traditio;

E

84 Cum itaque is martyrologus, ut Sollerius noster in sua ad Usuardum Praefatione num. 151 docet, Martyrologium suum circa annum 858 concinnarit ac proin sec. ix vixerit, ex hisce ejus verbis, eodem isthoc seculo traditionem, quae SS. Gereonem ejusque Socios facit Thebaeos, locum obtinuisse, apparet, idque ipsum etiam eruitur ex Nothero, qui, quemadmodum e laudata Sollerii Praefatione num. 67 docemur, eodem, quo Ado, seculo ix floruit, huiusque vestigiis inherens annuntiationem, qua S. Gereonem ejusque Socios in Martyrologio suo heri celebrat, sic claudit: Quos fertur de legione beati Mauritii (Thebaei nimirum) fuisse. Ast an traditio illa haud citius etiam, quam seculo ix initium accepit? Ut in rem hanc accuratiori, quo fieri id posset, modo inquirerem, non tantum, quae partim jam laudavi, partim sparsim edita inveni, Hieronymiana omnia apographa, verum etiam Kalendaria monumentaque omnia, Adone seu seculo ix antiquiora, quae de S. Gereone ejusque Sociis agere suspicabar, diligentissime discussi; ast haec inter nullum inveni, quod vel

etsi autem hae sec. ix antiquior forte non sit,

ACTORUM
C. B.

vel S. Gereonem ejusque Socios appellet Thebæos, vel traditionis, de qua hic nobis sermo, meminerit; ut, cum præterea Bedæ, et Florus, qui tamen apud nos ante tom. 2 Martii S. Gereonem ejusque trecentos octodecim Socios disertissime hodie in Bedæ Auctariis commemorat, id pariter haud faciant, dubitari non immerito queat, an traditio, quæ, et S. Gereonem et ejus omnes Socios existisse Thebæos, fert, diu ante Adonis ætatem seu seculum IX acceperit initium. Et vero de hoc Usuardus, qui Adonem præ oculis habuit, re etiam ipsa dubitasse videtur, utpote, traditione illa insuper habita, Gereonem ejusque Socios in Martyrologio suo hodie Thebæos haud appellans.

multo tamen
citius, quod
hic recitata

35 Ast, etsi res ita habeat, traditio eadem, quæ, si non simul et S. Gereonem et omnes ejus Socios, aliquot saltem ex his fecerit Thebæos, diu ante Adonis ætatem seu seculum IX viguisse videtur. Etenim Gregorius Turonensis lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 62 sic scribit: Est apud Agrippinensem urbem basilica, in qua dicuntur quinquaginta Viri ex illa legione sacra Thebæorum pro Christi nomine martyrium consummasse. Et quia admirabili opere ex musivo quodam modo deaurata resplendet, Sanctos Aureos ipsam basilicam incolæ vocitare voluerunt. Quodam autem tempore, Ebergisili episcopi, qui tunc hujus urbis erat antistes, capitis medietas validis doloribus quatiatur; erat autem tunc temporis in villa, oppido proxima, quo dolore, ut diximus, valde attenuatus, misit diaconem suum ad Sanctorum basilicam. Et quia in ipsius templi medio puteus esse dicitur, in quo Sancti post martyrium pariter sunt coniecti, collectum exinde pulverem detulit sacerdoti. Verum, ubi exinde caput adigit, extemplo dolor omnis exemitus est. Itaque, cum Gregorius Turonensis, ut Historiæ litterariæ Franciæ Scriptores tom. 3, pag. 372 et 375 docent, annis quinquaginta et uno natus, anno 595 excesserit et vivis, jam inde a seculo VI, uti ex his ejus verbis consequitur, obtinuit traditio, quæ prodebat, quinquaginta e sacra Thebæorum legione viros martyrium pro Christi nomine Colonia Agrippinæ consummasse. Ast quinam per hosce intelligendi? Maurine, qui xv mensis hujus die Hieronymianis aliisque Fastis sacris existant inscripti, an S. Gereon ejusque Socii trecenti octodecim, qui hodie in horum plerisque celebrantur?

Gregorii Turonensis verba,

36 Ado quinquaginta, qui a Gregorio laudantur, legionis Thebææ Viros interpretatus est Mauros Fastis Hieronymianis die xv Octobris insertos. Horum enim, quod et ipse eodem xv Octobris die suppeditat, elogium sequentibus hisce verbis, e Gregorii mox huc transcripto textu partim acceptis, concipitur: In Gallis apud Coloniam Agrippinam sanctorum Maurorum de militibus sancti Gereonis. Qui ex legione sacra Thebæorum, cum essent numero quinquaginta, apud eandem urbem martyrium consummantes, conditi sunt in basilica, quæ admirabili opere ex musivo quodammodo deaurata resplendet; unde et incolæ SANCTOS AUREOS eos vocitare consueverunt Ita Ado, qui, quamvis quinquaginta, quos hic memorat, legionis Thebææ milites S. Gereoni subdat, eos tamen a Sancti hujus Sociis trecentis octodecim apertissime vel ex eo, quod alio hosce, alio illos die celebret, distinguit. Verum eosdem quinquaginta legionis Thebææ Viros, a Gregorio laudatos, Helinandus, nullo omnino,

quod Mauros eos existisse prodat, verbo adjecto, interpretatus est S. Gereonem ejusque trecentos octodecim Socios, aut certe fuisse hosce, quod de quinquaginta Viris suis Gregorius ait, in puteum post martyrium projectos, in Actis edendis num. 14 affirmat, deinde etiam num. 19 et seq. adjungens, fuisse a S. Helena supra eorum corpora magnificentissimam exstructam ecclesiam, quæ præ auri, quo emicabat, fulgore Ad Aureos Sanctos fuerit vocata.

37 Verum utra hic interpretatio amplectenda? Illane, qua de S. Gereone ejusque, qui Mauri haud castiterint, Sociis, an contra altera, qua de Mauris, qui legionis Thebææ sub S. Gereone milites fuerint, Gregorius explanatur? Cum legionis Thebææ Viros, de quibus Historiæ Francorum parens loquitur, quinquagenario dumtaxat numero abs hoc definiendo Ado conspiceret, simulque (adi supra huc transcriptum, quo S. Gereonem ejusque Socios hodie in Martyrologio suo exornat, elogium) multo plures, quam quinquaginta, S. Gereonem ejusque Socios existisse, admitteret, ita verosimillime est factum, ut posteriorem (mox recitatum, quo Mauros celebrat, elogium videlicet) e duabus dictis Gregorii interpretationibus sit amplexus, quod, quamvis quidem hic historiographus quinquaginta, de quibus loquitur, legionis Thebææ Viros nusquam appellet Mauros, hosce tamen vel in Hieronymianis, vel in aliis Fastis sacris determinato numero expressos haud inveniret, nec quidquam alicunde occurreret, quod, quo minus, quinquaginta legionis Thebææ Viri, a Gregorio laudati, Mauri existisse crederentur, impediret. Verum Mauri, quorum numerus nec in Hieronymianis codicibus, nec in ullis monumentis aliis, Adone antiquioribus, exprimitur, trecenti sexaginta fuisse, apud Surium xv Decembris die in S. Annonis Vita, supra adhuc laudata, lib. 2, num. 17 asseruntur; etsi autem hæc, quæ, quemadmodum Gallix Christ. auctæ Scriptores tom. 3, col. 166 loquuntur, auctorem gravem habet monachum Sigebergensem anonymum, non citius quam duobus circiter post Adonem seculis elapsis fuerit conscripta, multa, tamen citius traditio seu fama, quæ Mauros eodem numero definit, apud Colonienses (neque enim alioquin pro hoc illam S. Annonis biographus mox laudatus citaturus fuisse videtur) verosimillime obtinuit, certique Elinandus vel ex ista, vel ex Annonianæ Vitæ scriptore Maurorum numerum, quem pariter ad trecentos sexaginta num. 16 in Actis edendis auget, didiceret.

38 Jam vero, cum res sic habeat, ut quid per quinquaginta legionis Thebææ Viros Gregorium potius de Mauris, qui xv mensis hujus die, quam de S. Gereone ejusque Sociis, qui hodie in Fastis sacris memorantur, locutum arbitremur? Anne forsitan, quod quinquaginta illos Viros in basilica, quam vocitarunt Sanctos Aureos, martyrium passos, prodat, idque de S. Gereone ejusque Sociis trecentis octodecim asseverari haud queat? Verum, cum basilica illa, per quam omni dubio procul Coloniensis S. Gereonis ecclesia intelligitur, nondum tunc, cum quinquaginta, de quibus hic loquimur, legionis Thebææ Viri passi sunt, esset exstructa, ibidem indubie horum palestram Gregorius, anticipatione loquendæ modo minus stricto usus, locavit, quod fortissimos Pugiles

de quorum interpretatione

E

F

hic plura

eo

A eo loco, quo ætate sua Gereonæ stabat basilica, necatos fuisse, audivisset, locumque illum pro solo spatio, quod intra ædificiū istius muros erat contentum, acciperet. Ac ita quidem locus, quo sacra quæpiam ædes stat, potest accipi; verum cum, communi spectato vocabulorum usu, nihil etiam obstat, quo minus et pro spatio, quod intra ejus muros concluditur, et simul pro altero, quod hæc in circuitu adiacet, accipiatur, Gregorium priori modo locum, quo et ætate sua stabat S. Gereonis basilica, et Viros e legione Thebæa quinquaginta occisos fuisse, audierat, perperam accepisse, idcirco induco in animum, quod per quinquaginta istos Viros vel S. Gereon ejusque Socii trecenti octodecim vel SS. Mauri citra omnem controversiam intelligantur, ac tam hi quam illi, non intra ipsosmet ecclesiæ S. Gereonis parietes, sed dumtaxat, ut ob omnibus semper æstimatum fuit, in illius ædificii vicinia fuerint necati.

adducuntur in medium, 39 Audi, qui Gelenius in Opere, quod de

Colonie Agrippinæ Magnitudine inscripsit, lib. 3, syntagm. 2, § 2 de S. Gereone ejusque Sociis trecentis octodecim ac de SS. Mauris loquatur. Passi sunt autem, inquit, inclyti Martyres, Colonie imposterum futuri præsidēs, circa eum locum, ubi Gereonæ basilica conspicitur, et extant etiamnum vestigia nominum, quæ ad eadem hanc intelligendam manū ducunt, siquidem ex una parte ecclesiæ, ortum versus, sita est curia SS. Maurorum dicta in vetustis diplomatibus, nunc S. Andrea vinea, vulgo Marthoff dicta; ad Occasum vero extra urbem ædes sacra, et olim etiam monasterium ad Martyres, nunc Mæchteren, S. Gereonis præposito subjecta parochiola. Ita ille. Nec est, quod responas, nullum inveniri monumentum literarium sat antiquum, quod, ut Gelenius facit, SS. Mauros eo ipso spatio, quod intra basilicæ Gereonæ muros concluditur, haud fuisse occisos, memoria prodit; id ipsum enim etiam quantum ad S. Gereonem ejusque Socios trecentos octodecim obtinet locum. Quare, etsi etiam, quinquaginta, de quibus Gregorius loquitur, legionis Thebææ Viros fuisse intra mox dictum basilicæ Gereonæ spatium occisos, modo hic darem, hinc tamen, scriptorem illum per hosce de Mauris potius, quam de S. Gereone ejusque Sociis trecentis octodecim, intelligendum, inferri haud possit.

non de Mauris, sed de S. Gereone 40 Ast, cum hæc ita habeant, quid tandem hic statuamus? Cum certo equidem Gregorius, uti inter omnes convenit, per sua de quinquaginta legionis Thebææ Viris supra recitata verba vel de Mauris vel de S. Gereone ejusque Sociis trecentis octodecim loquatur, Ado, ut jam innui, hinc simul et ex eo, quod scriptorem illum de S. Gereone ejusque Sociis, utpote numero pluribus, quam quinquaginta, intelligi haud posse arbitraretur, necessario illum de Mauris, e quorum numero, utpote tunc nondum per quemquam determinato, nihil certi contra adduci posse cernebat, intelligendum esse, conclusit. Verum quid ni etiam Gregorius, si non universim de S. Gereone ejusque omnibus et singulis Sociis de horum saltem parte queat intelligi? Quid si enim e S. Gereonis trecentis octodecim Sociis quinquaginta exstiterint legionis Thebææ milites? Quid si porro, ut hosce solos commemorarit S. Gregorius, summa Thebæorum celebritas effecerit, reliquique nihilominus, fama temporis lapsu,

ut fieri solet, crescente, pro Thebæis etiam, quod eodem, quo hi die, eademque ob causam essent occisi, habitii omnes postea fuerint? Enimvero id, ut potest, re etiam ipsa esse factum, mihi sat verosimile apparet, primo quidem, quod ita facile intelligatur, qui fama seu traditio, quæ inter Martyres, Colonie Agrippinæ sub Maximiano coronatos, quinquaginta dumtaxat, Gregorio Turonensi vivente, numerabat legionis Thebææ milites, postea tamen, Adonis ætate, uti e supra huc transcripto, quo hic martyrologus S. Gereonem ejusque Socios hodie celebrat, elogio liquet, sese ad hosce omnes extenderit; deinde vero, ac maxime quidem, quod nequaquam, ut jam supra cum Tillemontio monui, verosimile apparet, Mauros exstitisse legionis Thebææ milites.

41 Ast, inquires, Solerius in sua in Usuardum ad xv mensis hujus diem Observatione sequentem ratiocinatur in modum: Hactenus Pugilum istorum (Maurorum Martyrum) numerum proditum non reperio. Utrum Thebæorum et Maurorum classes, quas Florentinus ex Elinando sive Helinando, seculi XIII scriptore, distinguit, satis subsistant, alterius est indaginis; uti et, an hi fuerint ex legione Thebæa, quod disertissime asserit Ado, et ex eo Usuardus ac Nothkerus; an potius classis alia, ex Africa oris Coloniam advecta, ut Grevenus et alii scriptores populares contendunt. Equidem de numero et gente nullam invenio antiquiorem atque adeo certiore notitiam illa, quæ apud Gregorium Turonensem exstat lib. de Gloria Martyrum cap. 62, ex quo elogium suum (de Mauris) plane desumpsit Ado. Gregorius sane, uti ex ejus verbis, quæ supra huc e libro hujusque cap. hic cit. transcripti, liquet, luculentissimam de Virorum, quos ibidem commemorat, numero notitiam præbet. Ast an pariter de gente? Si sic habeat, haud aliter certe, quam legioni Thebææ eos adscribendo, id facit, consectorumque proinde erit, ut natione seu gente Thebæi (neque enim eos exstitisse Mauros, quis inde concludat) secundum Gregorium exstiterint. Quod cum ita sit, iis sane, qui Mauros faciunt quinquaginta, quos hic scriptor laudat, legionis Thebææ Viros, nihil superest, quam ut horum gentem seu nationem per dicta, quæ supra huc ex Gregorio transtuli, verba non indicari, sustineant. Ast, si ita habeat, ut quid hæc de Mauris intelligenda, contendunt? Certe nihil continent, e quo Mauros exstitisse legionis Thebææ Viros, a Gregorio memoratos, concludas, nec uspiam etiam ita hosce vocat is scriptor.

42 Iis quidem, qui de Mauris, quos xv mensis hujus die codices Hieronymiani celebrant, Gregorii textum, supra huc transcriptum, exponendum affirmant, assentire lubens, si, hosce e legione Thebæa exstitisse, alicunde possem probare. Verum nihil prorsus, quo id faciam, occurrit. Nec ad rem facit, Hieronymianorum Mauros xv mensis hujus die ab Adone citra ullam controversiam commemorari; etsi enim hic, exstitisse illos e legione Thebæa, disertissime etiam asserat, id tamen dumtaxat facit, quod verba, quibus loco supra indicato de quinquaginta legionis Thebææ Viris Gregorius loquitur, non aliter quam de dictis Mauris intelligi posse existimarit, cumque id, ut modo ostendi, secus habeat, non est, cur hic Adone, huncque, re haud satis, ut apparet,

accidit
C B.

ejusque, contra ac Solerio visum fuit,

E

F

Sociis intelligenda, ut apparet,

AUCTORE
C. B.

ret, discussa, secuto Nothero standum arbitremur; quod autem ad Usuardum spectat, is enimvero Hieronymianorum Mauros e legione Thebææ exstitisse, disertissime, ut Solerius ait, non affirmat; ast contra, anne ex hac fuerint, haud parum sese dubitare prodit. Ea sedet sententia, quod ex Adoniana, quam ante oculos habuit, de iisdem Mauris annuntiatione num. 36 huc transcripta Maurorum vocabulum, substituto altero Martyrum vocabulo, sustulerit, idque verosimillime, ut consideranti patescet, haud aliam ob causam fecerit, quam quod, fuissentne, an non, e legione Thebææ Mauri, quos ab Adone celebrari videbat, dubitarit. At vero, inquires, Usuardus equidem, utpote quinquaginta a Gregorio memoratos legionis Thebææ Viros eodem, quo ab aliis memorantur Mauri, xv mensis hujus die recensens, eosdem etiam Mauros vel sic celebrat, vel, si res secus habeat, consecrarium fit, ut celeberrimos hosce Martyres, utpote quos nec alio die in Mrl. suo recolat, nusquam commemoret.

sint, obtinisse quantum ad illorum aliquos videtur, hocque proinde re ipsa

43 Fateor, sic habet atque hinc etiam partim fit, ut, cum equidem, an Mauri exstiterint quinquaginta sæpissime jam memorati Viri, martyrologus ille, ut dixi, dubitarit, reque etiam ipsa hosce haud exstitisse Mauros, rationes aliæ supra adductæ suadeant, mihi omnino inducam in animum, primo quidem Usuardinæ ad xv mensis hujus diem annuntiationi, in qua Mauri haud nominantur, Hieronymianorum ejusque diei annuntiationem, Adone et Usuardo antiquiore, in qua Mauri paucis hisce, prout in Epternacensi, legitur, verbis, Colonie Agrippinæ natalis Maurorum, diserte laudantur, nec tamen, prout in annuntiatione Adoniana fit, cum quinquaginta, de quibus per verba huc transcripta Gregorius loquitur, legionis Thebææ Viri confunduntur, esse substituendam: deinde vero, hosce sub S. Gereone ejusque trecentis octodecim Sociis comprehendendi, ac proin de horum parte verba illa interpretanda. Atque ita quidem, cum eadem verba, uti cuique hæc legenti patescet, e fama seu traditione in litteras miserit Gregorius, modo etiam consequitur, ut hæc, si non citius, saltem non serius, quam jam inde a sæto, quo hic scriptor floruit, seculo ac proin diu etiam ante Adonis ætatem obtinuerit locum. Quod cum ita sit, ac proin, aliquos seu, uti e jam dictis statures, quinquaginta e S. Gereone Sociis legionis Thebææ exstitisse milites, a decem amplius sæculis creditum jam fuerit, rem etiam vere ita habuisse, sat probabile apparet; quod autem ad reliquos ex ejusdem S. Gereonis Sociorum numero jam spectat, hi quoque omnes legionis Thebææ milites, spectata sola, quæ Adonis ætate viguit, ac abs hoc et Nothero in S. Gereonis ejusque Sociorum elogiis affertur, traditione seu fama, exstiterint.

fuisse Thebasos sat probabile apparet, nec omni etiam,

44 Verum hæc tum, ut jam supra innui, ultra veritatis limites temporis lapsu accreverat, nec sibi vel Hieronymianos codices vel Usuardum aliosve ullos seu scriptores seu martyrologos habet faventes. Adhæc cum e Martyribus, Colonie Agrippinæ sub Maximiano passis, Gregorii Turonensis ætate seu seculo sæto quinquaginta dumtaxat, uti e jam dictis colligere fas est, crediti fuerint legionis Thebææ, nec, si e trecentis octodecim S. Gereonis Sociis, non quinquaginta tantummodo, sed omnes etiam reliqui e legione illa exstitis-

sent, futurum id fuisse videatur, consecrarium vel hinc fit, ut, e legione illa hisce exstitisse, credendum haud sit. Ast etsi res ita habeat, milites equidem fuisse, una omnium est opinio; ut, cum præterea spectasse ad legionem non unam queant, verosimillime una cum quinquaginta legionis Thebææ Viris, a Gregorio Turonensi memoratis, agmen, e diversarum legionum militibus constatum, formarint. Ac Gereonem quidem, tam quinquaginta a Gregorio memoratis, quam Sociorum suorum reliquis præfuisse ducem, sat certum apparet; ast quamam hi postremi e legione seu turma exstiterint, edicendo non sum; quod cum ita sit, nec plura, quæ de iisdem nominatim hic dicam, occurrant, ad ceteros nostros Martyr-Cassium videlicet, Florentium, Victorem ac eorum Socios sermonem modo converto.

45 Hosce omnes etiam exstitisse legionis Thebææ milites, Bonnensium et Sanctensium, imo et Coloniensium constans et immorabilis, seu cujus ignoratur initium, fert traditio, in edendis etiam Sanctorum nostrorum Actis consignata. Ast quantum quidem et hisce et illi tribuendum? S. Mauritius ejusque Socii Thebæi, de quibus apud nos ad xxii Septembris diem jam actum, Agauni idcirco, uti in sanctissimorum horum martyrum, quæ ibidem edidimus, Actis S. Eucherius testatur, fuerunt occisi, quod Maximiano imperatori, qui opera eorum ad persequendos Christianos uti volebat, obtemperare hac in re detrectarint. Quare, cum præter Thebasos potuerint esse etiam alii, qui Christo simul et imperio militarint, quique, cum idcirco, quod Maximiano, opera eorum pariter ad persequendos Christianos uti volenti, parere hac in re nolissent, fuissent occisi, posterioribus sæculis pro Thebasis, quod eodem circiter tempore, eandemque ob causam, ob quam hi, crederentur necati, cæperint haberi, enimvero ex eo, quod SS. Cassius, Florentius et Victor cum Sociis suis pro Thebasis ab Helinando in Actis, traditione suffragante, habeantur, exstitisse illos re etiam ipsa Thebasos, haud quaquam est certum.

SS. Cassium, Florentium et Victorem cum Sociis suis exstitisse Thebasos.

46 Attamen, etsi sic habeat, rem omni probabilitate destitutam asseverare non ausim. Cum enim, ut S. Eucherius in laudatis Actis etiam docet, Maximianus, sparsis usquequaque militum turbis, Christianos vel ad necem vel ad supplicia rapuerit, factum facile esse potest, ut eundem in finem agmen etiam, e legionis Thebææ militibus partim compositum, ad Rhæni partes destinavit, ac horum quidem, qui ex illa erant, alii Bonnæ, alii Colonie Agrippinæ, ac alii denique Sanctis, quod allato a sese post Mauritiij eadem Maximiani depersequendis Christianis præcepto obtemperare nollent, fuerint occisi. Victorem quidem ejusque Socios Sanctenses, qui e legione Thebææ exstiterint, corruere, idcirco Hontheimius in suo Historiæ Trevirensis Prodomo pag. 105 affirmat, quod duo martyres, Victoris nomine distincti, quorum alter Solodori cum S. Urso, alter Agauni possus est, a S. Eucherio in Actis plus semel jam laudatis memorentur, nec tres, quibus idem Victoris nomen fuerit, in legione Thebææ exstitisse milites, verosimile apparet; verum Victor, Agauni passus, legionis Thebææ, ut ipse ait Eucherius, non fuit, nec video, cur facile factum esse haud queat, ut in legione, quæ 6600 aut pluribus adhuc militibus constabat, duo saltem exstiterint cognomines.

probabilitate est destitutum.

A

§ IV Quot Socios S. Gereon,
quot S. Victor, ac quot SS.
Cassius et Florentius in marty-
rio sibi habuerint adjunctos.

A vero Socio-
rum S. Gere-
onis numero
haud multum,
qui 518 nu-
merat,

Hieronymiana apographa, quorum alia ex-
presso, alia non expresso, ut jam supra
docui, S. Gereonis nomine, Martyres Colonie
Agrippinæ una cum hoc Sancto sub Maxi-
miano passos memorant, in numero etiam,
quo hosce circumscribunt, non parum dissen-
tiunt; verum, etsi sic habeat huncque Lu-
cense et Corbeiense apud Florentinum, vetustissi-
mumque item apud Dacherium trecentorum
septemdecim dumtaxat faciant, Gereoni ta-
men, quem tria isthæc Hieronymiana apogra-
pha non nominant, trecentos octodecim ad-
iunxi; ita autem faciendum duxi, quod toti-
dem ei Socii non tantum ab Helinando in A-
ctis edendis et ab Augustano apud Sollerium
Hieronymiano apographo, verum etiam a Flo-
ro, apud nos ante tom. 2 Martii edito, ab Ado-
ne, Usuardo aliisque seu scriptoribus seu
martyrologis non paucis ac ab ipsismet eru-
ditissimis, qui Martyrologium Romanum ho-
diernum reformatum, Viris attribuantur. I-
dem quidem S. Gereonis in martyrio Socii ad
trecentos etiam et nonaginta duos in Epterna-
censi apud Florentinum, imo et ad quadrin-
gentos septemdecim in Richenoviensi apud
Sollerium Hieronymiano apographo augen-
tur; verum cum multo pauciores reliqua om-
nia, quæ Martyres, Colonia Agrippinæ sub
Maximiano una cum S. Gereone passos, com-
memorant, Hieronymiana apographa notent,
hæc potius, quam solis Epternacensi et Ri-
chenoviensi, quibus præterea Acta edenda
moxque memorati martyrologi adversantur,
est standum. Porro etsi quidem, dum S. Ge-
reoni Socii adiunguntur trecenti octodecim,
verus horum numerus fortassis haud attingatur,
a vero tamen haud multum aberrari
induco in animum.

B

48 Ea sedet sententia, quod omnes, Eptern-
acensi et Richenoviensi, de quibus jam di-
ctum excepit, Hieronymiani codices omnes-
que item alii Fasti sacri, qui Martyres Colo-
niæ Agrippinæ cum S. Gereone passos cele-
brant, non plures quam vel quindecim, vel
septemdecim, vel octodecim vel denique, uti
apud Notherum legitur, decem et novem su-
pra trecentos, sic parvo tantummodo inter
omnes discrimine intercedente, adnumerent,
nec in numero, quem assignant, omnes et sin-
gulos a vero longe aberrare, sit putandum.
Ac ita quidem cum res habeat, non fuit sane,
cur hic a Martyrologio Romano hodierno,
quod pariter, ut jam innui, S. Gereoni Socios
trecentos octodecim attribuit, recederem;
verum major de Sociorum, qui cum S. Victore
sint passi, numero difficultas movetur. Fuisse
Gereonem cognominatum Mallosum, Usuar-
dus in Martyrologio suo hodie affirmat;
contra vero Mallosum veluti Sanctum a Ge-
reone distinctum hodie itidem in suo Ado pro-
ponit, eique Hieronymiana apographa non
pauca, utut hodie, ut supra vidimus, in
Martyrum et numero et nominibus haud

aberrare vide-
tur; etsi autem
S. Victoris,
uti ex Hiero-
nymianis apo-
graphis conse-
quitur,

C

parum confusa, suffragantur; cum autem,
uti infra ostendam, hic Adoni, quem tamen
vidit corrigereque adeo hoc loco Usuardus vo-
luerit, assentiendum appareat, fueritque vero-
simillime, ut pariter infra ostendam, Mallo-
sus cum S. Victore passus, consecrarium eva-
dit, primo quidem sequentem isthanc, quæ
hodie in Corbeiensi apud Florentinum, alle-
roge apud Dacherium tom. 2 Spicil. vetustis-
simo Hieronymiano apographo legitur, an-
nuntiationem, Et alibi... Victoris Agrippinæ
Mallusii cum aliis trecentis triginta Martyribus,
vel hoc vel haud multum absimili modo, trans-
posito S. Victoris nomine, verosimillime esse
reddendam: Agrippinæ Victoris et Mallusii
cum aliis trecentis triginta Martyribus; deinde
vero, spectatis binis jam dictis, quibus et non
pauca alia suffragantur, Hieronymianis apo-
graphis, Victori in martyrio Socios præter
Mallosum trecentos triginta, quot etiam re
ipsa duobus hisce Martyribus ab Adone Mo-
sandrini adnumerantur, fuisse adjunctos.

AUCTOR
C. B.

plures quam
17 Socios hu-
buisse, e mul-
tis, quæ, ut
Sanctensis

49 At vero, cum decem dumtaxat et septem
Socios S. Victori Usuardus attribuat, sitne hic
martyrologo isthoc, an Hieronymianis apo-
graphis standum, dispiciamus. Plures sane
Socios quam septemdecim habuisse S. Victorem,
antiquissima est Sanctensium traditio, hanc-
que e reliquiarum fragmentis, penes hosce as-
servatis, confirmari, Molanus, anno 1573 Lo-
vanii editus, in hodiernis suis in Usuardum
Annotationibus non obscure insinuat. Reliquia-
rum scilicet nomine corpora, in Sanctensi S.
Victoris ecclesia seculo XII ac XIII reperta, vero-
simillime intellexerit. Ast, utcumque habeat,
plura certe, quam quindecim corpora fuisse re-
etiam ipsa ibidem tum inventa, Adolphus, dux
Clivie, in Sanctensi, cuius supra notitiam de-
di, Ms. memoriæ prodit. Ac primo quidem tria,
unum nimirum XVI Aprilis die sub Coloniensi,
qui ab anno 1167 usque ad annum 1191
sedit, archiepiscopo Philippo I, duo au-
tem alia non nihil citius, fuisse in dicta S.
Victoris æde sacra inventa, pag. 119 et seq.
nrrrat, ac deinde, nonnullis primum, quæ
modo huc transcribere, necesse non est, in-
terpositis, pag. 123 ita prosequitur: Dominicæ
Incarnationis anno millesimo ducesimo octo-
gesimo quarto, ... cum Sanctensis eccle-
siæ pars Orientalis, ob sui vetustatem ruinæ
jam proxima, renovanda solotenus deponeretur,
sub ipsius fundamenti vasta soliditate, ubi nec
alia corpora consueverant nec poterant sepeliri,
nobilis quidam SS. corporum thesaurus divina
providentia repertus est tam copiose, quod in-
fra spatium tam loci quam temporis arctum sa-
tis et breve fere decem et septem Martyrum
corpora, certis intersigniis et evidentibus indi-
ciis inventa, celebriter atque devote fuerunt in
capsas translata; quorum capita, qua integra
poterant haberi, decenter ornata scrinio speciali
reservantur.

F

50 Unde veracem seniorum nostrorum com-
perimus esse relationem, qui solebant asserere,
prout per posteros ad posteros audiebant famam
currere, quod B. Helena, prima Sanctensis ba-
silicæ fundatrix, sub fundamento, sicut supra
patuit, eadem collocaverat; huic autem relationi
et assertioni magnum fidel præstat argumentum,
quod, transactis aliquot annis, cum in Occiden-
tali parte sæpe dicte basilicæ novum chori
tertiumque construi deberet opus opportunum,
mox

Ms. hic relata
verba produunt,
Sanctis inventa
fuerunt,

AUCTORE
C. B.

mox ibidem, dum fundamentum foderetur et humus ejiceretur, plura corpora Sanctorum sunt inventa modo consimili. Itaque, cum tam in parte jam praenotata anteriori quam posteriori basilicae tot Martyrum reperta sint corpora, nulli dubium, quin etiam locis intermediis reliquorum sanctorum Martyrum corpora in pace sepulta conquiescant, tempore, quo divinae placuerit Providentiae revelanda. Ita ille, plura sane quam quindecim corpora in Sanctensi ecclesia sec. XII ac seq. fuisse inventa, luculentissime prodens; verum unde haec, vel Sociorum S. Victoris vel etiam Martyrum exstitisse, Sanctensibus certo innotuit? Generatim quidem ait, ex evidentibus, quibuscum reperta fuerunt, indicibus pro Martyrum corporibus agnita fuisse; ast, quae qualiaevae illa exstiterint indicia, haud exponit; ut verosimillime dubitaturus non nemo sit, an fuerint hujusmodi, ut ex iis, Martyrum exstitisse, quae fuerant reperta, corpora, potuerit haud immerito concludi.

corporibus
haud valde,
quod,

51 Re quidem vera exstitisse Martyrum, imo et Sociorum S. Victoris, haud difficulter inducerem in animum, si alicunde S. Helenam, quemadmodum jam supra sese narraſſe Adolphus hic indicat, ecclesiam Sanctensem seculi IV initio extruxisse, ac tum sub ejus fundamentis S. Victoris Sociorumque ejus corpora locasse, haberetur compertum; verum, anne id sancta illa Constantini Magni mater fecerit, est sane, uti infra ostendam, admodum dubium. Nec certum efficitur ex eo, quod corpora, de quibus mox huc transcripta verba, sub ecclesiae fundamento, ubi, ut horum auctor dicit Adolphus ait, nec alia copora consueverant, nec poterant sepeliri, fuerint reperta. Etsi enim, postquam jam fuisset exstructa Sanctensis ecclesia, haud fuisse sub ejus fundamentis mortuorum corpora sepulta, crediturus quisque facile sit, quid ni tamen, cum Sanctense oppidum, ut jam supra docui infraque adhuc repetam, e Veterum ruinis emerſerit, nec raro, ut apparet, pugnatum ad haec fuerit, factum esse queat, ut occisorum prope munimentum istud corpora eo ipso loco, quo dein, tempore labente, ecclesiae Sanctensis fundamenta jacta fuerunt, in terra, alius etiam, quam illa ipsa post, effossa, fuerint sepulta? Id certe ego haud perspicio, fitque vel hinc, ut, an corpora omnia, quae vel ante vel post annum 1283 Sanctis fuisse reperta, Adolphus verbis, supra huc transcriptis, refert, Sociorum S. Victoris exstiterint, quam maxime dubitem. Nec ipsimet Sanctenses ea, quae vel anno 1284 vel post fuerunt inventa, pro indubitatis Sociorum S. Victoris corporibus absque omni scrupulo habuisse videntur. Cur enim alioquin, cum vel unius, ut Colonienses apud Gelenium Fasti sacri docent, Martyris anonymi e S. Victoris Sociis memoriam XVI Aprilis die, quo Philippi I, Coloniensis archiepiscopi, temporibus inventum fuisse ejus corpus, Adolphus pariter loco supra cit. prodit, quotannis celebrent, pari honore plures etiam e S. Victoris Sociis, si quae anno 1284 ac post fuerunt inventa corpora, illorum exstiterint, haud afficerent?

an haec Martyrum exstiterint, sit dubium, probetur.

52 Gelenius mox laudatus post annuntiationem, qua anonymum, quem jam nunc memoravi, Martyrem XVI Aprilis die a Sanctensibus quotannis cultum, recenset, fuisse illum inventum in purpura et calceis, amputata summitate capitis, ex ecclesiae Sanctensis Tabulis,

haud diu, ut apparet, post rem gestam scriptis, affirmat, ac deinde sequentia isthaec verba abs illis haud dubie, qui has scripserunt, profecta, subjungit: Nos, qui flocculos sanguinis, coherentes pilis, in monumento ejus (Martyris anonymi nimirum) vidimus, scripsimus haec, ut vos credatis et per annorum revolutionem hoc die et assidue eum in veneratione habeatis. Nec conturbet, quod nomen ejus non habetur, cum Legenda Thebaeorum vix duodecim Martyrum nomina contineat. Cum itaque e statu, in quo, quod hic memoratur, corpus sub Philippo I, Coloniensi archiepiscopo, fuit inventum, neutiquam Sanctenses, quin in Martyris esset, dubitarent, idcirco, uti ex hisce Tabularum Sanctensium verbis apparet, annos illi, sub Martyris anonymi nomine, Sanctorum honores deferendos judicarint, nec tamen id quantum ad plures e S. Victoris Sociis, cum anno 1284 ac post non pauca fuissent sub ecclesiae Sanctensis fundamentis corpora reperta, pariter fecerint, id enimvero illos, anne haec Martyrum seu Sociorum S. Victoris essent, dubitasse, argumento est. Jam vero, cum sic habeat, possitque etiam, anne re ipsa Martyrum exstiterint, non immerito, uti ex omnibus jam dictis apparet, revocari in dubium, sane e corporibus, quae anno 1284 ac post Sanctis magno numero fuere inventa, haud nullum roboris acquirit traditio, quae S. Victorem plures, quam quindecim, Socios in martyrio sibi habuisse adjunctos, prodit.

53 Verum, etsi res ita habeat, haud tamen Usuardo, qui S. Victori non plures, quam decem et septem, Socios adjungit, sed Hieronymianis apographis, e quibus, horum numerum multo majorem exstitisse, consequitur, standum apparet. Ita opinor, quod haec, quibus praeterea antiquissima Sanctensium suffragatur traditio, Usuardo antiquiora sint, omniaque, quae de Malloso, cum S. Victore martyrium passo, loquuntur, hisce haud pauciores, quam trecentos triginta, Socios unanimi consensu attribuant. Sollerius quidem, Usuardo Acta aliqua, Elinandæis antiquiora, quae septem dumtaxat ac decem Socios S. Victori adnumerarint, praeiucisse, in hodierna sua in Martyrologium Usuardinum Observatione suspicatur; verum quae qualiaevae Acta illa exstiterint? An Gregorio Turonensi seu seculo VI antiquiora? Id quidem confidenter affirmari, at non facile poterit probari. Sane nullum, quo id vel utcumque fiat, argumentum invenire quivi. Ulut sit, Usuardus equidem, qui non plures, quam septemdecim, Socios S. Victori concedit, Malloso etiam vocabulum, quod proprium nomen Ado statuit, in cognomen vertit, Mallosum cognominatum fuisse S. Gereonem insinuans; cum sic autem tunc cum illo faciat eundem ac a veritate idcirco, uti infra ex ipsomet Gregorio ostendam, verosimillime aberret, dubitari non immerito potest, an pariter, dum S. Victori septemdecim dumtaxat Socios adjungit, a vero horum numero haud deviet sive interim hunc e dictis, quae, ut Sollerius suspicatur, ei praeiucarint, Actis, sive e documentis aliis acceperit.

Hieronymianis
tamen standum
apparet.

54 Nec refert, ab Adone, qui Mallosum et Victorem longiori commemoratione e Gregorio Turonensi lib. I de Gloria Mart. cap. 63 hodie celebrat, nullos hisce Socios tribui; cum sic enim is martyrologus Gregorii vestigiis inherens, nec quot Mallosum et Victor Socios habuerint,

Nec abs his
Bronerus,

A habuerint, exponat, certe non magis, quod proin et de Gregorio dicendum, Usuardo, qui septemdecim dumtaxat S. Victori Socios largitur, quam Hieronymianis, quæ longe plures numerant, apographis suffragantur. Etsi itaque Usuardum quidem a vero Sociorum S. Victoris numero certo decium asseverare non ausim, Hieronymianis tamen, ut jam dixi, apographis, quæ quantum ad hunc ab Usuardo, at non itidem ab Actis edendis, multum discrepant, potius standum, ob rationes omnes jam allegatas reor. Hinc porro et simul ex eo, quod nihilominus, S. Victorem una cum Malloso eodem tempore et loco passum esse, erroremque in numero, quo posterioris hujus Socios Hieronymiana apographa definiunt, non cubare, certum indequaue, ut apparet, non sit, Martyrologium Romanum hodiernum, quod S. Victorem et Socios martyres, non expresso horum numero, generatim dumtaxat hodie annuntiat, supra in titulo sum secutus. Ceterum, etsi quidem forsitan pauciores, nequaquam tamen præter Mallosum plures quam trecentos triginta Socios, habuit S. Victor. Ita ex eo, quod plures ei nec in monumentis jam laudatis, nec alibi usquam apud scriptores sive antiquos sive recentiores attribuuntur, omnino concludendum apparet.

55 Brouerus quidem, Maximianum, dum in Alpidibus, moturus inde cum exercitu in Gallias, adhuc resisteret, quatuor e legione Thebæa cohortes eo præmississe, harumque quartam dixisse Victorem, in *Annal. Trev. lib. 3, num. 74* scribit; verum, etsi legio, ut Eucherius in *S. Maurilii Actis* supra laudatis num. 3 ait, milites 6600 numerarit, ac proin cohors, utpote decima, quemadmodum Pitiscus in suo Antiquit. Romanarum Lexico ad vocab. cohors docet, legionis pars, militibus circiter 660 constiterit, Brouerus tamen in significatione, ad multo pauciores restricta, vocabulum istud loco cit. adhibuit; etsi enim cohortis, cum qua S. Victorem in Gallias missum scribit, milites omnes, non autem, uti e toto contextu liquet, horum tantummodo partem, pro fide occubuisse, memorie prodat, non plures tamen, quam trecentos triginta, quibus una cum S. Victore sors hæc obtigerit, num. 81 recenset.

C Verum, etsi quidem, dum hosce, uti e jam dictis consequitur, appellavit cohortem, fortassis haud prorsus inepte fuerit locutus, res tamen quantum ad SS. Cassii et Florentii Socios, e quibus pariter loco supra cit. facit cohortem, secus habet; hi enim, quorum numerum silet, pauciores certo fuerunt, quam ut nomine cohortis, quam apud Romanos numerasse etiam aliquando non plures quam trecentos aut quadringentos milites, vix invenias, potuerint venire. Res e jam nunc dicendis patescet.

56 Edenda Sanctorum nostrorum Acta num. 13, nonnullaque Usuardina apud Sollerium Auctaria SS. Cassio et Florentio non plures, quam septem, quos non nominant, Socios adscribunt. Ast an Auctariis illis Actisque indubitanter hic standum? Usuardus definitum Sociorum SS. Cassii et Florentii numerum non assignat, sed dumtaxat ait: Sanctorum martyrum Cassii et Florentii cum aliis pluribus; cum autem, etsi etiam bini hi Sancti septem dumtaxat Socios re ipsa habuisse statuerentur, annuntiatio isthæc, ut consideranti patescet, ve-

Octobris Tomus V.

ritati consona sit futura, Usuardus sane memoratis Auctariis Actisque haud quaquam hic adversatur. Verum, cum eadem annuntiatio, etsi etiam plures quam septem Socios Cassius et Florentius habuissent, veritati adhuc consona, ut consideranti pariter patescet, esset futura, enimvero Acta edenda, dictaque Auctaria a veritate, dum Socios tantummodo septem SS. Cassio et Florentio attribuit, non aberrare ex Usuardo haud habetur comperit; cum autem id nec aliunde innolescat, dubitari non immerito potest, an re etiam ipsa a vero horum numero haud aberrant. Ast, etsi sic habeat, error tamen, quem sic forte admittunt, facere, ut apparet, non potest, ut in assignando SS. Cassii et Florentii Sociorum numero multum hallucinari sint certo dicenda. Ita opinor, primo quidem, quod ipsemet supra adhuc laudatus Josephus Hartmannus, ecclesiæ Bonnensis decanus, qui, si in antiquis hujus, quæ scrutatus est, monumentis multo plures quam septem SS. Cassii et Florentii Socios reperisset, hosce certe omissurus haud fuisset, octo tamen dumtaxat in litterarum, cujus ante memini, excerpto recenseat, sicque a præfatis Auctariis Actisque viâ dissonet; E deinde vero, quod nulli prorsus inveniuntur Fasti sacri, documenta alia seu antiqua seu recentia nulla, in quibus duorum illorum Sanctorum Socii vel novenario vel alia ullo superioris eum majori numero exprimantur, perperamque adeo ex his cohortem Brouerus effecerit.

57 Hodie quidem in Martyrologio Romano hodierna SS. Cassius et Florentius Bonnæ cum aliis plurimis annuntiantur; verum, etsi sic habeat, certeque plures quam septem aut octo Socios duobus illis Sanctis fuisse, annuntiatione illa indicetur, alia tamen, ut jam indicari, haud inveniuntur monumenta seu antiqua seu recentiora, quæ vel numero, quo Socios illos exprimunt, vel alio loquendi modo, ut plures quam septem aut octo fuisse credantur, exposcant, hincque Usuardo hic potius, qui SS. Cassium et Florentium tantummodo cum plurimis aliis, quam laudato Mrl. Romano hodierno, quod eosdem duos Sanctos cum plurimis aliis annuntiat, adhaerendum putavi. Nec futurum reor, ut studiosus lector id improbet. Quod si tamen secus fecerit, eum equidem hic, priusquam § huic finem imponam, observare velim, ex omnibus, tam hoc, quam proxime prægresso § jam dictis, utpote secundum quæ e Martyrum, quem Gereon Sociique ejus trecenti octodecim constituunt, numero quinquaginta dumtaxat exstiterint Thebæi, Victorque et Mallosus, si non multo pauciores, certo non plures, quam trecentos triginta, Cassio et Florentio septenos etiam octonosve dumtaxat aut non multo plures nactis, in martyrio habuerint Socios, haud parum modo, etsi etiam hi omnes statuerentur Thebæi, confirmari id, quod apud nos ad xv mensis hujus diem in Commentario, SS. Tyrsi, Bonifacii ac Sociorum Trevirensium martyrum Actis præmisso, num. 43 asseritur; videlicet non verendum, ne ingens Martyrum Thebæorum, quos Agauni passos, Eucherius perhibet, numerus nimia Martyrum, itidem Thebæorum, qui vel Treviris, vel Bonnæ, vel Coloniæ Agrippinæ, vel Sanctis vel alibi denique subierint martyrium, multitudine exhauriat.

Auctoria
C. B.

Mrl. Rom. in
modo, qui il-
los annuntiat,
hic sequi haud
est visum.

F

AUCTORE
C. B.

§ V. An Martyri anonymo non fuerit S. Gereonis nomen pro arbitrio impositum; an Mallosi cognomen hic habuerit, et an, si alter ab altero sit diversus, Mallosus eodem loco, quo Victor, martyrium subierit.

S. Gereon,
qui vere hoc
nomine

In tribus Hieronymianis apographis non contractis, Lucensi videlicet et Corbeiensis apud Florentinum, vetustissimoque apud Dacherium Spicil. tom. 2, quæ heri Coloniz Agrippinæ 317 Martyres annuntiant, S. Gereonem ejusque Socios, utut numero, quem hi cum illo in aliis Fastis sacris constituunt, immutato, designari, una omnium est opinio; ast, cum Gereonis nomen in tribus dictis Hieronymianis apographis haud exprimitur, hisque omnes Fasti sacri, in quibus id hodie fit, antiquitate cedant, erit fortassis non nemo, qui suspicetur, nondum tunc, cum tria illa Hieronymiana apographa ecarata fuere, innotuisse, qui Martyrum, quos hæc heri Coloniz Agrippinæ annuntiant, antesignanus seu dux fuisset vocatus, factumque adeo post esse, ut ei Gereonis nomen pro arbitrio fuerit impositum. Atque hæc quidem suspicio augeri potest ex eo, quod, dum unum e præfatis tribus Hieronymianis apographis, Lucense nimirum seu Florentini textus, Colonienses nostros Martyres heri celebrat, sequenti in modo faciat: In Gallia civitate Coloniz. Agripini (imo Coloniz Agrippinæ) natalis sanctorum cccxvii Martyrum, quorum nomina Deus scit. Verum, etsi quidem librarii, qui tria hic memorata Hieronymiana apographa scripserunt, exploratum forsitan Gereonis nomen haud habuerint, id tamen universim tunc ignoratum non fuisse, vel ex eo liquet, quod equidem in Epternacensi, quo certe illa antiquiora non sunt, Hieronymiano apographo VIII mensis hujus die Gereonis nomen, ut jam supra docui, reperitur.

fuit vocatus,
ab Usuardo

59 Adhæc, etsi quidem Martyribus, quorum nomina ignorabantur, nomina pro arbitrio subinde fuerint imposita, id tamen tum fere dumtaxat, cum eorum, quæ hactenus latuerant, corpora reperirentur, aut quavis occasione alia obtinerentur reliquæ, factum invenio; cum autem S. Gereonis corpus, quod a S. Norberto in Gereonæ ecclesia anno 1121 repertum fuisse, non pauci contendunt, certo equidem ante hunc, uti ex infra dicendis intelligitur, haud fuerit inventum, et tamen multo citius, qui tria apud Sollerium exstantia Hieronymiana apographa contracta, Richenoviense nimirum, Augustanum, et Labbeanum, scripserunt, Florusque item ac Ado, Usuardus, Notkerus et Wandelbertus floruerint, consecrarium fit, ut cum nihilominus in omnibus, quos hi ecararunt, Fastis sacris S. Gereonis nomen vel heri vel hodie legatur, eo verosimillime Coloniensium nostrorum Martyrum dux seu antesignanus non tunc tandem, cum jam dudum

migrasset ad Superos, sed jam tum, cum inter mortales degeret, fuerit vocatus. Jam vero, cum hæc ita habeant, Gereonis nomen, non pro nomine, quod martyri anonymo fuerit pro arbitrio impositum, sed pro vero, quod is, in vivis existens, fuit sortitus, nomine habendum, apparet sane, si non prorsus certum, vero saltem admodum simile. Modo etiam, an Mallosi, quod in pluribus Hieronymianis aliisque Fastis sacris legitur, nomen proprio Martyris, a Gereone distincti, nomine, ac contra pro hujus dumtaxat cognomento sit habendum, dispiciamus.

60 Usuardus in supra huc transcripto S. Gereonis elogio, existisse hunc cognomento Mallosum, diserte tradit, sicque ex Gereone et Malloso unum eundemque martyrem facit, seu hunc cum illo confundit; verum Ado alterum ab altero, uti ex elogio, quo supra ambos celebrat, palam est, luculentissime distinguit; posteriori autem huius martyrologo assentiendum, apparet ex iis, quæ Gregorius Turonensis lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 63 scribit. Verba omnia, quæ hic scriptor ibidem suppeditat, lectori ob oculos, quod quam maxime § hujus argumento elucidando subserviant, juberit hic posuisse. Sic in Ruinarum, quæ anno 1699 prodit, editione habent: Ab hoc etiam sacerdote (Ebergesilo, Coloniensi archiepiscopo) sancti martyris Mallosi corpus repertum est hoc modo: Cum fama ferret, hunc apud Bertunense opidum martyrium consummasse, occultum erat hominibus illis, quo in loco quiesceret; erat tamen oratorium inibi, in quo nomen ejus invocabatur. Supradictus vero pontifex in honorem ejus basilicam ædificavit, ut scilicet cum aliquid revelationis de martyre acciperet, in ea beatos artus, Domino annuntiante, transferret. Denique in latere basilicæ, id est, in pariete, qui a parte erat oratorii, in absida collegit, prætolans Domini misericordiam, quid juberet de martyre revelari.

61 Post hæc diaconus quidam Mettensis, per visum ductus, ubi martyr quiesceret, est eductus. Post paucum autem tempus veniens ad episcopum et quasi certa signa, per quæ visum viderat, relegens, cum prius ibidem non fuisset, ait episcopo: Hic effode et invenies corpus Sancti, id est, in medio absidæ. At ille, cum fodisset quasi in septem pedes, attigit nares ejus odor immensi aromatis, et ait: Credo in Christo, quod ostendit mihi martyrem suum, quando me hæc suavitas circumdedit; et fodiens reperit sanctum corpus inlæsum, et emittens vocem magnam, Gloria in excelsis Deo secum omnem clerum pariter psallere fecit. Dicto quoque hymno, corpus sanctum in basilicam translulit et cum laude debita sepelivit. Ferunt, ibidem et Victorem martyrem esse sepultum, sed non eum adhuc cognovimus revelatum. Mallosus itaque, uti ex his Gregorii verbis intelligitur, non apud Coloniæ Agrippinam, sed apud Bertunense, abs illa, uti ex infra dicendis patescet, certissime diversus, opidum martyrii palmam est adeptus; cum autem S. Gereon, uti omnis retro antiquitas credidit, ac porro hodieque creditur, apud Coloniæ Agrippinam consummarit martyrium, consecrarium fit, ut secundum Gregorium a Gereone Mallosus indubie distingatur.

62 Nec hoc tantum e Gregorio docemur, verum

cum Malloso
confunditur;
ast hic ab illo,
uti e verbis

Gregorii
Turonensis
hic recte
sequitur, est
diversus,

martyrium-
que, non, ut
hic Gelenium

verum etiam, S. Victorem, ut fama scriptoris hujus ætate ferebat, eodem loco seu in eodem Bertunensi oppido, ubi Eberegisilus, Coloniensis archiepiscopus, Mallosi corpus reperit, jacuisse sepultum; cum autem sic habeat, verosimillimeque, imo indubie, Mallosus et Victor loco eodem, quo Gregorii Turonensis ætate jacuerunt humati, martyrium subierint, consecrarium hinc ulterius jam fit, ut ambo, si vera sint, quæ Gregorius scribit, idem Bertunense oppidum pro palestra fuerint adepti. Ut itaque et quæ et quo loco sita hæc fuerit et quam certo a Colonia Agrippina distingatur, perspicuum ante omnia evadat, hic modo, quodnam sit Bertunense oppidum, a Gregorio Turonensi supra huc transcriptis verbis memoratum, examinemus. Gelenium in ecclesiæ Coloniensis sacris et piis Fastis ad 2 Maii diem annuntiatione utitur sequenti: Bonnæ in territorio Coloniensi translatio sanctorum Cassii, Florentii et Mallusii, martyrum Thebæorum, ex quibus S. Mallusium, uti habent exemplaria Gregorii Turonensis, monstrante quodam ecclesiæ Metensis diacono, divinitus per visum edocto, B. Euergisilus vel Euergisilus elevavit et in basilicam, ejus memorie extractam, trantulit, teste Gregorio Turonensi lib. 1 de Gloria Mart. cap. 63; apud quem mendose pro Bonnensi vel Veronensi (sic enim etiam antiqui appellarunt Bonnam) legitur Bertunense oppidum; sed ex toto contextu ibidem prodit se error scripturæ. Eosdem deinde Martyres anno 1166 Reinaldus archiepiscopus et Gerardus Bonnensis præpositus, cum venerabilis cleri devotione et multitudine populi elevarunt, invento sicco quidem, sed evidenti sanguine ipsorum, quem ante annos plusquam octingentos septuaginta pro Christo profuderant.

63 Ita ille, volens scilicet, Mallosum, a Gregorio Turonensi memoratum, in urbe Bonnensi subiisse martyrium, ac pro Bertunensi oppido, ubi id a Gregorio e fama locatur, Bonnense seu Veronense, errore seu mendo, quod in proxime huc transcripto scriptoris hujus textu cubet, correcto, esse legendum; verum, ut Mallosum, spectatis iis, quæ Gregorius scribit, non Bonnæ, sed Sanctis in Clivia pro fide occubuisse, probatum dem, necesse tantummodo est, ut et mendi seu erroris a Gelenio perperam insinulari Gregorii textum et Bertunense, quod in hoc memoratur, oppidum haud aliud esse quam Sanctense, ostendam. Id itaque lubet hic præstare. Scripturæ, qua in Gregorii textu exaratur Bertunense oppidum, sese error ex toto contextu prodit. Ita verbis mox recitatis Gelenium; verum hanc ejus assertionem a vero quam maxime esse alienam, certeque adeo Bertunensi oppido Bonnense seu Veronense in Gregorii textu haud substituendum, nemo non fatebitur, qui postremam hujus partem attente expenderit. In hac enim, Victorem eodem loco, quo Mallosus, ac proin in eodem, in quo hic, teste Gregorio, jacebat, Bertunensi oppido sepultum jacuisse, e fama asseritur; cum autem, Victorem Bonnæ seu Veronæ ad Rhenum sepultum jacuisse, nemo umquam aut crediderit aut dixerit, enimvero Bonnense seu Veronense oppidum pro Bertunensi in Gregorii textu, correcto, qui in hoc cubet, errore, haud legendum, ac proin Bonnæ seu Veronæ, spectatis iis, quæ Gregorius scribit, Mallosi martyrium locari haud posse, in-

contendit, in
Bonnensi,

dubitatum apparet. At vero, inquit, Bonnæ equidem SS. Florentii, Cassii et Mallusii corpora anno 1166 Reinaldus, Coloniensis archiepiscopus, de sepulcris summa cum solennitate levavit. Fateor, sic habet; id enim non tantum Gelenium verbis supra huc transcriptis, verum etiam Galliæ Christianæ auctæ scriptores tom. 3, col. 679 ac alii e monumentis antiquioribus docent.

64 Ast, etsi id ita sit, imo etsi etiam inter Martyres, quorum sacræ exuvia usque ad annum 1588 Bonnæ, ut infra docebo, asservatæ fuerunt, Mallusius seu Mallosus a Joanne Hartmanno, ecclesiæ Bonnensis decano, in litterarum, quarum supra memini, excerpto penes nos exstanti recenseatur, hæc tamen facere non debent, ut Mallosus, a Gregorio Turonensi memoratus, martyrium Bonnæ subiisse credatur. Quid si enim Gregorii Mallusius a Mallusio, cujus corpus Bonnæ de terra levatum diuque asservatum fuisse asseritur, statuatur exstitisse diversus? Non erit sane, cur id cuiquam incredibile appareat. Cum enim plurimi, ut jam docui, Coloniæ Agrippinæ, Bonnæ et Sanctis pro fide sub Maximiano fuerint occisi, facile factum esse potest, ut in magno illo Martyrum numero duo exstiterint cognomines. Adhæc, cum Josephus Hartmannus, mox iterum laudatus, unum ex octo martyribus, quos cum SS. Cassio et Florentio Bonnæ passos, in præfato suo litterarum excerpto affirmat, Pii nomine etiam distinguat, nec præter Cassium et Florentium ullus e Martyribus, Bonnæ sub Maximiano passis, vel ab Usuardo vel aliis seu scriptoribus seu martyrologis antiquis, nomine, quo fuerint vocatus, expresso, memoretur, non immerito quis suspicabitur, e Martyribus, Bonnæ coronatis, exstitisse duos, quorum, cum ibi illorum corpora fuissent inventa nominatim haud noscerentur, unum Pii, alterum Mallusii nomine pro arbitrio donarint. Accedit, Gregorii Mallosum jam ante seculum VII, ut supra huc transcripta scriptoris hujus verba suadent, de terra fuisse levatum; id autem Malloso, cujus corpus Bonnæ diu asservatum fuisse memoratur, auno demum 1166, ut jam dictum, evenisse. Jam vero, cum hæc ita habeant, Mallosus certe seu Mallusius, qui a Gelenio aliisque Bonnæ signatur, efficere non potest, ut Mallosum, a Gregorio memoratum, Bonnæ occubuisse admittamus.

65 Modo etiam, Bertunense oppidum, ubi Mallosus passus a Gregorio refertur, interpretandum Sanctense, ac proin Sanctis pro fide occubuisse eumdem Mallosum, monstremus. Ruinartius in Gregoriani, de quo hic nobis sermo, textus verba, quibus S. Victor eodem, quo Mallosus, loco quievit memoratur, ita observat: Si verum sit, ut aliqui sentiunt, hunc Martyrem (S. Victorem nimirum) ex legione Thebæa fuisse, qui loco, ubi cum multis aliis passus est, Sanctos nomen dederit, ex quo vulgus Xantum, quod Cliviensis ditionis oppidum est, efformaverit, Bertuni oppidi situm invenimus. Nam Victor et Mallosus hic in eodem loco quievit memorantur; et vetera quedam Martyrologia utrumque simul celebrant. Etsi itaque Bertunense oppidum, ubi Mallosus passus ac cum S. Victore quievit a Gregorio e fama narratur, Ruinartius, uti a Gelenio fit, Bonnam

AUCTORE
C. B.

sed, ut,
difficultate,
quæ in con-
trarium facit,
soluta,

E

F

ratione non
una,

VICTORE
C. B.

Bonnam interpretatus haud sit, opinionem tamen, quæ S. Victoris palæstram Sanctis collocat, ac proin et hoc oppidum pro Bertunensi per Gregorium memorato accipit, revocat in dubium. Verum S. Victorem subisse Sanctis martyrium, Acta edenda num. 15 tradunt; hisce autem, quibus etiam constans non tantum Sanctensium, sed et Coloniensium et ipsorummet Bonniensium favel traditio, omnino hic standum vel ex eo videtur, quod Bertunense oppidum, in quo una cum Malloso quiescisse Victor a Gregorio memoratur, certissime Bonnæ seu Veronæ, ut jam dictum, locari haud queat, aliusque præter oppidum Sanctense locus, quo idem oppidum cum aliqua veritatis specie locetur, assignari haud possit. Adhæc laudatus Ruinartius in uno e Colbertinis, quibus usus est, codicibus pro Bertunensi oppido, in quo S. Victor passus ac cum Malloso quiescisse a Gregorio Turonensi memoratur, Bertinense legi, docet in adnotatione, scriptoris hujus verbis, proxime huc transcriptis, subiecta; Bertini autem seu Bertinensis oppidi nomine venisse olim, priusquam a S. Victore ejusque Sociis martyribus nomenclationem novam acciperet, Sanctense in Clivia oppidum seu Sanctos, verosimillimum apparet, nec facile, ni fallar, secus sentiet, qui, quæ jam nunc subdam, expenderit. Sanctense oppidum, de quo jam nonnulla Comment. hujus § 1, num. 2 et 5 seqq. protulimus, stare modo eo loco, quo olim Vetera castra seu, uti etiam simpliciter vocantur, Vetera steterunt, Cluverius Germaniæ antiq. lib. 2, cap. 18 aliique, qui in Geographiam antiquam Commentarios scripserunt, affirmant.

in medium

66 Sunt quidem etiam, qui eo loco, quo olim Colonia Traiana stetit, oppidum istud collocant; verum hi Coloniæ isthanc Veteribus tam prope admovent, ut ex horum et illius ruinis emersisse idem Sanctense oppidum in animo inducant. Teschenmacherus, qui de antiquo variorum locorum situ in Cliviæ, quos contexit annoque 1638 in lucem emisit, Annal. part. 1 tractat, ibidem pag. 20, ubi et duabus pagg. proxime seqq. nonnulla huc potissimum spectantia suppeditat, sic scribit: Vetera Coloniæ Traianæ Surita eodem loco stetisse censet, vere quidem, quando Ἰαχλῶς id intelligitur; siquidem non usquequaque, sed fere eodem loco stetisse, utrobique rudera ostendunt, Vetera castra in monte, qui a Quinctilio Varo, ut quibusdam placet, Vorseberg nunc dicitur, circumfusaque et in ripa Rheni planicie, ubi hodie pagus est Beerten, non procul ab oppido Santen ita fuisse, constans est et unanimis antiquorum sententia. Id loci etiam istius facies, omnino cum Taciti descriptione conveniens, innumera quoque eximiaque antiquitatis istie reperia monumenta satis probant; Dithmarus autem, qui laudatum Teschenmacheri Opus, Annotationibus a se illustratum, anno 1721 fecit recudi, primo ad vocem Vetera, a qua Teschenmacheri textus, modo huc transcriptus, inchoatur, ita observat: Ita simpliciter ea (Vetera scilicet) appellat Tacitus Annal. 1. c. 45, et Histor. 1. c. 18. alias Vetera castra apud eundem 1. c. c. 21. ex quo nempe alia castra ad Rhenum posita fuerunt. Vetera autem illa castra in vicinia oppidi Xanten, partim in colle Vorseberg, partim in planitie, ubi pagus est Berten, posita fuisse, consentiunt Menso Altin-

gius pag. 36. 37. Cellar. pag. 337. Cluver. lib. 2. cap. 18.

67 Secundo altera ad vocabulum Beerten nota, qui pagus, in jam dato Teschenmacheri textu ita vocatus, appellationem hanc accepit, exponit his verbis: Quod nomen (Beerten scilicet) a vocabulo Vetera efformatum creditur, Germanis primum dicta VETERHEM, et mox per transpositionem litterarum VETHEM, unde postea BERTHEM sive BEERTEN. Sunt quoque arcis rudera extra portam Clivensem oppidi Xanten, quæ hodieque cum agris vicinis vocantur die alteburg, ubi non desunt, qui castra illa Vetera quaerenda putant ob nominis (Alteburg enim idem est, quod Vetus castrum) convenientiam; ac tertio denique in Veterum, quam, ut in textu, huc transcripto, Teschenmacherus ait, Tacitus suppeditat, descriptionem ita notat: "Pars, inquit Tacitus, castrorum in collem" (hodie Vorseberg) "leniter assurgens, pars æque" (ubi pagus Beerten) "adibatur." Menso Altin. 1. c. Ad radicem memorati collis profunda quoque planities crebris eluvionibus plerumque fæda et lubrica conspicitur, quæ procul dubio est "palus" juxta "Vetera" apud Tacitum Histor. v. cap. 15. Ita ille, cum Teschenmachero aliisque loco eodem, quo olim steterunt Vetera, situm esse pagum, oppido Sanctensi vicinum, qui Beerten seu Berten hodieque appellatur, affirmans. Ac id quidem mihi vero apparet simillimum, uti etiam pagi illius, ut Dithmarus addit, nomen a Veterum vocabulo, varie corrupto, luxato ac mutato, fuisse formatum.

68 Ast, cum Vetera aut, si mavis, Castra Vetera non tantum, ut Teschenmacherus et Dithmarus verbis jam datis aiunt, montem seu collem, Vorseberg dictum, vicinamque huic, in qua situs est dictus pagus, planitiem, verum etiam ut Cluverius, loco supra cit. et Cellarius Geographiæ antiq. lib. 2, cap. 3, plurimis aliis consentientibus, docent, oppidum haud obscurum fuerint complexa, enimvero jam inde a Francis, qui seculo quinto Romanorum ditiones, Rheno transmissio, invaserant, Veterum nomen ita, ut ait Dithmarus, paulatim corruptum mutatumque ac tandem castra illa seu potius totum, quem hæc continebant, terræ tractum ac nominatim haud obscurum illud oppidum teutonice, qua utebantur, lingua Beerten seu Berten Gregorii Turonensis ætate, qui id propterea Latine appellavit Bertinum, fuisse vocatum, vero apparet simillimum; cum autem id ita sit, ac Vetera castra seu oppidum, quod horum nomine etiam venit, sit ipsomet, ut Cluverius loco cit. docet, Sanctense oppidum, Gregorium isthoc, quod forsitan, cum bella aut alia calamitate fuisset destructum, situm antiquum aliquantulum modo mutarit, per Bertinense seu Bertunense, prope quod Mallosum passum ac cum S. Victore quiescisse supra huc transcriptis verbis scribit, oppidum intelligere ac proin ejusdem Malloso palæstram Sanctis locare, vero pariter apparet simillimum.

69 Ac id quidem ut credam, propensior adhuc vel ex eo sum, quod præter Sanctense oppidum, quod ita demum post Gregorii Turonensis ætatem, antiquatis, quæ prius habuerat, Veterum ac Bertini seu Bertuni nominibus, horumque nihilominus posteriori pago vicino adhuc adherente, à S. Victoris ejusque Socio-

rum

A rum ibidem cultu fuerit vocatum, assignari aliud, quod per Bertunense oppidum Gregorius intellexerit, cum aliqua veritatis specie, uti nominatim de Bonna e jam supra dictis liquet, haud queat. Verum an Gregorio, qui et Sanctis, ut modo ostendi, Mallosi palæstram verosimilime collocat, et hunc a Gereone distinguit, contra Usuardum, qui hunc cum illo confundit, seu cognominatum fuisse Mallostum, prodit, certo est standum? Gregorius, dum loco supra cit. de S. Malloso tractat, duo potissimum, quæ ad institutum nostrum facere hic queunt, memoriae prodit, alterum est, Mallosum apud Bertunense opidum martyrium consummasse; alterum vero, fuisse ibidem sacrum ejus corpus ab Eberegisilo, Coloniensi episcopo, repertum ac de terra levatum. Ac forsàn quidem, quod Mallostus sub Maximiano martyrium sit passus, ac proin Gregorius duobus amplius seculis abs hoc eventu abfuerit, haud immerito, an hunc apud Bertunense opidum scriptor ille, qui præterea rem e fama dumtaxat refert, perperam haud collocet, revocari potest in dubium; verum, etsi sic habeat, id tamen fieri haud poterit, si apud idem oppidum Mallosi corpus

B (neque enim hoc alibi, quam ubi ille fuerat occisus, humatum fuisse, quis facile credat) fuisse ab Eberegisilo repertum ac de terra levatum, sit certum.

etsi autem hæc,

70 Anne itaque Gregorius, qui, ut dictum, Mallosi corpus ab Eberegisilo inventum ac de terra levatum fuisse, narrat, indubitatum sibi hac in re fidem adjungat, exanimemus. Hanc sane illi a nemine denegandam, reor, si Eberegisilus, cui Mallosi inventionem adscribit, sub seculi vi finem vixerit, hæcque adeo ejus ætate sit facta; verum, etsi quidem episcopus, nomine Eberegisilus, ecclesiæ Coloniensi sub seculi vi finem, uti apud Galliæ Christ. auctæ Scriptores tom. 3, col. 625 videre licet, præfuerit, anne tamen de hoc, an contra de S. Evergislo, qui post S. Severinum Coloniensem cathedram occupavit, ac, ut certum apparet, ad annum usque 450 vitam haud produxit, Gregorius loco cit. loquatur, non immerito potest ambigi. Tillemontius tom. 4 Monum. Eccl. pag. 430, Galliæ Christ. auctæ Scriptores tom. 3 col. 625, Ruinartius in suis in Gregorium Notis ac nonnulli alii de Eberegisilo, qui sub sec. vi finem Coloniensem cathedram occupavit, Gregorium exponunt, ea, ni fallor, ratione partim ducti, quod hic scriptor Eberegisilum, Coloniensem episcopum, a quo Mallosi corpus inventum ac de terra levatum, tradit, eodem exaret modo, quo Eberegisilum, Coloniensem itidem episcopum, quem a Childeberto rege ad compescendas monasterii Pictacensis turbas, quod anno 590 evenit, missum fuisse, Hist. lib. 10, cap. 15 refert. Verum haud mediocris inter Evergisli et Eberegisili seu, ut etiam scribitur, Ebregisili, nomina intercedit similitudo atque affinitas hincque facile factum esse potest, ut Evergistum, qui ab aliis Evergistus et a Gelenio de Magnitudine Col. Agrip. pag. 39 Ebuergesell quoque appellatur, Gregorius Eberegisilum etiam seu Ebregisilum, nomine isthoc, utpote episcopi, qui ætate sua vixerat aut forte adhuc, cum ista de Malloso scriberet, vicebat, sibi existente familiariori, per errorem appellaret.

ob rationes,

71 Quid quod factum esse possit, ut librarii in Gregorii, quæ scribebant, exemplaribus Eberegisilum seu Ebregisilum pro Evergislo mendose exararint? Ut sit, Gregorium equidem de S.

Evergislo, qui ante annum 450 Coloniensi ecclesiæ præfuit, loco cit. loqui, vero apparet similis. Ebregisilum enim, a quo Mallosi corpus inventum, ibidem scribit, capitis dolore, cum id pulvere, e Coloniensi basilica, quam ab incolis Sanctos Aureos vocitari ait, accepto, tetigisset, prodigiose fuisse sanatum, per verba, num. 35 huc transcripta, præmiserat; hoc autem miraculum, non Eberegisilo, qui ad compescendas monasterii Pictacensis turbas anno 590 missus fuit, sed S. Evergislo, qui ecclesiæ Coloniensi ante annum 450 præfuit, verosimiliter obvenit. Ita scilicet suadet Sancti hujus Vita, ad xxiv mensis hujus diem, quo Coloniæ Agrippinæ colitur, a Sirio relata. In hac enim num. 4 sequentia isthæc de S. Evergislo leguntur verba: Postquam autem consecuit, immodico capitis dolore vexatus, more suo sacrata circuevit loca orandi studio; cumque ad beati Gereonis Sociorumque ejus templum, male valentium refrigerium, pervenisset, flexis genibus in Sanctorum memoriam, uti consueverat, versum illum dicere cepit: «Exultabunt Sancti in gloria», moxque cælitus responsum est: «Lætabuntur in cubilibus suis.» Unde intellexit, Spiritu Dei revelante, illo ipso die sanctos Martyres animas suas cælo reddidisse.

ADCTORS
C. B.

72 Ab eo ergo tempore usque in præsens eodem die quotannis, ipso agente, illorum celebratur solennitas. Accepit autem pulverem e Sanctorum templo, etsanctæ Crucis exprimens signum, eum male affecto capiti suo imposuit, sanusque recessit; etsi autem hæc narratio, qua S. Evergislus immodico capitis dolore in Coloniensi S. Gereonis ecclesia, Sanctorum Aureorum nomine olim distincta, prodigiose sanatus asseritur, a narratione, qua idem, ut apparet, miraculum Gregorius refert, non parum, ut consideranti patescet, in adjunctis differat, ambæ tamen quantum ad substantiam consonant, nec esse videtur, cur de duobus diversis miraculis agere putentur. Jam vero cum sic habeat, faciatque præterea discrimen, in earum adjunctis occurrens, ut S. Evergisli biographus, qui, si non citius, certo non serius, quam sec. xi, floruit, miraculum, quod S. Evergislo obvenisse narrat, non e Gregorio, perperam fortassis intellecto, sed aliunde accepisse sit censendus, sane re etiam ipsa S. Evergislo id obvenisse, ac proin de hoc, non autem de Eberegisilo, qui sub sec. vi finem floruit, Gregorium per verba, quibus ab Eberegisilo, capitis dolore prodigiose, ut narrarat, sanato, inventum fuisse Mallosi corpus, loco supra cit. refert, locutum fuisse, vero apparet admodum simile. Isthæc autem verisimilitudo adhuc augeatur ex eo, quod Gregorius, miraculum, de quo hic nobis sermo, narraturus, de Eberegisilo, cui et id et Mallosi inventionem obtigisse scribit, sequentem loquatur in modum: Quodam autem tempore Eberegisili, qui TUNC HJUS URBIS (Coloniensis) ANTISTES ERAT, capitis medietas validis doloribus quatiebatur; horum autem verborum loco, si non de S. Evergislo, qui ante annum 450 obiit, sed de Eberegisilo, qui sub seculi vi finem ecclesiæ Coloniensi præfuit ac proin Gregorii ætate floruit, imo etiam tum forsàn adhuc, cum hic illa scriberet, in vivis erat superstes, sermonem facere voluisset, sequentia isthæc: Quodam autem tempore Eberegisili episcopi, qui ETATE NOSTRA HJUS COLONIENSIS URBIS FUIT ANTISTES, aut qui NUNC

quæ hic

ADHUC

ACTORE
C. B.

allegantur,
certa non sint.

ADHUC HUIUS URBIS COLONIENSIS EST ANTISTES
etc., adhibiturus fuisse videatur.

73 Hæc omnia verosimillime consideravit
Gelenius, hincque miraculum, hic jam memo-
ratum, quod Ebregisilo, Coloniensi episco-
po, obvenisse, Gregorius prodit, ad S. Ever-
gislum, qui integro circiter seculo ante Gre-
gorii ætatem Coloniensi ecclesiæ præfuit, in
Opere suo de Coloniæ Agrippinensis Magni-
tudine pag. 358 et seq. retulit; cum autem, uti
ex omnibus jam dictis liquet, ita verosimiliter
rectissime fecerit, ac secundum Gregorium
idem Ebregisilus, cui miraculum illud obve-
nit, S. Mallosi corpus invenerit, consecrarium
fit, ut scriptor ille, dum inventionem hanc re-
fert, de re, centum circiter annis ante ætatem
suam gesta, loquatur, cumque proinde in hac
fidem undequaque certam atque indubitam
sibi haud adjungat, consecrarium ulterius
fit, primo quidem ut, cum e dictis, si Mallosi
corpus apud Bertunense oppidum fuisse in-
ventum, certum non sit, in dubium adhuc,
an idem Mallosus in oppido illo passus sit,
revocari queat, certum pariter atque indubi-
tatum, obtinuisse re ipsa illum ibidem palæ-
stram, undequaque non sit; deinde vero, ut
adhuc, an Mallosus et Gereon unus idemque
non sit, possit ambigi, cum hunc ab illo di-
stingui nec cognominatum fuisse Mallosum,
ex eo potissimum noscatur, quod secundum
Gregorium Mallosus apud Bertunense oppi-
dum, non autem, ut Gereon Coloniæ Agrippi-
næ, martyrii palmam locumque quietis sit
adeptus. Hinc porro et ex eo, quod Usuardus,
cui bonæ notæ Acta, Elinandæis antiquiora
præluisset, Sollerius suspicatur, Mallosum
cum Gereone confundat, est factum, ut Mr. l.
Romani hodierni secutus exemplum hic de
Malloso, veluti de Sancto, qui indubie a S.
Gereone distinguatur, tractare ausus non sim.

summa tamen
verosimilitu-
dine gaudent,

74 Verum, etsi quidem, Mallosum et in op-
pido Sanctensi occubuisse et a Gereone distin-
gui, undequaque e jam dictis certum non sit,
verosimillimum tamen id est. Etsi enim, Ge-
reone cognomento fuisse Mallosum, huncque
proinde abs illo non esse diversum, Usuardus
e præluentibus sibi, quæ Elinandæis anti-
quiora erant, Actis verosimillime didicerit,
nescitur tamen, quæ qualitate hæc exstiterint,
dubitarique non immerito potest, an, qui illa
contexuit, pluribus seculis a rebus, quæ com-
plectuntur, haud abfuerit; quamvis autem
Gregorius, e quo potissimum, Mallosum, non
Coloniæ Agrippinæ, sed Bertunensi in oppido
ac proin, uti e supra dictis consequitur, San-
ctis occisum ac deinde ab Ebregisilo inven-
tum fuisse, habemus, longissimo etiam trium
circiter seculorum spatio a tempore, quo
Mallosus subit martyrrium, abfuerit; a tem-
pore tamen, quo ejusdem Mallosi corpus ab
Ebregisilo revertum narrat, multo minus fuit
remotus, nec ullam de Malloso notitiam vel
meliorem, vel antiquiorem illa, quam suppe-
ditat, habemus: ut proinde Mallosum et
Sanctis seu prope Bertunense oppidum sub-
uisse martyrrium, et a Gereone distingui, e
Gregorio, si non prorsus certum, vero tamen
sit admodum simile. Reponi quidem potest,
monumentum litterarium nullum, quod basi-
licæ, S. Malloso in oppido Sanctensi exstructæ
meminerit, inveniri, idque adeo per Bertunense
oppidum, in quo Mallosum repertum basili-
camque ei fuisse erectam, Gregorius verbis su-

pra huc transcriptis refert, haud posse intel-
ligi. Verum quid tum? Nullum pariter, quod
basilicæ alibi, quam Sanctis, S. Malloso ædi-
ficatæ, meminerit, monumentum litterarium
occurrit, nec tamen hinc quisquam concludat,
nullam uspiam basilicam hujusmodi exstiterisse.
Ecclesiæ quidem, Gereoni, quem cognomina-
tum fuisse Mallosum, Usuardus prodit, Colo-
niæ Agrippinæ exstructæ, non pauca monu-
menta litteraria meminere; ast ea per basili-
cam, in oppido Bertunensi, utpote quod nemo
umquam interpretatus sit Coloniæ Agrippi-
nam, Malloso, ut Gregorius narrat, erectam,
nequit intelligi.

75 Nec refert, ecclesiam, in qua S. Victor
ejusque Socii Sanctis coluntur, ab eodem S.
Victore, non autem a S. Malloso, nomenclatio-
nem sortiri; cum enim plurimæ, quæ nomen
mutarint, ecclesiæ, ut vulgo etiam notum est,
inveniantur, quid ni factum esse queat, ut
Sanctensis ecclesia, ut primum a S. Mal-
loso nomen nacta, postea tamen a S. Victore,
cum hujus, quod fuerat inventum, corpus de-
positum in illa fuisset, cultusque cultu Mallosi
celebrior evasisset, appellationem novam fue-
rit adeptæ? Maneat itaque, oppidum Sanctense
per Bertunense, in quo Gregorius occisum
basilicæque, sibi exstructæ, honoratum fuisse
Mallosum, scribit, verosimillime designari,
huncque adeo Sanctis pro fide occubuisse.
Hinc porro et ex eo, quod eodem, quo Mallo-
sus, loco Gregorii Turonensis ætate, ut tum,
teste hoc scriptore, ferebat fama, quiescerit S.
Victor, consecrarium jam fit, ut verosimillime
hic noster Martyr (neque enim eum alibi, quam
ubi Gregorii ætate jacebat humatus, necatum
fuisse, facile in animum quis inducat) in
eodem pariter, in quo ex dictis Mallosus, San-
ctensi oppido martyrii palmam sit adeptus.
Ast, an id, ut eodem loco, ita etiam eodem die
est factum? Præter Martyres, qui, ut Acta
edenda monumentaque alia testantur, sub
Maximiano Sanctis fuere occisi, nullus præ-
terea ibidem pro fide sanguinem fudisse repe-
ritur; quod cum ita sit, nec hosce diebus diver-
sis Fasti sacri aliæque monumenta consignet,
consecrarium modo ulterius fit, ut, quemad-
modum eodem loco, ita etiam conjunctim eodem
die, Mallosus et Victor verosimillime sint passi.

uti etiam Mal-
losum et Vic-
torem eodem
loco et die sub-
iisse marty-
rium.

§ VI. Qua occasione et quan-
do Sancti subierint marty-
rium; an S. Helena corpora
eorum invenerit ecclesias-
que super hæc Bonnæ,
Coloniæ Agrippinæ et Sanctis
exstruxerit.

Helinandus, qui legionem Thebæam ad tur-
bas, quæ in Galliis ortæ erant, compescen-
das ad sese accersierit Maximianus, in Actis
edendis num. 8 exponit, ac deinde, nonnullis
adhuc interpositis, num. 10 ita prosequi-
tur: Maximianus augustus, coadunato exerci-
tu, permixto tamen fidelium et infidelium cœtu,
festinus Alpium juga transgrediens Galliæ
appropinquabat, soloque adventu suo Amando
et Aliano ducibus tumultus memorati perterri-
tis,

Sancti, qui
expeditionis
in Bogaudas

A tis, seditionis illius tempestatem pertinaciter excitatam facile sine sui exercitus damno sedabat. Comperto vero, quod Carausius quidam nobilis insidias contra Romanum regni fines moliretur, qui tamen procurator constitutus erat provinciae, quae est juxta Oceanum, ubi Franci, jam secundo a sedibus suis expulsi, juxta Gallorum et Saxonum confinia conederunt, misit illuc per Rheni fluminis alveum partem sui exercitus, cujus militari virtute nefarius cassaretur inceptus. In quo itinere praecipuos belli Dominici duces Gereonem, Victorem, Cassium et Florentium felices turmae Christianorum militum sequebantur.

occasione martyrium subiisse,

77 Quod si itaque Helinando, qui statim post haec verba SS. Mauritii ejusque Sociorum ac deinde Sanctorum nostrorum martyrium narrat, standum hic sit, id expeditionis, in Bagaudas, qui, Amando et Eliano ducibus, arma in Romanum imperium arripuerant, paratae, regue ipsa, mutato verum statu, in Carausium mox susceptae, occasione evenerit; verum, nec Bagaudae solo adventantis Maximiani metu, ut verbis recitatis Helinandus inquit, domiti fuisse videntur, nec excitatos abs illis motus tam propere, quam indicat, Carausii rebellio exceperit. Ita omnino statuendum apparet ex iis, quae Eutropius lib. ix memoriae prodit. Ibi enim primo de Diocletiano sic loquitur: Ita rerum Romanarum potitus, cum tumultum rusticani in Gallia concitassent, et factioni suae Bagaudarum nomen imponerent, duces autem haberent Amandum et Elianum, ad subigendos eos Maximianum Herculum caesarem misit; qui levibus praелиis agrestes domuit, et partem Galliae reformavit; ac deinde hunc prosequitur in modum: Post haec tempora etiam Carausius.... cum suspicio esse cepisset, consulto ab eo admitti barbaros, ut transeuntes cum praeda exciperet, atque hac se occasione ditaret, a Maximiano jussus occidi, purpuram sumpsit et Britannias occupavit.

si ante, ut ait Helinandus, consuluerint Marcellinum Papam, haud queunt,

78 Cum ergo, ut ex his Eutropii verbis concludendum apparet, Maximiani in Bagaudas expeditionem non tantum non proxime Carausii rebellio exceperit, sed praeterea hanc inter et illam unus alterve annus intercesserit medius, fieri sane non potest, ut expeditionis in Bagaudas paratae moxque adversus Carausium, qui purpuram inopinato induerat, conversae occasione martyrium Sancti nostri sint passi. Ast, queres modo, anne id equidem, cum expeditio in Bagaudas susciperetur, haud evenit? Si, quod paulo ante verba, proxime hic recitata, Helinandus etiam scribit, re vera Sancti nostri, priusquam martyrio coronarentur, fecerint, res certe, cum bellum adversus Bagaudas moveretur, haud contigerit. Ibidem enim, B. Marcellinum, Romanum Pontificem, qui, ut ait,.... navim sanctae Ecclesiae, in mediis tempestuosi mundi jactatam fluctibus, gubernabat, prius abs iis, quam cum Maximiano, cujus postea jussu pro fide necati fuerunt, adversus Bagaudas moverent, consultum fuisse, tradit; cum autem Marcellinus ante annum 296 S. Petri cathedram haud occupavit, enimvero, si hunc, cum jam, ut Helinandus inquit, esset Pontifex, consuluerint, fieri nequaquam potest, ut, bello adversus Bagaudas, utpote quod vel anno 285 vel certe, uti inter eruditos convenit, proxime sequenti a Maximiano fuerit confectum, exorto, martyrium sint passi.

79 Verum, etsi sic habeat, hinc tamen moveri non debemus, ut certo Sanctos nostros belli illius occasione pro fide haud occubuisse, in animum inducamus. Ita opinor, tum quod id, quod de Marcellino, a Sanctis nostris consulto, Helinandus narrat, sit sane, utpote nullius, quod fide dignum sit, monumenti antiqui auctoritate subnixum, admodum incertum ac dubium, tum quod nihil etiam aliunde obstet, quo minus Sancti nostri tum, cum expeditionem in Bagaudas Maximianus susciperet, martyrium subisse credantur. Ast, etsi etiam sic habeat, an tamen re etiam ipsa id tunc evenerit, est admodum dubium, uti ex iis, quae jam nunc de tempore, quo Sancti nostri passi sunt, sum dicturus, fas erit colligere. Universi legionis Thebaeae milites, quos vel fuga vel absentia immani Martyrum Agaunensium seu SS. Mauritii ejusque Sociorum caedi fecerat superstites, verosimillime haud diu post hanc, uti apud nos ad xv Octobris diem in Commentario, Treverensium MM. Actis praemisso, num. 92 probatur, e medio fuere sublatis; cum autem id ita sit ac ex illo legionis Thebaeae militum numero Sancti nostri, si non omnes, partim saltem, uti e jam supra dictis liquet, probabiliter exstiterint, consecrarium fit, ut verosimillime et hi pariter haud diu post Martyrum Agaunensium caedem fuerint occisi. Hinc porro ulterius jam consequitur, ut, cum annus, quo Agaunenses subierint martyrium, sat exploratus haud habeatur, annum quoque, quo Sancti nostri passi sint, ignorari, sit necesse.

AUCTORE C. B. eo tamen temporis spatio, quod MM. Agaunensibus necem attulit,

80 Verum, etsi id ita sit, eo equidem temporis spatio, quod ab anno 286 aut etiam ab anno 285, si jam tum, ut Pagius in Criticis vult, bellum Bagaudicum fuerit confectum, usque ad annum 297 efflucit, occisos fuisse Agaunenses Martyres, verosimillimum efficiunt, quae apud nos in Comment., proxime laudato, § vii disputantur; cum autem id ita habeat, nec quidquam, ut tempus, quo illi ac proin et Sancti nostri pro fide occubuerint, sat tuto propius definiatur, inveniam, hinc ego horum martyrium, quod praeterea, id aliquot etiam annis post dictum temporis spatium haud accidisse, undequaque certum non sit, latiori tantummodo modo sub Diocletiano et Maximiano, quorum posterior, cum anno 284 aut sequenti caesar fuisset creatus, ab anno deinde 286, e caesare augustus factus, una cum priori ad annum usque 305 Romano imperio praefuit, signavi. Rationes quidem, quae Martyres Agaunenses ac proin et Sanctos nostros supra memorato temporis spatio potius, quam post sub sec. iv initium martyrio fuisse affectos, suadent, contemnendae neutiquam sunt; ast, etsi sic habeat, rem equidem certam haud efficiunt, cumque in Opere nostro, loco supra cit., dilucide ob oculos ponantur, eo ego, ne, si hic a me repetantur, actum agam, lectorem, eas videndi ac expendendi avidum, remitto, ac nonnulla modo etiam de die, quo Sancti nostri passi sint, adjungo. Ab Usuardo quidem, aliisque martyrologis non paucis ac ab ipsismet, qui Martyrologium Romanum hodiernum reformarunt, eruditissimis viris Sancti nostri una eademque hodierna die annuntiantur.

quodque ab anno 285 vel 286 ad 297 excurrit, verosimillime passi sunt,

81 Verum, etsi res sic habeat, eos tamen tunc omnes pro fide occubuisse, credere vix sinit locorum, quibus Victor ac Socii ejus, Cassiusque

AUCTORE
C. B.
alio autem S.
Gereone, qui
verosimilime
alio,

Cassiusque item et Florentius cum pluribus aliis passi sunt, haud parva invicem distantia, ut Helinandus in Actis edendis num. 23 recte observat. Eadem porro ratio facit, ut una eademque die hodierna tam S. Gereonem ejusque Socios, quam S. Victorem ejusque item Socios fuisse occisos, sit pariter creditu oppido difficile; etsi autem Hieronymiana apographa, ut supra docui, alio die Martyres, cum S. Gereone Coloniae Agrippinae passos, alio S. Victorem ac Mallusium cum Sociis 330 recte celebrent, hosce tamen et SS. Cassium ac Florentium una eademque hodierna die, non secus ac multi alii Fasti sacri, perperam, uti e jam dictis videtur, commemorant, nec, ut apparet, Martyrum Coloniensium annuntiationem Cassii et Florentii, qui Bonnæ passi sunt, annuntiationi, decima hinc, nona aut octava illis assignata Octobris die, recte præponunt. Cum enim, qui, ut Sanctos nostros occiderent, a Maximiano missi erant, secundo Rheno instituerint iter, fuisse abs illis prius, quos Coloniae Agrippinae, quam quos Bonnæ reperere, occisos, equis, quæso, qui Bonnæ, dum Rhenus descenditur, Coloniæ Agrippinam subjici, considerarit, in animum facile inducat?

B 82 Et vero S. Gereonem ejusque Socios, non IX, sed verosimiliter X Octobris die pro fide occubuisse, in animum induco. Rectene, an secus, e jam nunc dicendis patescet. S. Evergistus, supra laudatus Coloniensis archiepiscopus, capitis dolore in Coloniensi S. Gereonis ejusque Sociorum templo prodigiose sanatus, sanctos illos Martyres eo ipso die, quo id sibi accidit, olim subisse martyrium, divinitus fuit edoctus hincque cultu annuo sollemniter eosdem sanctos Martyres tum coli præcepit. Ita verbis, num. 71 et seq. huc transcriptis, docet nos S. Evergisti biographus, qui præterea ibidem addit, sollemnitatem illam quotannis usque ad ætatem suam fuisse eodem die repetitam. Verum quo tempore quoque seculo hæc figenda? Haud citius, ni fallor, quam sec. IX jam labente. Etsi enim is scriptor certo non serius quam seculo XI, ac forsitan etiam, ut jam supra insinuavi, aliquanto floruerit citius, fere tamen ubique de S. Evergisti gestis admodum jejune loquitur, nec ullum e miraculis, quæ magno numero a Sancto illo patrata affirmat, nominatim recenset, ut facere plerumque solent, qui tribus quatuorve seculis aut certe diutissime a rebus, quas narrant, abfuere. Jam vero cum hæc sic habeant, ac sec. IX Coloniae Agrippinae ad X Octobris diem S. Gereonem ejusque Socii, utpote tum ibidem a Floro, Adone, Usuardo aliisque martyrologis antiquis, qui seculo isto florere, annuntiat, cælitum honoribus quotannis fuerint affecti, enimvero, cum id præterea eo ipso die, quo eos ad cælum migrasse, S. Evergisto divina revelatione, ut dictum, innouit, usque ad laudati biographi ætatem seu, uti e jam dictis sequitur, usque ad seculum IX Coloniae Agrippinae observatum semper quotannis fuerit, consecrarium fit, ut illi Sancti nostri eadem decima Octobris die sanguinem pro fide effuderint.

C 83 Verum, etsi sic habeat, rem tamen, quod S. Evergisti biographus, cui soli innuitur, fidem sibi integram in rebus, quas de Sancto illo, ab ætate sua plurimum remoto, refert, haud quaquam, quemadmodum e jam dictis nemo non statuet, adjungat, nec revelationi-

sit passus, id
tamen certum
non est,

bus particularibus, utpote quibus subinde D nonnihil humani immisceatur, sat tuto facta historica queant superstrui, pro certa atque indubitata haud reor habendam. Fuisse itaque S. Gereonem ejusque Socios die X Octobris occisos, verosimiliter quidem, at non certum, ob biographi S. Evergisti auctoritatem apparet; cum autem dies, quo illi Sancti nostri pro fide occubuerint, ex Hieronymianis apographis, quod hæc tam in S. Gereone ejusque Sociis, quam in aliis Sanctis nostris annuntiationibus sint admodum, ut dictum, confusa ac turbata, certo etiam determinari haud queat, eosque omnes, alii Fasti sacri non aliam, ut apparet, ob causam, quam quod in celeberrima, ubi coluntur, Coloniensium urbe hodie id fiat, una eademque hac die celebrent, hic pariter plura, ut vel Fastorum illorum vel Hieronymianorum apographorum ope diem, quo seu S. Gereonem ejusque Socii, seu alii Sancti nostri passi sint, certius definiam, haud adduco, ac quo die S. Victor ejusque Socii, itemque quo die SS. Cassius et Florentius eorumque Socii pro fide occubuerint, in medio relinquens, ad alia modo progredior.

84 S. Gereonis ejusque Sociorum corpora in puteum fuisse post martyrium projecta, ac post super hæc ecclesiam, quæ ab auro, quo emicabat, Ad Sanctos aureos fuerit vocata, extruxisse S. Helenam, Helinandus, cui etiam quantum ad ecclesiam, in S. Gereonis ejusque Sociorum honorem a Sancta illa exstructam, dux Adolphus in Ms. Sanctensi, sæpius jam laudato pag. 101 et seq., Cratepolius in Archiepiscopis Colon. pag. 4 itemque in suo Episcoporum totius orbis Catalogo pag. 135, Hermannus Fleyus in Circuli Westphalici Annalibus pag. 288 et seq., ac denique Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis pag. 586 et seq. consentiunt, in Actis edendis num. 19 et seq. tradit. Id porro pariter testantur versus, in sacri istius ædificii frontispicio, aureis litteris, ut ait loco cit. Miræus, expressi, quorum duo priores sic sonant:

Regibus exemplum sacroque carismate plena
Condidit hoc templum sancti Gereonis Helena;

Gelenius autem de Colonia Agrippinensis magnitudine lib. 3, syntagmate 2, § 1 etiam adjungit, ædi isti sacræ ministros quoque, qui divinas laudes persolverent, fuisse a sancta F illa Constantini Magni matre deputatos. Audi, qui ibidem de sacro isthoc ædificio loquatur. Huic, inquit, inter Colonienses ecclesias proxima est a metropolitana dignitas, origo vero etiam augusta et omnino regalis, utpote sub initia quarti sæculi a Christo nato, ab augusta Fl. Helena, Constantini Magni augusti matre, magno in divos Thebæos et Mauros milites affectu pietatis exstructa Opere regio ac raro, quippe præcelsæ in modum vastæ turris aut arcis et octogonæ, et que tanto, cum res Coloniae integræ manerent, auri fulgore emicabat, ut musiva foris et intus elegantia Ad Aureos Martyres dici mererit; quod nomen ante annos mille testatum a Gregorio Turon. lib. 1 Mirac. cap. 62 usque ad nostra tempora, splendore illo plurimum imminuto, tamen adhæret apud eruditos.

85 Neque vero solum B. illa templorum Bonæ fundatrix Helena muros, limina et tecta hujus loci constituit, sed etiam clerum collectum, ut reor, ex Orientalis disciplinae viris, religione præ-

nec etiam, in
Sanctorum
nostrorum honorem
Coloniae Agrippinae,

F

Bonæ

præ-

A præstantibus, quorum munus erat a consuetudine hominum noctu ac interdum secretos ac claustris communi clausos, Psalmis aliisque sacris modis Deum laudare, Scripturis sacris invigilare, et interiori hominis statui reformando ad Christi similitudinem sese dedere: id ut ita arbitrer, movet me cumprimis, quod constat in hac ecclesia ante S. Benedicti ætatem abbates præfuisse, ex quorum successione est S. Maurinus, de quo in S. Panthaleonis basilicæ laudibus plura dicenda erunt. *Ita ille; quod si porro, quæ præterea duæ Adolphus, Cratepolius et Fleyus locis supra cit. memoriæ produnt, veritati consonent, S. Helena non tantum Coloniae Agrippinæ S. Gereoni ejusque Sociis, verum etiam Bonnæ et Sanctis, hic quidem S. Victori ejusque Sociis, illic vero SS. Cassio et Florentio aliisque, qui cum hisce passi sunt, pluribus ecclesiam, defossis, quæ utrobique repererat, in sacris, quæ erigebat, ædificiis Martyrum corporibus, eastruærit. Ac primo quidem duæ Adolphus, ecclesiam per eam Bonnæ super SS. Cassii et Florentii aliorumque corpora fuisse eastructam, in Ms. Sanctensi pag. 101 luculentissime tradit.*

B 86 Verba, quibus id facit, hæc sunt: Deinde (S. Helena) versus Rheni fluvium descendens devenit ad Veronam civitatem, quæ nunc (supra hac de re dicta videsis) Bonna dicitur, ibique de præclara Martyrum Thebæorum legione Cassium, Florentium, Mallusium (de hoc adducta num. 64 consule) suosque commilitones, præfatos ante paucos annos reperit a Maximiani militibus cruciados, et in rure tellureque non sacra cognovit hos humatos, quos de suis sedibus effossos ac levatos decentissime commendavit sepulturæ, desuper ecclesia fabricata, sed a posteris postmodum propter crebrescentia Martyrum miracula spatiosius dilatata. *Nec minus dilucide, fuisse quoque ab eadem Helena ecclesiam super S. Victoris ejusque Sociorum corpora Sanctis erectam, memoriæ prodit, in dicto Ms. pag. 102 et duabus seqq. sic scribens: Demum præmemorata regina (S. Helena nimirum) Deo atque suis Martyribus propter officia beneficiaque, reliquiis eorum præstita, plurimum placens et hominibus honorata, de Colonia descendit ad Troiæ Minoris, quæ Sanctis (num. 2 et quatuor seqq. videsis) ap-*

C pellata est, mœnia; quorum perscrutans et investigans abscondita reperit xenia margaritarum plurimarum, scilicet corpora Martyrum diversa inter palustria demersa seu recondita. Nam præclarorum Christi militum, primicerii videlicet Victoris invicti cum trecentis triginta commilitonibus illustribus supra memoratis de Thebæorum germine juxta dictam Troiam Minorem Germaniæ peremptorum corpora, locis humentibus ac palustribus injecta velut oblivioni tradita per reginam mox inventa, reverenterque detecta sunt a requirentibus, atque per ostensionem seu significationem divinam, cunctis cernentibus et credentibus, agnita. Quæ quidem corpora devote collecta subius fundamentum basilicæ, per eandem reginam desuper exstructæ, pro decentibus reliquiis sunt reposta anno Domini trecentesimo septimo vel circiter, ita quod præfata Sanctorum corpora per paludes et humida prata fere viginti annos inhumata jacuerunt.

87 Verum quoniam prænotata regina, beata scilicet Helena, circa collectionem corporum Martyrum jam dictorum fuisset occupata, sed et

de constructione basilicæ pro tantorum Christi Militum veneratione redderetur angustata non minime, ne divinitus cultus impediretur ab illis, ordinato clero, fecit in una parte paludis festinato construi capellam, quatenus in eadem divinum celebraretur officium, quoadusque principalis ecclesia, solenniter inchoata, per eandem devotam reginam perficeretur; et fuit dicta capella in modum crucis formata, et ut ad ipsam per duodecim vel circiter gradus ascenderetur ordinata; et hoc ideo quia situs loci dicte capellæ reumaticus erat et aquaticus; propter quod inferius fieri jussit concavitatem quamdam subterraneamque conductum, magnis stratum lapidibus, ut aqua palustris, guttatim per terræ venas influens, per hunc meatum facilius efflueret et paulatim dilaberetur, ne pavimentum capellæ superius pedibus calcantium lubricum humidumque redderetur; de ejus capellæ mutatione seu transpositione postea dicitur. *Hactenus Adolphus; quod autem ad Fleyum et Cratepolium jam spectat, prior ecclesiam Bonnæ in SS. Cassii et Florentii honorem a S. Helena eastructam, posterior fuisse etiam ecclesiam canonicorum, seu clericorum collegium abs illa adjunctum, prodit, amboque Sanctis fuisse ab eadem sancta Helena et ecclesiam in S. Victoris ejusque Sociorum honorem erectam et collegium seu canonicorum seu clericorum ei adjunctum, docent.*

88 Nec ab illis, quibus etiam duæ Adolphus, utpote a S. Helena in Sanctensi, quam hæc eastruærit, ecclesia clericum etiam ordinatum fuisse, mox huc transcriptis verbis insinuans, nequitiam adversatur, Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis dissentit. *In hisce enim ad xviii Augusti diem, quo S. Helena Martyrologio Romano inscribitur, de ea primo sit scribit: Sanctis in Clivia collegium canonicorum in honorem S. Victoris et aliorum cccxxx Martyrum Thebææ legionis, eo loci pro Christo occisorum, instituit; ac deinde ad x Octobris diem, quo S. Victorem ejusque Socios Martyrologium Romanum celebrat, sequentia isthæc, narrato horum martyrio, verba subjungit: Quorum quidem Martyrum ossa S. Helena, Constantini Magni imp. mater, postea e paludibus collecta, in loculis condidit, et adæ sacra collegioque canonicorum in Colonia Traianæ ruinis.... (in quibus scilicet, ut Miræus putavit, Sanctense exstat oppidum) honoravit. Ast, an vere S. Helena Bonnæ, Sanctis et Coloniae Agrippinæ ecclesias in Sanctorum nostrorum honorem ereærit, modo dispiciamus ac ab ecclesia Sanctensi ducamus initium. In Opere nostro de S. Helena ad xviii, quo hæc in Martyrologio Romano hodierno recolitur, Augusti diem actum jam est, ibique, an Sanctis collegium canonicorum in S. Victoris Sociorumque ejus honorem instituerit, in Commentario prævio num. 96 revocatur in dubium. Ac primo quidem, cum S. Helena, ut Papebrochius die xxi Maii in Commentario historico de S. Constantino Magno pag. 29 ostendit, non nisi post annum 312 videre Gallias potuerit, consecrarium fit, ut, si vere instituerit Sanctis canonicorum collegium, ecclesiam eastruærit, id certe, quod proin et de ecclesiis, quas Bonnæ et Coloniae Agrippinæ ædificavit, dicendum, antedictum annum 312 haud fecerit.*

89 Verum, an re ipsa Sanctis in S. Victoris Sociorumque ejus honorem ecclesiam ereærit

7 ac

AUCTORE
C. B.

ac proin etiam, an collegium canonicorum ibidem instituerit, rectissime revocatur in dubium; imo vero in S. Victoris ejusque Sociorum honorem ecclesiam a S. Helena Sanctis haud fuisse exstructam, ex iis, quæ Gregorius Turon. lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 63 scribit, verosimillimum apparet. Fuisse enim ab Eberesisilo, qui sub sec. VI finem ecclesiæ Coloniensi præfuit, seu potius, ut supra num. 72 ostendi, a S. Evergislo, qui, seculo V media sui parte nondum elapso, eandem ecclesiam rexit, basilicam S. Malloso in Bertunensi oppido erectam, scriptor ille (verba ejus num. 60 et seq. huc transcripta videsis) ibidem docet; cum autem antea, ut addit, oratorium dumtaxat, in quo S. Malloso nomen invocabatur, in dicto oppido exstiterit, ac per id, ut supra monstravi, verosimillime haud aliud quam Sanctense debeat intelligi, consecrarium fuit, ut Sanctis, si Gregorio standum sit, ante seculum VI aut certe ante seculum V ecclesia seu basilica, quæ S. Malloso sacra esset, haud exstiterit. Hinc porro, cum ecclesia seu basilica, quæ Sanctis seculo V aut VI S. Malloso fuit exstructa, verosimillime, ut supra docui, aliam non sit, quam ibidem exstans S. Victoris ecclesia, quæ post abs hoc, cum primum a S. Malloso habuisset nomen, appellationem fuerit sortita, ulterius jam consequitur, ut hæc seu Sanctensis S. Victoris ecclesia, ut ut sæpius, cum ruinam passa fuisset, modo reædificata, primo tamen ante seculum V aut VI exstructa haud fuerit, ac proin ut ejus structura S. Helenæ, utpote certo ante seculum IV medium vita functæ, haud possit adscribi.

suadent,

90 Erit quidem fortassis, qui reponat, certum equidem non videri, ecclesiam, quæ Sanctis sec. V aut VI S. Malloso fuit exstructa, aliam non esse quam ibidem exstantem S. Victoris ecclesiam, quæ post abs hoc Sancto, cum primum nuncupata a S. Malloso fuisset, nomenclationem acceperit; verum etsi id ita sit, imo etsi etiam certum foret contrarium, nec hinc tamen, Sanctensem S. Victoris ecclesiam a S. Helena ac proin ante seculum VI aut etiam V fuisse ædificatam, verosimile, spectatis iis, quæ Gregorius narrat, evaserit. Etsi enim hic scriptor, S. Victorem in Bertunensi seu, ut e supra dictis sequitur, Sanctensi oppido ætate sua jacuisse sepultum, e fama (adi iterum supra huc transcripta ejus verba) memorie prodatur, ecclesiæ tamen, quæ tum ibidem a S. Victore fuerit vocata, haud meminuit; quod tamen, cum vel oratorii, in quo S. Malloso nomen invocabatur, mentionem faciat, omissurus haud fuisse videtur, si re etiam ipsa tum ibidem ecclesia, quæ a S. Victore nomen fuisset sortita, exstitisset. Et vero, cum Gregorius, ætate sua nondum, quo oppidi Bertunensis seu Sanctensis loco Victor jaceret, revelatum fuisse, adjungat, vel hinc contra, tum ibidem ecclesiam, quæ a S. Victore nuncuparetur, nondum exstitisse, ac proin Sanctensem S. Victoris ecclesiam a S. Helena ædificatam haud fuisse, verosimile evadit. Hinc porro etiam jam corruit, aut saltem admodum dubium redditur, quod de canonicorum collegio, ibidem per S. Helenam instituto, possessionibusque ac variis privilegiis, ædificata, a Constantino Magno, qui anno 337 obiit, concessis, Miræus hodie in Fastis supra laudatis et Stephani Pighii, canonici Sanctensis, Hercule prodicio commemorat.

91 Ad Coloniensem S. Gereonis ejusque So-

ciorum ecclesiam modo accedo. Verosimillime hanc jam inde a sec. V exstitisse, ex iis, quæ num. 71 et seq. disserui, consequitur, nec, quo minus jam inde etiam a sec. IV exstitisse credatur, quidquam obstat; verum, etsi id ita sit, hinc tamen, fuisse illam a S. Helena ædificatam, ministrisque ad Dei servitium deputatis instructam, haud recte intuleris. Neque vero id a sancta Constantini Magni matre factum, indubitanter quis credat, qui nulla prorsus sat antiqua, quibus res probetur, monumenta inveniri, considerarit. Atque hinc in jam supra laudato, qui S. Helenæ Actis præmittitur, Commentario num. 97 Pinus, proxime huc transcriptis, quæ pariter recitat, Gelenii verbis sequentia isthæc merito subjungit: Quæ omnia si ab eruditis credi velint Colonienses tamquam vera, non referri dumtaxat, sed probari debent. Ceterum cum sic, quæ de S. Gereonis ecclesia, per S. Helenam exstructa, clericisque in hac ad divinum servitium deputatis, Gelenius affirmat, idcirco dumtaxat, quod monumentis antiquis suffulta nonsint, haud immerito revocatur in dubium, pro dubiis pariter quæcumque de Bonnensi ecclesia, per eandem S. Helenam exstructa canonicorumque collegio, in hac instituto, seu a Cratepolio seu ab aliis narrantur, eandem ob causam sunt habenda.

PASSIO,

Auctore Helinando a, Ordinis
Cisterciensis monacho.Ex codice Musæi nostri signato
PMS. 159, cum Ms. Audoma-
rensi et editione Surii collato.

PROLOGUS.

Qua ratione de Martyribus, hic
propositis, tractaturus sit auctor, F
exponit.

Thebæorum Martyrum sacratissimam legio-
nem hodierna die festis attollere laudi-
bus ammonemur, in qua preciosissima sanctæ
illius sodalitatit pignora, Gereonem, Victorem,
Cassium et Florentium, cum eorum Sociis ve-
neramur. Neque enim seceruntur in gaudio
retributionis, qui nullo modo dissenserant glo-
riosæ constantia passionis.

Thebæi Mar-
tyres, qui hodie
simul colun-
tur, b

2 Nam quamvis non uno die c, nec eodem
loco martyrii gloriam susciperent, tamen secun-
dum Apostolum, erat illis unus Dominus,
una fides, unum baptisma, unus Deus et pa-
ter omnium, qui est super omnes et per omnia
Deus in secula benedictus d: cui simul omnes
uno consilio, una devotione, felici perseveran-
tia adhærebant, implentes actu Psalmistæ verba,
dicentis. " Mihi autem adhære Deo bonum
est ponere in Domino Deo spem meam e. " In
qua

etsi haud eo-
dem die et loco,
eandem tamen
constantia sunt
passi. c

d

e

A qua constanter et unanimiter summam charitatem, quæ Deus est, corde credentes ad justitiam, ore autem confitentes ad salutem, hanc Apostolicam constantiam sedulo voluntate et moribus meditabantur: Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Subsequentes etiam certam fiduciæ suæ causam: Sed in his omnibus, inquit, superamus propter eum, qui dilexit nos *g*.

g
Horum Acta non plene,

3 Nec moveat quenquam, quod in hac nostræ Thebaidis serie beatorum Martyrum et sacrosancta pro fide Christi certamina plena ratione secundum morem historiarum textentium non persolvimus: cum id nobis fit hoc sermone propositum, ut nobiscum pariter ad spiritale gaudium corda provocemus auditorum: quatenus Supernorum accensi desiderio, plus appetant per charitatem ædificantem ad Martyrum societatem proficere, quam per scientiam infantem ab æterni gaudii delectatione deficere.

sed summam duntaxat se relaturum, auctor affirmat,

4 Sed quia mos est humani ingenii tarditari, ut ab exteriorum cognitione querat, quod arcano cordis imprimatur, quasi aliter ad rationem, nisi per sensibilibus et imaginabilibus rerum ducatum, non possit assurgere, ut hoc sit, quod Apostolus dicit, Non prius, quod spiritale est, sed animale: deinde quod spiritale *h*. Moveamus et nos, secundum quod audivimus, quasi historiam, non quidem ex ordine singula complectentem, sed summam quædam necessaria * chronographiæ more perstringentem de sanctissimis hujus legionis angelicæ tyronibus, Gereone videlicet, Victore, Cassio, Florentio et eorum Sociis, universo orbi terrarum merito venerandis, qui sua, ut ita dicam, mortis victoria, securitatis et pacis successus jucundissimos comparaverunt.

Sur. necessaria

5 Hos insignes Triumphatores mirabilis et provida omnipotentis Dei dispensatio post victoriosissimam beati Mauriti passionem, adeo, quantum humanæ datur indagatiōi conjicere, spe gaudentes, in tribulatione patientes, mora, qua voluit, reservavit, ut, quo plus in lachrymis seminarent, eo jucundius fructum perennis lætitiæ meterent, et, quanto latius exempla suscepti pro Christi nomine laboris in confessione C ipsius extenderent, tanto plures ad imitationem suæ constantiæ et magnanimitatis accederent: cum tamen ipsi corda sursum habentes apostolico illo fervent desiderio, quo dicit: Cupio dissolvi et esse cum Christo, multo enim melius est *i*. Nam in brevi post patratum eorum martyrium paucissimi in ea, qua passi sunt, provincia remanserunt, qui non hoc ipsum ardent expeterent, quod in eis dudum obstinatis pectoribus exhorrent, quasi arcta ipsa via prius non esset commediabilis, quæ tot fuisset præcedentium trita vestigiis.

ANNOTATA.

a Quis hic scriptor exstiterit, quandonam floraverit ac quam fidem mereatur, in Comment. prævio num. 14 et tribus seqq. exposui.

b De hac apud nos potissimum jam actum ad xlii Septembris diem, qua S. Mauritius ejusque Socii, Agavini martyrium passi, in Mrl. Rom. hodierno signantur.

c Ad Comment. præv. num. 51.

d Ad Ephes. cap. 4, v. 5 et 6.

e Psalm. 72, v. 28.

f Epist. ad Rom. 8, v. 35.

g Ibid. v. 37.

h i ad Corint. cap. 15, v. 46.

i Ita fere ad Philip. cap. 1, v. 23.

A. HELIASO.

CAPUT I.

Sanctorum in fide constantia ac martyrium.

Igitur dum Incarnationis Dominicæ annus fere primus post ducesimum et nonagesimum verteretur, Diocletianus imperator trigesimus tertius ab Octaviano Augusto primo, cujus imperii anno quadagesimo secundo singularis eadem nativitas per Mariam perpetuam virginem administrata est, Maximianum, cognomento Herculium, primo cæsarem, deinde consortem sibi totius regni fecit, et Augusti nomine et potentia secum pariter sublimavit *a*. Quorum sævitia tanta contra Christianos incanduit, ut ille in Oriente, iste in Occidente circunquaque ecclesias Dei vastarent, nemini de grege Domini parcerent, nomenque Christianum funditus exstirpare studerent. Sed divino nutu, quomodo tunc laboratum fuerit in semine, postea factum est manifestum in germine.

Maximianus, qui una cum Diocletiano in Christianos

7 Hæc enim persecutio, a Nerone decima, cæteris immanior et diuturnior fuisse perhibetur, ita ut usque ad decem annos, in incepta crudelitate permanens, extenderetur. Quam mox subsecuta est ruina vehemens et perpetua destructio idolorum, cum per totum orbem pax ecclesiis Dei reddita, ipsos etiam, quos dudum inimicos asperrimos pertulit, jugo fidei Catholicæ subdidit, in morem decimæ Ægyptiæ plagæ, quæ, sicut primogenitorum omnium subita morte sævissima, ita et ultima, populum Domini non solum liberum abire permitti, verum etiam auctum pecunia, ut festinaret, vehementissime compelli fecit. Cujus rei gratia si quid post hanc Christianorum persecutionem exemplatum fuerit, in antiquis ecclesiarum ædificiis apud nos adhuc cernere licet.

decimam persecutionem, cæteris immanior, excitavit,

8 Cum ergo in Galliis perniciosus tumultus contra Romanum imperium excrevisset *b*, Maximianus apud Italiam collecto exercitu, Thebæos milites, Mauricium, Gereonem, Victorem, aliosque ejusdem ordinis viros, jam Sacramentis veræ fidei et salutaris Baptismatis per Hierosolymitanum antistitem *c* initiatos, in auxilium accersivit. Qui protinus, ut erant militari virtute exercitati, præceptis imperatoris obsequentes, singuli cum suis sequacibus armis bellicis instructi, consilio divino muniti, sese in eandem expeditionem unanimiter contulerunt. Deinde colloquium expetentes beati Marcellini Romani Pontificis, qui post beatum Petrum Apostolum vicesimus octavus, ante S. Sylvestrum, ejusdem Sedis præsulem, quartus, navim sanctæ Ecclesiæ in mediis tempestuosi mundi jactatam fluctibus gubernabat: ab eo quomodo sub armis Romanæ militiæ, Christianæ religionis conservanda esset innocentia, dedicerunt *d*, ejusque doctrinæ perspicuam veritatem usque ad finem boni certaminis invicta fidei justitia servaverunt.

Thebæos milites, orta in Galliis seditione, accersit.

9 O beatus et sacer ille conventus expeditorum

A. HELIANDO. Hi, quamvis imperatori servire parati, Christo fidem servare voluerunt,

torum in procinctu militum, qui bellum quidem extrinsecus per obedientiam, pacem intrinsecus per innocentiam cogitabant, qui ad expugnandos Romanæ pacis inimicos arma ferebant, ad resistendum contra præmeditatas injurias, non ferri, sed fidei arma firmissima præparabant. Nam hanc suam Domino generaliter dicavere concordiam, ut contra hostes publicos edictis imperatoriis obedirent; contra susceptæ fidei religionem, imperatorem nullum agnoscerent, piusque vellent pro Christo vitam temporalem perdere, quam vitam æternam, Christum Deum negando, temporaliter vivere. Nimirum unctioe sancti Spiritus edocti, recolebant verba Veritatis, quæ de suis discipulis ad Patrem loquitur, dicens: Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum e. Optabant simul anhelanti desiderio citius in se perfectum iri orationem illam Domini, dicentis: Pater, volo, ut, ubi ego sum, ibi sit et minister meus.

hincque, cum jam Maximianus in Galliam

10 Deinde Maximianus Augustus f, coadunato exercitu, permixto tamen fidelium et infidelium cœtu, festinus Alpium juga transgrediens, Galliæ appropinquabat, soloque adventu suo Amando et Eliando ducibus tumultus memorati perterritis, seditionis illius tempestatem pertinaciter excitatam, facile sine sui exercitus dampno sedabat g. Comperto vero, quod Carausius quidam nobilis, insidias contra Romani fines imperii moliretur h, qui tamen procurator constitutus erat provinciæ, quæ est juxta Oceanum, ubi Franci, jam secundo a sedibus suis expulsi, juxta Gallorum et Saxonum confinia condecorum, misit illuc per Rheni fluminis alveum partem sui exercitus i, cujus militari virtute nefarius cassaretur inceptus.

Gereonem aliosque ex illis præmisisset,

11 In quo itinere præcipuus belli Dominici duces, Gereonem, Victorem, Cassium et Florentium felices turmæ Christianorum militum sequebantur. Interea Maximianus, ferocissimus Christiani nominis persecutor, et tali tantoque agmine indignissimus ductor, statuto juxta radicem Alpium zeli idolo, in loco, quem dicunt Octodorum k, præcepit, ut omnis exercitus viri- tim festina celebritate concurreret, et a supplicatione diis, ut fatebatur, immortalibus agenda, communique lætitia se nemo, velut alterius sectator religionis, exciperet l. Jam vero Gereonium præcessaret agmen, et fidissimi comitatus societatem præsentia corporali reliquit. * Unde factum est, ut nuncium scelestissimi sacrilegii non audiret, seseque cum sanctissimis suis corporibus nostræ perpetuæ jucunditati servaret.

reliqua primum, que cum Mauritio remanserant, eorundem acies,

12 Ventum est ad locum constituti flagitii, ubi, dum copiosus Romanæ virtutis exercitus quasi pro religione surdis et mutis idolis inclinaretur, S. Mauritius cum sua legione non adfuit, quia interim, ut commilitones suos ad futura certamina roboraret, in locum spiritualis exercitii secessit. Quod dum rex avidus bonorum exiti, referente præcone, resciret, et persuasio- nibus callidis aciem divinam flectere non vale- ret, præcepit eam semel et iterum decimari m, et si adhuc, qui remanerent, mori quam cedere mallent, omnem illam beatissimam legionem, ubicunque fuisset dispersa, missis militibus, statu- it trucidari, hoc sane licetorem labore precio comparans, ut, quo quis plures occideret, eo amplioribus spoliis se ditatum fuisse gauderet.

n

13 Hæc primum apud Agauni oppidum n, ubi

maxima multitudo sancti resedit exercitus, age- bantur. Inde præcedentium secuti vestigia re- pererunt primarios milites Cassium et Floren- tium cum septem aliis similis constantiæ Viris, juxta Veronam civitatem o in ripa Rheni flumi- nis consedentes, aliosque cum eis quampluri- mos, ejusdem agminis, sed non ejusdem inten- tionis p, satellites. Hos autem cum cognovissent de Orientali fuisse presidio, sævientes contra eos, de professione fidei seiscitati sunt. Cumque illi nec voluntate cordis, nec sententia respon- sionis a superioribus discreparent, submissis capitibus, in eodem loco pro Christi nomine pe- rempti sunt.

nam Cassius, Florentius alii- que,

o

p

14 Mox ad beatum Gereonem ejusque Socios trecentos decem et octo, cum illo pariter fide veritatis armatos, persecutor nescio velocius, an fama pervenerit. Progressi tamen paupulum ante subsequentes carnifices in campis Agrippinæ magnæ civitatis martyrii gloriam, sese in- vicem cohortantes, prætolati sunt. Quibus con- tinuo supervenientes hii, qui missi erant a judi- ce, nullam in eis defensionis causam vel a pro- posito deficiendi voluntatem, sed constantissi- mam nominis Christi invenerunt confessionem. E Ibi beatus Gereon, dux et martyr egregius, cum illis Regis æterni vernaculis, edomitis om- nibus, quæ ad hujus vite delectationem possent allicere, semetipsum spontaneus obtulit hostiam vivam Deo. Insani vero tortores, Sanctorum ibi- dem corpora cruentantes, per campi illius plani- tiem traxerunt et in puteum quandam magnum projecerunt q. Monstratur autem usque hodie in loco, ubi S. Gereon trucidatus est, sanguinis ipsius spectaculum r et ipse locus, Ad Marty- res, ab incolis acceptum servat vocabulum s.

dein Gereon cum Sociis 518,

E

q

r

s

15 Hæc itaque dum agerentur, cohors illa, quæ beatum Victorem comitabatur, ad locum, cui destinata erant, properans, pervenit ad oppi- dum Francorum, quod ex majorum suorum sedi- bus Troiam sive Xantum nuncupabant t, ibique cum duce suo castra in pratibus posuit. Nec minus audaces illi cruentique milites as- suerunt, et perempto illic fortissimo Christi milite Victore cum trecentis triginta Martyri- bus u, sancta eorum corpora in locis palustri- bus submerserunt.

ac tandem Vi- ctor cum aliis 550 necantur,

t

u

16 Tandem optatis locupletati spoliis, cum exercitu reliquo, quia Carausius ille fugiens, sese in Britanniam transtulit, per viam, qua ve- nerant, læti pro seelere regressi sunt. Eodem vero tempore de Mauritania, quæ est pars Afri- cæ, finitimisque regionibus milites ab impera- tore propter frequentes Gallorum tumultus evo- cati, in Galliam venerunt; quorum ibi simul trecenti sexaginta x pro fide catholica trucidati cum beato Gereone ejusque Sociis beatorum corporum quietem et venerationem perpetuam delegerunt.

eandemque etiam fortem post Mauri subeunt.

x

ANNOTATA.

a Serius hic, quam patiatu veritas, Maxi- miani Herculi differuntur initia; neque enim anno demum 291, sed jam inde ab anno 285 cæsar, ac deinde anno 286 augustus fuit crea- tus. Adi ad utrumque hunc annum in Criticis Pagium.

b De tumultu, a Bagaudis, Eliano et Amando ducibus, in Galliis anno, ut plerisque placet, 286 excitato, sermonem hic fieri, ex iis, quæ num. 10 sequuntur, fit perspicuum. Ceterum

A Ceterum de Bagaudis videsis Operis nostri tom. 6 Septembris pag. 346 et seq. in Annotatis ad lit. b.

c Hunc fuisse Zabdam, censent nonnulli; ast rectene, an secus, statues ex iis, quæ Operis nostri tom. proxime laudato pag. 347 in Annotat. ad lit. c, itemque tom. 2 Octobris in Comment., SS. Tyrsi, aliorumque MM. Tre-virensium Actis præmisso, num. 108 sunt dicta.

d Si, ut infra biographus noster dilucide tradit, bello adversus Bagaudas, quod anno 285 aut certe non serius, quam anno 286 fuit confectum, in Galliis exorto, SS. Mauritius, Gereon, Cassius, Florentius, Victor eorumque Socii martyrium sint passi, nequit sane, quod hic de Marcellino, Romano Pontifice, abs illis consulto memorat, veritati esse consonum, cum hic ante annum 296 S. Petri cathedram haud occuparit. Comment. prævium num. 78 videsis.

e Joannis cap. 17, v. 3.

f Maximianus hic recte, si bellum adversus Bagaudas anno 286 fuerit confectum, vocatur Augustus, at non itidem, nisi forte per anticipationem, si jam inde ab anno 285 istud acciderit; neque enim tum Augustus, sed cæsar dumtaxat erat Maximianus.

B g Solo adventantis Maximiani timore dormitos fuisse Ælianum et Amandum, hic indicare videtur noster biographus; ast id non sine præliis, ulut levibus, factum, Eutropius in Breviario lib. ix docet.

h Carausii rebellionem non serius, quam cum Maximiani in Bagaudas seu Ælianum et Amandum expeditio jam staret parata, evenisse, hic indicatur, sed perperam, cum hæc illam, uti in Comment. prævio num. 77 ex Eutropio docui, uno alterove anno præcesserit.

i Fuisse sane a Maximiano, cum in Alpi-bus adhuc consisteret, aliquot militum ac proin et Thebæorum turmas in Galliam, ut terrarum tractum, Rheno vicinum, contra hostes tutarentur, præmissas, a vero neuliquam abhorret.

k Quo loco Octodorum, itemque Agaunum, S. Mauritii, eorumque, qui cum eo martyrium subierunt, palæstra, situm fuerit, apud nos tom. 6 Septembris in Comment., SS. Mauritii ejusque Sociorum Actis præv., num. 1 et 2 exponitur.

C 1 S. Mauritium ejusque Socios ac dein etiam Sanctos nostros, quod huic Maximiani præcepto obtemperare nolent, fuisse occisos, narrationis, quæ hic sequitur, serie indicatur, idque ipsum etiam quantum ad Mauritium ejusque Socios, Agauni necatos, in interpolatis horum Actis, apud nos tom. 6 Septembris pag. 345, 346, 348 et 349 recisis, diserte asseritur; verum in antiquioribus, quæ eidem Operis nostri tomo pag. 342 et seq. exstant inserta, S. Mauritii Sociorumque Agaunensium MM. Actis a S. Eucherio, Lugdunensi episcopo, conscriptis, alia plane, ob quam hi martyrio fuerint affecti, num. 3 allegatur causa, videlicet quod, cum.... sicut et ceteri militum, ad pertrahendam (duo apud Ruinarium codices habent dilaniandam) Christianorum multitudinem destinarentur, soli crudelitatis ministerium detrectare ausi sint, atque hujuscemodi præceptis se obtemperaturos, negarint.

m Decimationem apud Romanos in militum seditiosorum suppliciis usitatam fuisse, ex Polybio, Julio Capitolino, Livio ac aliis Baronius in suis in Mrl. Rom. hodiernum Notis ad

xxii Septembris diem ostendit. Eum itaque consulat, qui de re isthac plura desiderat.

n Adi, quæ supra ad lit. k dicta sunt.

o Hic per Veronam, non Hollandiæ civitatem homonymam, haud procul Alcmariæ olim silam modoque excisam, sed Bonnam significari, in Commentario prævio num. 7 et 8 contra Miræum ostendi, ibidem etiam num. 10 adjectis, quæ isthanc Germaniæ civitatem Veronæ quoque nomine sec. xi venisse, evincunt; iis autem addi adhuc potest inscriptio, a Gelenio de Colonia Agrippinensis Magnitudine lib. 3, syntagmate xii, pag. 363 adducta; in hac enim, in qua Volcmarus, ab anno 966 ad annum usque 969 Coloniensium archiepiscopus, laudatur, Bonna etiam vocatur Verona; quod sane, si, ut apparet, inscriptio illa vel vivente adhuc Volcmaro vel haud diu post ejus obitum fuerit confecta, sec. etiam x Veronæ nomine Bonnam venisse, argumento erit.

p Hinc apparet, haud omnes, qui cum SS. Cassio et Florentio a Maximiano in Galliam fuerant præmissi, exstitisse Thebæos.

q Ita saltem Gregorii Turonensis ætate de quinquaginta, quos hic lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 62 memorat, legionis Thebææ militibus credebatur, uti ibidem apud scriptorem illum licet videre.

r Hic verosimiliter designatur columna, SS. Thebæorum ac Maurorum, ut aiunt, sanguine conspersa, de qua Gelenius de Magnitud. Colonia pag. 260 sic scribit: Tradunt præterea, columnam ex Theatro inter necino SS. Thebæorum et Maurorum Martyrum superesse partem, eorumque sanguine conspersam, quæ in superiore parte laminam habet hac inscriptione visendam: Adde fidem, fuit hic pridem fusus cruor

idem,

Ad lapidem si dem me male, punit idem. Verum, si S. Gereon in Theatro habuerit palæstram, qua ratione verum esse potest, fuisse illum, ut narrationis Helinandiæ series indicat, in campo aperto necatum?

s Adi in Commentario prævio num. 39 Gelenii verba.

t Ex iis, quæ in Comment. præv. num. 2 et quatuor seqq., ac deinde num. 63 et septem seqq. disputata sunt, consecrarium fit, ut oppidum, de quo hic sermo instituitur, primo Vetera, dein Bertinum ac denique a S. Victore ejusque Sociis, ibidem passis ac cultis, Sancti seu Sanctum fuerit vocatum, postea interim id, cum posterioris hujus appellationis ratio haud sat haberetur comperta, nonnullis etiam ac nominatim hic Helinando, qui Troianam Francorum originem credebant, idemque oppidum a Troianis conditum, præpostero nimis antiquitatis amore abrepti volebant, Xanthum ac Troiam Minorem appellantis.

u De horum itemque de Sociorum, quos tam S. Gereon, quam SS. Cassius et Florentius sibi habuerunt adjunctos, numero Comment. præv. § iv videsis.

x Apud Surium legitur quinquaginta; sed Ms. Audomarense, Petrus de Natalibus ac Mombritanum Possionis Sanctorum nostrorum compendium etiam habet sexaginta; cum autem id ita sit, ac 360 Mauri in S. Annonis Vita, in Comment. prævio plus semel laudata, etiam numerentur, codicis nostri lectione hic standum videtur.

CAPUT

A. HELIANDO.

CAPUT II.

*Ecclesia, in S. Gereonis Sociorum-
que ejus honorem exstructa mi-
raculisque illustrata.*

*Maximianus
abdicat impe-
rium,*

a

b

B

c

*dumque id
post Constanti-
nus Magnus
tenet,*

d

e

f

*S. Helena ejus
mater magnifi-
cam S. Gereon-
is*

g

h

*ecclesiam Colo-
niæ exstruit.*

i

k

*In hac S. Ever-
gisius prodi-
giose fuit sana-
tus, alioque sa-
pe miraculo,*

l

m

Post hæc Maximianus Augustus reversus in Italiam, suadente Diocletiano, ut cum ipso se transferret in ocium, licet invitus, purpuram simul imperiumque, sed non tyrannidis usum deposuit *a*, et vice sua Constantium virum mitissimum, Italiae, Africae et Gallis Augustum esse constituit; Galerio vero ceteræ provinciae delegatae sunt. Sed Constantius Gallis Hispanisque contentus, has magna mansuetudine gubernabat, et ecclesias Dei nullis molestiis infestabat *b*. Cumque ipse, adhuc, Maximiano vivente, in Britannia diem obiret, Constantino, filio suo, Christianæ religionis cultori præcipuo, provincias easdem regendas reliquit *c*.

18 Qui, confortatus in imperio, dum regni Romani monarchiam per bella maxima obtinisset *d*, beatissimæ Helenæ matri suæ, honorandi et sublimandi sanctorum Martyrum sepulturas jus et potestatem, ipse per omnem pene terram eodem studio occupatus, contradidit *e*. Cujus Deo dignæ matronæ in beati Gereonis monasterio *f* adhuc plurima servantur insignia, et qualis ipsa fuerit, testantur ibidem apud ejus memoriam crebro repetita miracula

19 Fecit sane inter plurima spectabilia suæ devotionis opera, super ejusdem sancti Martyris et Sociorum ejus corpora, ubi etiam supra memorati sancti *g* Martyres ad singulare mœrentium et infirmantium refrigerium pausant, insignem neminique prorsus vel sententia sermonis explicabilem, vel arte operis imitabilem structuræ mirificæ et sublimis ecclesiam *h*, quam ita metallorum fulgore et artificii varietate decoravit, muris etiam validis excelsisque firmavit, ut nihil supra per omnes illas regiones vel fuisse vel futurum esse, celebri sermone feratur.

20 Præter quod ligneam aliquam, vel quæ tam facile senio, vel negligentia cedat, materiam habuisse negatur, cum marmoreæ soliditatis ibi tanta copia fuerit, ut opus totum columnarum illius generis firmitudine et pulchritudine fulciretur; aurei vero fulgoris in ea tantum emicuit, ut musiva foris et nitus fulgens elegantia, nomen, Ad Aureos Sanctos, ab incolis sortiretur, *i*. Quæ, quia per se summo rerum omnium Authori placere non potuit, ut adhuc amplius et dignius resplenderet, plurimis idoneis laudis divinæ præconibus et ministris sibi congruentibus adornata est *k*.

21 Igitur sanctus Maternus, Trevirorum episcopus, Agrippinæ Colonie ecclesiam primus pastor dignis gubernaculis ordinavit *l*, cujus vitam multis claruisse virtutibus, gestorum ejus scripta commemorant. Hujus sedis antistes nobis cognitorum tertius, S. Severini confessoris Christi successor, nomine Evergisilus *m*, quadam die, dum capitis dolore nimium cruciatus, ad memoriam beatorum martyrum Gereonis et Sociorum ejus

oratum accederet, et adhuc in sancti illius thesauri indicium fastigium nullum excelleret *n*, versiculum in laudem sanctorum dici solitum, Exultabunt Sancti in gloria, ingrediens ecclesiam, inchoavit: cui protinus ex illo venerabili sanctorum corporum aditu* responsum est: Lætabuntur in cubilibus suis. Quod cum pontifex stupefactus audiret, laudem Deo repente cum omnibus, qui aderant, conclamavit, et approprians, de loci illius pulvere capiti suo salutare remedium apposuit, et, consignato cum summa reverentia loco, recessit *o*.

22 Talia quidem plurima veridica relatione commemorari possent, si promissi compendii studia non arcerent. Non enim exinde erant, vel ibi sunt rara virtutum opera, sed pene quotidiana, quorum multitudinem simul et magnitudinem ammiratur, quisquis ejusdem ecclesie cultori cuilibet religioso colloquitur. Nam quicumque fide non dormitante qualemlibet ibi medalam expostulat, ipsa millicsanitatem voti compos semper adesse non dubitat. Similia suorum meritorum indicia S. Victor, Cassius et Florentius cum suis commilitonibus crebro dare non desinunt, quæ nemo utique verbis, nedum scriptis, ad plenum exequitur. In locis tamen suis, ubi mirabiliter frequentantur, uberius etiam sermonibus et fidis testimoniis celebrantur, quavis ea, quæ vulgantar per singulos actitari, recte debeant meritis omnium simul adscribi.

23 Sancta vero Coloniensis ecclesia per suffragia sanctorum Martyrum, quorum corpora in suo gremio meruit fovenda suscipere, non desinit usque hodie fidem inviolatam excolere, quam a Materno, primo suo episcopo, se meminit suscepisse. Apud quam consuetudo celebris inolevit, ut beatos martyres, Gereonem, Victorem, Cassium et Florentium, eorumque Socios, trino martyrio coronatos, ternis locis venerabiliter conditos, una die, id est, sexto Idus Octobris, festivate congrua veneretur, cum tamen dubium sit, utrum uno die, an duobus, eorum martyrium completeretur, quia Verona, supremus memorati martyrii locus, non minus viginti sex millibus ab elegantissima sancti Victoris basilica distans, aliter hoc uno die, nisi per festinum nimii furoris impetum, fieri posse, maxime propter moras in locis singulis necessarias, credere vetat *p*.

24 Hujus itaque diei gaudia, fratres, ita modo celebremus annua, ut fiant nobis illorum intercessione continua; sic illorum gloriæ gratulemur, ut, quoscunque possumus, nobiscum pariter doctrinæ verbis et bonorum operum exemplis in charitate non ficta lucremur. Ut enim per quandam mundi hujus sapientem dictum est, amicos quoslibet eadem velle, et eadem nolle, ea demum firma amicitia est, et si nos sancti Martyres, patroni nostri, in ea voluntate, qua ipsi fuerunt, ad se clamantes et de se loquentes invenerint, profecto nos non ut alienos, sed ut proprios et domesticos respicere non dedignabuntur, causamque nostram sua dilectione, qua perpetuo flagrare non desinunt, suam arbitrabuntur. Ita fiet, ut et in præsentis seculo necessariis non destitutamur auxiliis, et in futuro sempiternis eorum jungamur consortiis, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui cum patre et Spiritu sancto Deus vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

D

n

* Sur. adyto

*Victore etiam,
Cassio et Flo-
rentio similia
patrantibus,
sunt facta.*

E

*Ad horum et
S. Gereonis
annua, quam
una die ecclesia
Coloniensis*

F

*p
colit, festiva-
tem vite celo-
brandam au-
ctor hortatur.*

A

ANNOTATA.

a Haud diu post Sanctorum nostrorum martyrium imperio et purpuræ nuncium remisisse Maximianum, hic indicari videtur; ast id verum esse non potest, si, ut supra tota narrationis serie pariter indicatur, Sancti nostri pro fide occubuerint, instante adversus Bagaudas bello. Id enim, ut supra docui, non serius quam anno 286, ac proin diu ante annum 305, quo Maximianus ac Diocletianus, uti modo inter eruditos convenit, imperio et purpuræ nuncium remisere, fuit confectum. Nec Maximianus, qui, quævis post annum 286 sæpius e Galliis, post iteratas ibidem moras, in Italiam fuerit profectus, imperio ibidem, uti iterum hic indicatur, sed Nicomediæ in Bithynia nuncium remisit, tyrannidis adhuc usum, deposito imperio, retinuisse recte hic asseritur. Etsi enim S. Victoris Massiliensis, e quibus id utcumque probari posset, Acta, Massiliæ Sanctum hunc Maximiani jussu, cum hic illuc, quod anno 310 factum, vitæ simul et criminibus modum positurus accessisset, pro fide fuisse necatum, memoriæ prodant, iis tamen hac in re haud standum, uti, quæ Cuperus in Commentario, Sancti illius Actis prævio, num. 24 adducit, satis ostendunt.

B

b Qua ratione hæc de Constantio intelligenda sint, in Opere nostro loco non uno, ac imprimis ad iv Octobris diem in Commentario, SS. Tyrsi et Sociorum MM. Actis prævio, num. 94 exponitur.

c Qui id, quod Pagius in Criticis anno 306 innectit Constantio Chloro jam morbo, quo e vivis excessit, laborante, acciderit, Lanctantius de Mortibus persecutorum cap. 24 narrat.

d Vocem hanc inter et proxime sequentem ponitur apud Surium: Legibus Christianæ Religionis per beatum Sylvestrum Papam infiat; ea hisce autem verbis, quæ tamen, cum in codice nostro non legantur, Helinandi fortassis non sunt, Constantini Magni per Sylvestrum Papam baptismum admisisse auctor videtur; ast, an Constantinus baptismate vere fuerit a S. Sylvestro initiatus, docet cap. 2 historicus de sancto illo imperatore Commentarius, ad XXI, quo is in nonnullis Fastis sacris memoratur, Maii diem Operi nostro insertus atque a Papebrochio contextus.

C

e De S. Helena ad xviii, quo hæc Mrl. Rom. hodierno inscribitur, Augusti diem actum apud nos jam est; anne autem, quod hic de potestate sanctorum Martyrum corpora elevari, quam huic sanctæ matri suæ Constantinus Magnus impertierit, ac ipsemet per omnem terrarum orbem egeruerit, narratur, veritati certo consonet, status ex iis, quæ ibidem in Comment., Actis S. Helene prævio, itemque in historico, quem ad lit. præced. laudavi, de Constantino Magno Comment. disputata sunt.

f Collegiata S. Gereonis Coloniae ecclesia, aut, si mavis, canonicorum, quod huic additum est, collegium olim, ut Gelenius de Colon. Agrippinensibus Magnitudine syntagm. 2, § 1, ac Galliæ Christ. auctæ Scriptores tom. 3, col. 722 docent, exstitit monasterium, hincque haud dubie sic etiam hic vocatur; id autem a S. Helena conditum fuisse, minime probant, de quibus hic sermo fit, insignia, utpote quæ ibi-

dem possint non citius, quam jam aliquot post S. Helene ætatem seculis elapsis, fuisse locata. g Vocem hanc inter et proxime sequentem in Ms. Audomarensi et apud Surium ponitur Mauri.

A. HELINANDO.

h An super S. Gereonis ejusque Sociorum corpora ecclesiam S. Helena vere exstruxerit, in Com. prævio § ultimo examinavi.

i De nomine, quo vocata fuerit Coloniensis S. Gereonis ecclesia seu basilica, Gregorius Turonensis lib. 1 de Gloria Mart. cap. 62 sic scribit: Sanctos Aureos ipsam basilicam incolæ vocitare voluerunt.

k Id, quod hic refertur, nec a quo factum fuerit, adjungitur, a Gelenio per verba, in Com. prævio num. 85 relata, S. Helena attribuitur, sed sine ullo vade antiquo.

l De S. Materno, Trevirensi episcopo, ad diem, quo Mrl. Romano hodierno exstat insertus, xiv Septembris actum apud nos jam est, liqueatque ex ibidem dictis, vera esse, quæ de illo hic memorat Helinandus.

m Inter S. Maternum et S. Severinum Coloniae Agrippinæ sedit Euphratas; ut S. Evergisus, qui S. Severino in sedem Coloniensem proxime successit, non tertius, sed quartus fuerit hujus sedis antistes; ast hic illum cognitorum sibi tertium Helinandus fortassis vocat, quod Euphratas, veluti Arriana heresi infectus, de episcopatu, ut nonnulli volunt, fuerit dejectus. Adi Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. 3, col. 622 et seq. Porro Coloniensis, de quo hic agitur, antistes in Ms. nostro Audomarensi et a Surio, plerisque etiam aliis, quæ de illo loquuntur, monumentis literariis consentientibus, vocatur Evergisus; verum cum hic in codice nostro appellatur Evergisilus, quid ni factum esse queat, ut etiam Ebergisilus, modico dumtaxat inter utrumque hoc nomen discrimine intercedente, a Gregorio Turonensi lib. 1 de Gloria Mart. cap. 62 fuerit nuncupatus? Adi num. 70 et seq. Comment. prævium.

E

n Ita, ni fallor, indicatur, tum nullum adhuc e terra prominens monumentum, quod, quo templi Gereonæi loco S. Gereon ejusque Socii jacerent sepulti, indicaret, in templo illo exstitisse.

o Hisce Helinandi de S. Evergislo hic narratis respondent, quæ hujus biographus per verba, in Comment. prævio num. 71 et seq. hic transcripta, commemorat; ita tamen, ut postremum e duobus miraculis, quæ ibidem dilucide refert, dumtaxat obscure ab Helinando proponatur. Ast, an vere omnia et singula, quæ ab Helinando et S. Evergisli biographo narrantur, adjuncta postremum istud miraculum comitata etiam fuere? Id, si laudato biographo et Helinando sit standum, S. Evergislo, Coloniae Agrippinæ in S. Gereonis ecclesia exstanti, evenerit, contra autem, si iis, quæ Gregorius Turonensis lib. 1 de Gloria Mart. cap. 62 per verba, in Comment. prævio num. 35 relata, scribit, fides adhibenda sit, miraculum illud S. Evergislo, non Coloniae Agrippinæ, sed in villa, civitati huic vicina, versanti, acciderit, nec pulvere, quem ipsemet, ut præfatus biographus ait, e Coloniensi S. Gereonis templo acceperit, sed quem inde acceptum diaconus ad illum attulerit, S. Evergisus capitis dolore prodigiose fuerit sanatus. Ast quid hic jam faciamus? Cum Gregorius, utpote seculi vi scri-

F

plor,

A. HELINAND.

ptor, Helinando q̄c S. Evergisti biographo, quorum posterior verosimillime non citius, quam sec. IX, prior sec. demum XIII floruit, multo sit antiquior, fueritque adeo a sec. V, quo verosimillime, uti supra in Comment. prævio num. 71 et seq. adducta suadent, miraculum istud evenit, multo minus, quam illi, remotus, enimvero Gregorio hic potius, quam duobus istis scriptoribus est standum. Hinc porro, cum primum de duobus, quæ, ut dictum, S. Evergisti biographus et Helinandus narrant, miraculis S. Evergisto certe, ut consideranti patebit, non alibi, quam in Coloniensi S. Gereonis templo obvenisse queat, consecrarium jam fit, ut id non tunc, cum capitis dolore S. Evergistus prodigiose fuit sanatus, sed vel ante, vel post, contra ac Helinandus et laudatus biographus docent, evenerit. Id verosimillime observavit Gelenius. Ita scilicet apparet, quod in sua, quam De Colonia Agrippinensis Magnitudine inscripsit, lucubratione lib. 3, syntagm. 2, § 1 sic scribat: Ex horum (miraculorum, quibus illustrata fuit S. Gereonis ejusque Sociorum ecclesia) numero est illud, quod B. Evergisto B. episcopo obvenit... qui cum acribus capitis seu cephalalgia doloribus conflictaretur, pulvere ad SS. hujus loci monumenta collecto eos sopivit, teste B. Gregorio Turonensi lib. 1 Mir. cap. 62. Et angelorum præsidium Evergistus ibidem alias agnovit, quando hæc limina adiens venerabundus versu psalmi 148 Sanctos salutans, « Exultabunt Sancti in gloria », angelos audivit responsantes: « Lætabuntur in cubilibus suis. » Porro Fisenus in ecclesiæ Leodiensis Historia ad annum 450, num. 38, hunc Helinandi locum commentans, de S. Evergisto sic scribit: Sanctiora civitatis (Coloniensis) loca cum supplicabundus aliquando vi Id. Oct. lustraret, S. Gereonis ædem ingressus, beatos Martyres e genibus salutabat, recitato hoc versu: « Exultabunt Sancti in gloria: » statim vox hæc divinitus reddita est, ingenti multitudinis adstantis admiratione: « Lætabuntur in cubilibus suis; » simulque se divinitus edoceri sensit, ibi sanctorum Martyrum esse conditorium, unde vox prodire visa erat; et illum ipsum martyrii diem esse. Utrumque ad eam ætatem incognitum erat. Ita ille; verum quis determinatus esse queat C templi Gereonæi locus, quo sanctorum Martyrum esse conditorium, S. Evergistus divinitus didicerit? Gregorii Turonensis ætate in ecclesiæ Gereonææ medio puteum aut, ut verosimilius apparet, putei saltem, in quem, ut tum fama ferebat, quinquaginta Martyres Thebæi post martyrium fuerant conjecti, partem adhuc exstitisse superstitem, e scriptoris illius verbis, in Comment. præv. num. 35 recitatis, docemur; verum ibi Sanctorum illorum quinquaginta corpora fuisse adhuc S. Evergisti ætate condita, vero reddit absimile primorum Christianorum erga Martyres veneratio, qua fuerit verosimillime, ne dicam indubie, factum, ut Thebæorum corpora, quæ in puteum fuerant conjecta, ex hoc haud diu post martyrium extraxerint, unaque cum aliis aliorum nostrorum Martyrum, cum S. Gereone occisorum, corporibus sepultura, ut decebat, honesta donarint. Ac id quidem in putei illius circuitu seu vicinia eo ipso loco, quo modo Gereonæum templum conspicitur, fuisse tum a Christianis factum, a vero etiam ne utique abhorret; ast, etsi res ita habeat, omnia tamen illa corpora

ibidem haud separatim ac sparsim, sed uno eodemque loco aggesta ac veluti uno tumulo conclusa fuisse, nemo facile credet, qui considerarit, quæ de Martyrum corporibus, quorum unum S. Gereonis a plerisque fuit creditum, Colonia Agrippinæ in Gereonæa ecclesia, a S. Norberto inventis, Rudolphus, Trudonopolitanus abbas, in Epistola, ad posthumæ Sanctorum nostrorum Gloriæ calcem huc transferenda, memoriæ prodit. Quod cum ita sit, quid per locum, qui veluti commune S. Gereonis ejusque Sociorum conditorium revelari, et a S. Evergisto summa cum reverentia consignari potuerit, hic Helinandus et Fisenus verbis supra huc transcriptis significatum velint, haud satis perspicio, certeque a S. Evergisto S. Gereonis corpus, contra ac posterior hic scriptor ibidem etiam in margine notat, haud fuisse inventum, vel ex eo liquet, quod id ante annum 1121, uti ex infra dicendis patescet, haud fuerint repertum.

p. Adi num. 81 Comment. præv. Quod autem ad viginti sex millia seu milliaria, quibus hic Helinandus Veronæ seu e supra dictis Bonnæ a S. Victoris ecclesia seu Sanctensi oppido distantiam metitur, spectat, leucas Gallicas per millia, de quibus loquitur, verosimillime intelligit. Ut sit, de Germanicis equidem, cum Bonnam inter et Coloniæ Agrippinam quatuor aut summum aut etiam dimittat tres leucas Germanicæ communes, ac fere tantummodo duodecim postremam hanc civitatem inter et oppidum Sanctense intercedant, interpretandus non est.

GLORIA POSTHUMA.

§ I. Quandonam S. Victoris corpus fuerit inventum, qui is tum miraculis inclauerit et quam insignem apud Sanctenses cultum fuerit adeptus.

De ecclesiastico Sanctorum nostrorum cultu miraculis post obitum patris, sacris reliquiis harumque seu inventionibus seu translationibus acturus, abs hujus argumenti rebus, quæ ad S. Victorem ejusque Socios spectant, duco initium, quod, quamvis quidem hæc omnes argumenti ejusdem rebus, quæ ad S. Gereonem ejusque Socios, Cassiumque item et Florentium ac eorum Socios pertinent, anteriores tempore non sint, S. Victoris tamen prius, quam S. Gereonis Cassii ac Florentii, sacræ reliquiæ, quæ præcipuam dissertationi, hic concinnandæ, materiem præbent, fuerint inventæ, uti infra dicenda aperient; etsi autem, uti pariter dicenda ostendent, prius etiam, quæ S. Gereonis a plurimis creditæ fuere, quam SS. Cassii et Florentii reliquiæ fuerint repertæ, prius tamen de dicti argumenti rebus, quæ ad hocce, quam de iis, quæ ad illum spectant, sum acturus, quod alioquin inter hic instituendum de Sociorum aliquot S. Gereonis ac ipsiusmet Sancti hujus, ut putatum a plurimis fuit, reliquiarum inventionem

F

S. Victor, cujus sacræ reliquiæ,

A tione sermonem, interque Rudolphi, Trudonopolitani abbatis, qua hæc recensetur, Epistolam, hic ad calcem, uti in Commentario prævio monui, subdendam, de rebus, ad SS. Cassium et Florentium eorumque Socios spectantibus, foret tractandum, sicque, quæ conjungi convenit continuæque quodammodo serie proponi, invicem se jungerentur. Rem ipsam modo, hisce præmissis, aggrediamur.

2 Sacras S. Victoris reliquias verosimillime ante annum 595, quo Gregorius Turonensis obiit, haud fuisse inventas, statuendum apparet et scriptoris hujus, quæ supra in Comment. prævio num. 61 recitavi, sequentibus istis de S. Victore verbis: Perunt ibidem (nimirum in Bertunensi seu, ut in Commentario prævio docui, Sanctensi oppido) et Victorem martyrem esse sepultum, sed non eum adhuc cognovimus revelatum; hinc autem consequitur, ut Baldesamus, dum S. Victoris reliquias aliquanto dumtaxat post factam reliquiarum S. Mallosi, quam S. Evergislo, proximo S. Severini in cathedram Coloniensem successori, certo, ut supra docui, ante annum 450 vita functo,

B attribuit, inventionem repertas fuisse, in sacra Thebaeorum Martyrum Historia pag. 159 et seq. refert, a veritate verosimillime aberraret. Ast, etsi sic habeat, nec ullum probæ notæ monumentum, vel anno vel etiam dumtaxat seculo, quo sacra illa pignora fuerint reperta, determinando aptum, inveniam, id tamen ante seculum XI evenisse, suadent, quæ duæ Adolphus in Sanctensis Ms., seu Opusculi sui parte quinta nos docet. In hac enim, in qua (adi num. 21 Comment. præv.) fidem sibi atque auctoritatem adjungit, pag. 117 et seq. de quadam ecclesiæ S. Victoris tabula loquens, sic scribit: Reverendissimus in Christo Pater dominus Bruno, Coloniensis archiepiscopus, beato Victori devotus, ipsam tabulam parare inaurareque primus incepit, sed morte preventus non perfecit; Folcmarus autem archiepiscopus, successor ipsius, Opus exequens ad finem usque perduxit.

3 Altare quoque beati Victoris tunc longius non protendebatur, quam ipsa capsula, quæ ad utrosque fines altaris aptata fuerat, sese extendere; sed nobilis vir dominus Godefridus de Kuecke, Sanctensis ecclesiæ propositus, prædictum fecit altare prolongari, circa capsam auream hinc et hinc sanctorum Martyrum capita ponens in loculis suis auro depictis. Insuper et fecit super tabulam auream atque super beatorum Martyrum capita, suis in loculis composita, quoddam receptaculum, in quo beati Victoris capsam reponi fecit et conservari; cum autem, ut Gallie Christ. auctæ scriptores tom. 3, col. 648 et seq. docent, et duobus hic memoratis Coloniensibus episcopis aller quidem seu S. Bruno anno 965, aller vero seu Folcmarus, qui Brunoni proxime successit, anno 968 aut 969 diem extremum clausisset, ac eorum aut certe Folcmari tempore, uti e jam datis Adolphi verbis intelligitur, lipsanthea S. Victoris seu capsula, in qua sacra Sancti hujus lipsana continebantur, in Sanctensi, quæ ab eo vocabatur, ecclesia exstiterit, ea sane jam tum ac proin ante seculum XI fuisse reperta, ex Adolpho habemus.

4 Verum ante id aliquamdiu etiam ante Folcmari ætatem, imo et ante seculum X, haud evenit? Gregorius Turonensis, qui, quemadmodum Octobris Tomus V.

modum in Comment. prævio videmus, lib. I de Gloria Mart. cap. 63 de S. Malloso tractat, de sacro etiam, qui ei ætate sua fuerit delatus, cultu loquitur; cum autem de S. Victore ibidem etiam agat, nec tamen pariter cultus, qui ei ætate sua fuerit delatus, mentionem faciat, hinc Sanctum hunc nostrum cultu vel nullo vel saltem minus celebri, quam S. Mallosus gauderet, fuisse tum gavisum, verosimile apparet. Verum, etsi id ita sit, Victoris tamen cultum celebriorem etiam, quam S. Mallosi esset, jam inde a sec. VII aut seq. initio evasisse, vel ex eo apparet, quod Beda, qui, ut hodie receptissimum est, lucem sortitus anno 678 ad usque annum 735 vitam protraxit, in suo ante Operis nostri tom. 2 Martii Martyrologio solum hodie, omisso Malloso, memoret Victorem; cum autem tantæ, quam tum acquisierit S. Victoris cultus, celebritatis nulla verosimilior ratio, quam reliquiarum ejus, quæ vel sec. VII vel sequentis initio facta sit, inventio, assignare posse videatur, fuisse illas re etiam ipsa tum inventas, nemo non facile credet, qui non raro etiam Sanctos alios in pluribus ecclesiis tantummodo tunc primum, cum abs his illorum reliquiæ vel inventæ vel alicunde acquisitæ fuissent, cœlitum honoribus fuisse affectos, consideraverit. Miracula quidem, si quæ forsitan S. Victor, priusquam corpus ejus inveniretur, patravit, ad cultum, quo fuisset gavisus, cultu Mallosi reddendum celebriorem haud parum etiam potuissent conferre; verum miracula fuisse re etiam ipsa a S. Victore tum patrata, nusquam inveni-

5 Utut interim res habeat, fuisse equidem ante annum saltem 965 fuerunt inventæ, insignem planè Sanctis, S. Victoris corpus, quod certo, uti e jam dictis apparet, ante sec. XI fuit repertum, aliquamdiu etiam ante S. Brunonis, Coloniensis archiepiscopi, anno 965, ut dictum, vita functi, ætatem inventum, verosimillimum vel ex eo apparet, quod capsula, in qua, uti ex Adolpho jam docui, S. Victoris reliquiæ, Folcmaro, S. Brunonis successore, vivente, continebantur, haud tunc primum confecta fuisse videatur. Ast an tum saltem, cum S. Victoris corpus fuisset inventum, miracula hic Sanctus noster haud patravit? Nullum prorsus in Sanctensi Ms. duæ Adolphus memoriæ prodit; etsi autem Helinandus, a patratis miraculis nondum etiam tum, cum scriberet, destitisse S. Victorem, supra in Sanctorum nostrorum Actis num. 22 generatim insinuet, nullum tamen nominatim recenset. Verum, etsi ita hæc habeant, quin tamen S. Victor, corpore suo invento, vere inclaruerit miraculis, dubitare vix sinit cultus, quem deinde apud Sanctenses obtinuit, insignis celebritas. Hæc enim, de qua tamen Helinandus, utpote mirandi, quem et miracula comitata sint, plurimorum ad S. Victoris seu sepulcrum seu ædes sacras concursus mentionem tantummodo faciens, jejune dumtaxat loquitur, talis ac tanta fuit, ut Sanctensis ecclesia, quæ, cum primitus in S. Mallosi honorem, ut Gregorius Turonensis lib. I de Gloria Mart. cap. 63 docet, fuisset exstructa, nomen etiam, ut apparet, a Sancto illo sortita hactenus tum fuerat, a S. Victore deinceps fuerit vocata; imo ut etiam Mallosi, utut Sanctis, quemadmodum in Comment. prævio § v e Gregorio Turonensi docui, et passi et deinde etiam culti, memoria apud Sanctenses obscurata penitus fuerit,

aceroæ
C. B.
verosimillime-
que etiam, si
non sec. VII
aut seq. initio.

non quidem
ante annum
595,

E

ante annum
saltem 965 fue-
runt inventæ,
insignem planè
Sanctis,

sed tamen, uti
ex Adolpho do-
cetur, ante
sec. XI,

C

F

ACTORUM
C. B.

fuert, uti vel ex eo apparet, quod idem Mallo-
sus, veluti apud hosce cultus, nec ab Adolpho
duce, nec a scriptoribus aliis sec. x aut seq.,
quo certe, ut dictum, S. Victoris corpus jam
fuert inventum, posterioribus memoretur.

uti ex iterata
ibi ecclesie in
ejus honorem
consecratione,

6 Insignem porro cultus, quo S. Victor Sanctis, corpore suo reperto, fuit potitus, celebritatem existitisse, ex eo etiam apparet, quod, ut videtur, tum primum id oppidum, quod Gregorii Turonensis ætate (Comment præv. § v videsis) Bertunum seu Bertinum nuncupatum adhuc fuert, a S. Victore ejusque Sociis, ibidem perindigenas peregrinosque, ad horum sepulcra confluentes, cultu sacro affectis, nomenclationem novam, priori antiquata, acceperit. Verum, cum hæc omnia, quantumcumque etiam ad posthumam S. Victoris gloriam illustria videri queant, fere tamen generatim dumtaxat, eum Sanctis, corpore suo invento, insigni plane ac celebri cultu fuisse gavisum, ostendant, alia modo, quæ magis speciatim hunc probent, lubet adducere; quod ut præstare queam, dux Adolphus in quinta Opusculi sui parte supra plus semel jam laudata opportunè hic succurrit. Ac primo quidem

B ibidem, Sanctensem S. Victoris ecclesiam anno millesimo octogesimo primo fuisse combustam, pag. 112 præfatus, eam deinde anno MLXXXIII, cum reedificata interea fuisset, in sanctissimæ Virginis Mariæ ac præsertim S. Victoris, a quo nuncupata jam dudum antea fuert, honorem a Sigewino, Coloniensi archiepiscopo, consecratam fuisse, pag. 114 et seq. memoriæ prodit; post vero eandem ecclesiam, cum demum e ruina, quam incendio ultero anno 1109 fuert perpessa, fuisset erecta, Frederici, Coloniensis archiepiscopi, rogatu a S. Norberto, Magdeburgensium archiepiscopo, qui Sanctensis canonicus olim existit, iterata vice in sanctissimæ Virginis Mariæ ac præcipue S. Victoris honorem fuisse anno 1128, Godefrido illius existente præposito, consecratam, etiam adjungit. Nec, quod de S. Victoris seu lipsanotheæ seu reliquiarum receptaculo jam supra ab Adolpho num. 3 huc transcriptis verbis refertur, quodque pariter insignem S. Victoris apud Sanctenses cultum probat, diu post annum 1128 seu ultimo dictam, quam S. Norberto Adolphus attribuit, ecclesiæ Sanctensis consecrationem, evenit.

C
e reliquiarum,
de qua Adol-
phus

7 Godefridus enim, ecclesiæ Sanctensis præpositus, sub quo hæc ab Adolpho signatur, diversus, ut apparet, non est a Godefrido, ecclesiæ Sanctensis præposito, quo curante sumptusque suppeditante, receptaculum illud fuit confectum. Adhæc Adolphus in quinta Opusculi sui parte pag. 130 et binis seqq. sic scribit: In loco, in quo pro nunc (in Sanctensi S. Victoris ecclesia) altare S. Helenæ constructum est, scilicet ante chorum, fuit quondam ante novi pilaris fabricam altare parvum quoddam positum, quod supra se testudinem continebat sine celatura quatuor basibus subnixam; habuit et idem altare per circuitum quemdam parvum cancellum, de una base ad alteram tendentem: sub quo quidem altari dicebatur olim corpus B. Victoris positum fuisse atque per plurimos annos ibidem quiescisse; sed et ab illo loco postea translatum fuisse dicitur, et in quodam sarcophago sub altari B. Mariæ Virginis prope fontem Baptismatis locatum; ubi jam dudum felici memoria requievit humatum. Et post hæc, dum corpus ejusdem B. Victoris in illud nobile capsellæ,

in quo nunc pausat, receptaculum super sum- D
mum altare, scilicet in choro Xantensis eccle-
siæ, locaretur, tunc, pluribus adstantibus et
videntibus, quadam pars ossium minorum
vestimentorumque cum cineribus ejus, in si-
gnum perpetuum memorialis ejus, in præfacto
remanserant sarcophago et ob illam causam
locus ille sepulchrum B. Victoris usque in ho-
diernum nominatur.....

8 Igitur... B. Victoris corpus... ob cultum
solennioris reverentiæ in laudem Dei Salvatoris
nostri, quem peculiariter ac familiariter in no-
stro victorioso Victore patrono cum suis Sociis
laudare debemus, in quadam capsula, prout decuit,
gemmarum præcipuarum pretiosorumque lapi-
dum varietatibus circumornata repositum est et
undique clausum ad perpetuum decus ecclesiæ
Xantensis, cunctisque de prope et longe con-
venientibus populis pro devotione jucundum spe-
ctaculum, sicut a cernentibus usque hodie com-
probatur, quanta veneratione dictæ capsellæ B.
Victoris visitatur receptaculum; et in sarcophago
supradicto ne permaneret inglorius, Varius
illie reliquiarum de B. Victoris Sociis pigmenta-
rii quasi pulveris additus est apparatus.... Un-
de super hoc sarcophagum jam dictum versus
tales scripti sunt pro posteris memoriales, B.
Victorius concernentes:

per verba hic
recitata tra-
ctat,

Qui decus Ecclesiæ, qui laus, qui gloria
ville,

Quique pater patriæ, situs hac tumba jacet
ille;

quibus præfactis versibus alii duo versus
superadditi sunt alia manu propter ejusdem
B. Victoris translationem. Tales scilicet:

Quæ translata quidem nec in ista parte re-
perta

Offa ducis pridem comitum non servat operta.

9 Postquam itaque, de quo agimus, recep-
taculum, concludendis S. Victoris reliquiis des-
tinatum, ad umbilicum fuert adductum, hæc
in illud, uti hic Adolphus docet, translata,
alliorique loco locatæ, seu chori Sanctensis al-
tari principi impostæ, de humiliori, quo fue-
rant servatæ, loco elevatae fuerunt. Ist hæc
porro reliquiarum S. Victoris elevatio haud diu
post annum 1128 seu post supra relatam, quam
S. Norbertus tum fecit, ecclesiæ Sanctensis con-
secrationem accidisse videtur. Ita opinor, quod,
ut apparet, diversa seu distincta non sit a cor-
poris seu reliquiarum S. Victoris elevatione, ab
Hermanno Flejo seu Stangefolio in Circ. West-
phalici Annal. part. 1, pag. 289 memorata,
hanque inter annum 1127 et annum 1138,
imo nec diu post annum 1128 accidisse, sit ne-
cesse, uti vel ex eo liquet, quod Lotharius II,
sub quo a scriptore illo, ex antiquis, ni fallor,
monumentis, locatur, anno 1125 imperator a
Frederico I, Coloniensium archiepiscopo, co-
ronatus vitam ultra annum 1137 haud protrax-
erit, ecclesiæque Sanctensis, qua in ruinis ad-
huc jacente, facta certe haud fuert, anno de-
mum 1128 ex incendio, quo iterum, ut supra
docui, anno 1109 conflagrarat, steterit in-
staurata. Jam vero, cum hæc ita habeant, reli-
quiarumque, de quo hic agimus, receptacu-
lum verosimillime haud diu, cum in id sacra
S. Victoris lipsana translata, elevataque fue-
runt, fuisset confectum, consecrarium sit, ut
illud venerationis erga S. Victorem Godefridi
præpositi monumentum pariter haud diu post
annum 1128 seu ecclesiæ Sanctensis consecra-
tionem

elevatione,
haud diu post
annum 1128
facta,

F

A tionem, a S. Norberto factam, ad umbilicum fuerit adductum.

translationibus
hanc progres-
sis,

10 At vero, spectatis iis, quæ Adolphus verbis, proxime jam datis, scribit, S. Victoris corpus seu sacra lipsana usque ad tempus, quo in receptaculum istud translata, ac in summo, quod a S. Victore nomen habet, ecclesiæ et chori Sanctensis altari locata fuerunt, sub altari B. Mariæ Virginis, prope baptisterium sito, cum eo primum e parvo quopiam ante chorum altari fuissent translata, fuerant servata; cum autem id ita sit, nec ista sacrorum illorum pignorum elevatio ante annum 1128, ut jam docui, contigerit, qui verum esse potest, jam inde a tempore Folemari seu (varie enim a variis id nomen ecaratur) Volmari, qui, ut supra docui, ab anno 965 ad annum usque 968 aut 969 moderatus est Coloniensem ecclesiam, in ecclesiæ, imo et chori Sanctensis, uti ex Adolphi verbis, num. 3 huc transcriptis aliisque hæc apud illum pag. 116 precedentibus, intelligitur, altari, quod S. Victoris dicebatur, sacra hujus Sancti nostri lipsana seu capsam, hæc complectentem, extitisse? Adolphus quidem nihil omnino, quod difficultati huic solvendæ

B aptum sit, suppedilat; verum quid ni factum esse queat, ut S. Victoris corpus, quod, ut supra ostendi, verosimillime ante S. Brunonis, Coloniensis anno 965 defuncti archiepiscopi, ætatem fuit inventum, tum statim capsæ inclusum, proximèque memorato, quod a S. Victore nominabatur, ecclesiæ et chori Sanctensis altari, priusquam transferretur alio, fuerit per aliquod tempus impositum? Nihil sane uspiam vel apud Adolphum, vel apud scriptores alios occurrit, quod, quo minus id adstruatur, impediatur; cum autem id ita sit, ac, ne auctores secummetipsis committantur, debeant, si fieri possit, eorum dicta, in speciem pugnantia, componi. S. Victoris corpus, ut, quæ de hoc Adolphus per verba, num. 3 et 7 recitata aliæque, hisce a se præmissa, scribit, inter sese conciliantur, fuisse etiam reipsa, priusquam transferretur alio, præfuto ecclesiæ et chori Sanctensis altari per aliquod tempus impositum, apparet credendum; ut proinde, spectatis iis, quæ Adolphus scribit, quatuor S. Victoris translationes ante scriptoris hujus ætatem acciderint;

C quarum prima statim ab inventione sua ad proximè dictum, quod ab eo nuncupabatur, ecclesiæ, et chori Sanctensis altare, secunda ac tertia ad duo alia, quorum Adolphus verbis, num. 7 datis, meminit, ejusdem ecclesiæ altaria, ac quarta denique supra memorato, in quo Adolphi ætate adhuc quiescebat, receptaculo inclusus, ad summum denuo, quod ei sacrum erat, ecclesiæ et chori Sanctensis altare haud diu post annum 1128 fuerit delatus.

varisque, in
quibus, ut
Adolphus docet,
S. Victoris reli-
quie

11 Ac prima quidem e quatuor hisce translationibus extitisse videtur reliquis solemnior; cum autem sic habeat, hæc, ni fallor, ea ipsa est S. Victoris translatio, quam ecclesia Sanctensis non modo olim, ut Adolphus in Ms. Sanctensi pag. 121 docet, die xxxi primum ac deinde, statuente, qui ecclesiæ Coloniensi ab anno 1275 ad annum usque 1297 aut 1298 præfuit, archiepiscopo Siffrido, die xxx Octobris celebravit, verum etiam hodieque xxix mensis ejusdem die celebrat, ita festo, quo S. Victoris ejusque Sociorum natalem die x Octobris annualim recolit, festum aliud, quod et ad dictum xxix Octobris diem a Ge-

lenio in sacris ecclesiæ Coloniensis Fastis recensetur, quotannis adjungens. Ad alia modo, quæ S. Victoris, postquam corpus ejus fuisset inventum, insignem apud Sanctenses cultum pariter probant, accedamus. Cum Sanctensi ecclesiæ novus chorus, Siffrido mox memorato Coloniensem gubernante ecclesiam, fuisset adjectus, novumque pariter in hoc altare princeps fuisset erectum, id simul et chorum B. Albertus Magnus, qui Siffridi vices hoc in casu gerebat ac ab anno 1263, Ratisponensi abdicato episcopatu, ad Coloniensem Dominicorum conventum sese receperat, in plurium Sanctorum ac præsertim S. Victoris honorem consecravit. Ita Opusculi sui part. 5, pag. 16 et seq. docet dux Adolphus, qui postea varias etiam, quæ, quod in iis S. Victoris reliquiæ sollemniore ritu ac cultu fuerint delatæ, a me pariter, priusquam § huic finem imponam, commemorandæ hic sunt, supplicationes recenset. Ac primo quidem id facturum pag. 134 sequentem scribit in modum: In libris ecclesiæ nostræ, scilicet Xantensis, scriptum reperimus, quod anno Domini mcccxxv capsæ B. Victoris aliæque variæ reliquiæ cum solenni processione deportatæ fuerunt usque ad monasterium monialium Cysterciensis Ordinis, dictum Furstenberge, id est, Mons principum, Xantensi oppido contiguum.

AUCTOR
C. B.

12 Ac deinde, nonnullis, quæ hic ad institutum nostrum haud faciunt, interpositis, pag. 135 et duabus seqq. ita prosequitur: Anno Domini mcccclxxv Dominica secunda post Pentecosten capsæ S. Victoris cum quampluribus ecclesiæ Xantensis reliquiis sollemniter fuit usque ad idem monasterium Mortis principum, Furstenberge dictum, deportata. Tunc namque temporis fuerunt convocatæ plures parochiæ, de archidiaconatu Xantensi, et congregatæ cum crucibus et reliquiis ecclesiarum suarum; ita quod singulæ cum suis vexillis ordinatè processionem Xantensis ecclesiæ prosequerentur. Super qua convocazione scilicet et congregatione prædicta venerandus dominus, tunc præpositus Xantensis, mandata misit et litteras ad sui archidiaconatus ecclesiæ, quatenus certo die, ad hoc constituto, comparerent cum crucibus suis atque reliquiis ad solennizationem B. Victoris, ejusque capsæ deportationem. Anno Domini mcccxxi prima die Junii, quæ fuerat Dominica tertia post Pentecosten, capsæ B. Victoris, ejus reliquias conservans, cum quamplurimis aliis sacris reliquiis processionaliter deportata fuit magnis sollemnitatibus et catervis magnatum ac prælatorum cleri, innumerabilisque populi, a circumvicinis locis, nec non et a remotis partibus ad hujus processionis sollemnitates præclaras circumquaque convolantium atque devotis præcordiis omnipotentis Dei gratiam pacemque patriæ implorantium, per intercessionem invictissimi militis Christi Victoris, martyris sanctissimi atque piissimi protectoris hanc ipsam a Deo obtinere petitionem sperantium.

solenni ritu de-
late fuerunt.

13 Quam quidem capsam deauratam, lapidibus pretiosis miro tabulatu decoratam, illustris princeps, D. Adolphus, dux Clevenensis et comes de Marcka, ecclesiæ Xantensis defensor specialis et advocatus, adjuncto nobilium magnatumque cœtu, propriis humeris deportabant. In cujus processionis sollemnitate a plerisque locis

supplicationi-
bus probatur,
cultum fuit
adeptus,

evocati

AUCTOR
C. B.

evocati pastores ecclesiarum parochiales cum subditis archidiaconatus Xantensis cum trecentis sexaginta crucibus et vexillis interfuerunt, et laudes Deo concinentes deportationem martyris Christi Victoris, beatissimi sui patroni et intercessoris assidui canticis et hymnis usque ad finem devote compleverunt. Ita hactenus dux Adolphus, qui, quamvis, uti supra in Comment. prævio docui, Ms. nostri Sanctensis seu Opusculi, quod verbis hisce absolvit, auctor sit, de sese tamen in tertia persona hic loquitur; cum autem in variis, quas commemorat, supplicationibus publicis S. Victoris reliquiæ fuerint sane, uti e scriptoris istius perquam illustris, qui hasce etiam in illarum una humeris suis sese portasse affirmat, modo huc transcriptis verbis intelligitur, solemnitate quam maxima Sanctis seu in oppido Sanctensi circumlatæ, id enimvero non minus quam alia supra relata, fuisse ibidem cultu plane insigni S. Victorem post inventionem suam gavisum, argumento est.

B § II. Reliqua, quæ ad S. Victorem spectant, proponuntur, additis etiam, quæ de ejus Sociis, itemque de Cassii, Florentii ac aliorum, qui cum hisce passi sunt, plurimum cultu, miraculis et reliquiis narrantur.

Sanctensis, quæ
S. Victoris reliquias
continet, lipsanothe-
ca

C Nonnulla primum de S. Victoris, quæ Sanctis conspicitur, lipsanothea, hujusque, quæ sub Lothario II imperatore ac Frederico I Coloniensium antistite facta est, elevatione in Annal. Circ. Westphalici part. 1, pag. 289 Stangefolius præfatus, mox paucis, qui, cum anno 1625, Christiano duce Brunsvicensi ac Carolo Mansfeldio ecclesias, monasteria ac Sanctorum reliquias in regionibus, Rheno inferiori adjectis, exspoliantibus, lipsanothea illa a decano et capitulo Sanctensi fuisset aperta, S. Victoris in ea occiput, aliquot cranii particula, mandibula, spina dorsi, nonnullæ costæ, ac duo denique oblonga ossa una cum multis minoribus fragmentis, sibi invicem, veluti cum Martyr adhuc viveret, coherentibus, fuerint inventa, exponit, ac deinde subjungit, pretiosum hunc thesaurum, veluti antiquum veræ ac antiquæ Catholicæ religionis monumentum, sua adhuc ætate seu anno 1640, quo Opus, in quo hæc scribit, luce publica donavit, summa in veneratione Sanctis haberi. Nec dubito, quin id ipsum ibidem hodieque locum obtineat. Certe sub seculi proxime elapsi finem fuere adhuc S. Victoris reliquiæ honorifice Sanctis in theca ex argento deaurata servatæ. Ita omnino suadet epistola, anno 1695 ad decessores nostros Heiligenstadio a Knackrichio conscripta, in qua hic una cum pictore, antiquam ibidem SS. Aurei et Justinii lipsanotheam contemplatus, notitiam, quam de isthac præbet, sequentibus hisce, quæ Operis nostri tom. 3 Junii, pag. 88 recitantur, terminat verbis: Quamvis lignea ea sit nec tantæ elegantia, judicabat idem pictor, infra

D centum ducatorum pretium non esse confectam; similis formæ esse Sanctensem in Clivia, quæ tota ex argento deaurata continet reliquias S. Victoris et Sociorum martyrum, oppidi et collegiatæ ibidem ecclesiæ patronorum: stat autem supra altare capite uno supra aram porrecta, quo modo alibi quoque aliæ collocatæ habentur, et fortassis ipsa olim etiam apud nos ita stetit.

E 15 Porro, cum Sanctensis, de qua hic sermo fit, lipsanothea, non tantum S. Victoris, sed et Sociorum ejus reliquias complexa fuisse dicatur, existitisse eam puto ipsummet, quod supra memoravi, receptaculum, a Godefrido, ecclesiæ Sanctensis præposito, confectum, cui hic, uti ex Adolphi verbis, num. 3 huc transcriptis, apparet, non tantum S. Victoris reliquias, sed et aliorum sanctorum Martyrum capita, suis singula in loculis deauratis composita, inclusit. Reponi quidem potest, id a Godefrido haud diu post annum 1128, ut supra docui, factum fuisse, nec ullam apud Adolphum Sociorum S. Victoris, quorum reliquiæ jam tum fuissent inventæ, mentionem uspiam reperiri; etsi enim id ita sit, Adolphus tamen, quosdam e Martyribus, quorum capita Godefridum præfato, quod in ecclesiæ Sanctensis altari locavit, receptaculo inclusisse, narrat, S. Victoris existitisse Socios, haud obscure prodit. Etenim post verba, num. 3 huc transcripta, paucaque dumtaxat adhuc alia, hisce adjecta, ita proseguitur: Est hic etiam considerandum, quod reliquiarum sanctorum capita, in altari præfato, posita, suis sunt titulis assignata, videlicet caput illud, quod habet duo sarta, et societate beati Victoris est, alterum vero, quod uno tantum decoratur serto, de SS. undecim millium Virginum est contubernio; cum autem sic habeat, consecrarium fit, ut, quamvis re ipsa nuspiam Adolphus Sociorum S. Victoris reliquias vel ante vel circa annum 1128 fuisse inventas, diserte affirmet, id nihilominus, spectatis iis, quæ ipsemet Adolphus scribit, jam tum habuisse locum videatur. Et sane una etiam cum S. Victoris corpore, quod, ut supra docui, certo ante sec. XI, verosimillimeque etiam ante S. Brunonis, Coloniensis archiepiscopi, anno 965 vita functi, ætatem fuit inventum, aliquot pariter Sociorum ejus corpora fuisse reperia, neutiquam vero apparet absimile.

F 16 Nec futurum puto, ut, quisquam, qui iuxta S. Victoris corpus verosimiliter fuisse Sociorum ejus aliquot corpora sepulta, considerarit, contrarium arbitretur; cum autem sic habeat, plura hac de re non addo; ast, cum jam simul sermo hic iterum de inventis Sociorum S. Victoris reliquiis incidit, nonnulla adhuc de hisce, ut, quod hic proposui, adimpleam, in medium modo adduco. Plura Sociorum S. Victoris corpora anno 1284 ac iterum haud diu post, imo et duo ante annum 1167 fuisse inventa, in Com. prævio num. 49 et seq. ex Adolpho docuit etsi autem simul, an ea omnia vere seu Martyrum seu Sociorum S. Victoris corpora existierint, ob rationes, quas ibidem num. 51 et seq. adduxi, dubitandum pronuntiarem, meam tamen hac de re opinionem, si solidæ, quæ id suadeant, rationes fuerint adductæ, libentissime mutabo. Interim, quamdiu factum id haud fuerit, in dubium pariter, an Sociorum S. Victoris reliquiæ, quæ cum aliis communicatæ asseruntur, veræ ac genuinæ sint, dubitandum arbitrabor, nisi

fuit etiam Socio-
rum ejus
reliquias com-
plexa.Attamen anne
horum omnes
cum aliis com-
municatæ reli-
quie

A nisi forsitan vel martyrism anonymi, de quo in Com. prævio num. 51 et seq. sermonem institui, vel aliorum S. Victoris Sociorum, quorum corpora cum ipsis sacris hujus lipsanis fuerint inventa, esse ostendantur. Rayssius in Hierogazophylacio Belgico, de Sanctorum, quæ in collegiata S. Amati ecclesia Duaci asservantur, reliquiis tractans, pag. 40 sic scribit: Anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo quinto, Kalendis Aprilis, tempore Honorii Papæ, et Wilhelmi Remensis archiepiscopi, et Radulphi Atrebatensis episcopi, regnante Philippo rege Francorum, Fernando comite Flandrensi, reconditæ sunt hæ reliquiæ in hoc ferebro a Roberto tunc præposito et capitulo sancti Amati Duacens. presentibus multis clericis et laicis; ac deinde reliquiarum, in particulari, quod hic memorat, dictæ Duacensis ecclesiæ ferebro reconditarum, Catalogum texens, ita apposite ad institutum nostrum loquitur: De sancto Romano et de societate sancti Gereonis et sancti Victoris et sancti Cassii, sociorum beati Mauricii; hisce autem verbis, quod simul et de SS. Gereone et Cassio, martyribus ad Rhenum passis, sermo instituitur, S. Victor Sanctensis commemorari videtur.

genuinæ sint, est dubium; et si autem Fastis sacris, qui SS. Cassii ac Sociorum

B 17 Quod cum ita sit, ac proin unius saltem ex hujus Sociis reliquiis in collegiata S. Amati Duacensi ecclesia anno 1225 fuisse asservatas verbis iisdem indicetur, consecrarium fit, ut iste non corporum, quæ anno demum 1284 aut serius adhuc fuisse in Sanctensi ecclesia reperia, in Comment. prævio num. 49 et seq. vidimus, sed aliorum, quæ vel sub Philippo, I. Coloniensium ab anno 1167 ad annum usque 1191 archiepiscopo, vel adhuc citius ac cum ipso forsitan S. Victoris corpore fuerant inventa fragmenta seu partes existerint, utque proinde, an veræ ac genuinæ sint vel unius vel plurium e S. Victoris Sociis reliquiæ, multo sane minus videatur dubitandum, quam si pro corporum, anno 1284 aut serius inventorum, partibus deberent haberi. Porro sunt et aliæ præter jam memoratam ecclesiæ, quæ vel unius vel plurium e S. Victoris Sociis reliquiis a sese possideri gloriantur; verum, cum vix quidquam, quo veras hæc ac genuinas esse C definitiam, occurrat, de iis hic etiam agere opere pretium haud reor, ac de ipsismet S. Victoris, quæ cum aliis communicatæ fuerint, reliquiis hic a me, quod, hujusne, an alterius ple-regue, quæ variis locis exstant, sint Victoris, Sanctorum nominis hujus multitudo ambiguum efficiat, non tractari, lectorem hic modo adhuc monuisse contentus, ad res, quæ ad SS. Cassium et Florentium eorumque Socios spectant, progredior. Ut a tempore, quo hi Sancti nostri fuerint inventi, ducam initium, apud Sollerium in Usuardino Colonix et Lubecæ anno 1490 excuso Martyrologio ad 2 Maii diem legitur: In Bonna super litus Rheni, territorio Coloniensi, translatio sanctorum Cassii, Florentii, Malusii et Sociorum. Quorum corpora cum jam septingentis et septuaginta tribus annis sub terra recondita quievissent, dominus Reynoldus, Coloniensis archiepiscopus, ea invenit, transtulit et ad capsas honorifice recollegit; huic autem Usuardi editioni Greveniana, anno 1521 Colonix Agrippinæ impressa, etiam consonat.

18 Etenim ad eundem Maii diem sic habet: In diocesi Coloniensi, oppido Bonnensi, translatio sanctorum martyrum Cassii, Florentii, Mal-

lusii et Sociorum ipsorum, quorum corpora, jam dcccxxxiii annis sub terra jacuissent, per dominum Reynoldum archiepiscopum inventa, venerabiliter sunt levata. Quod si itaque duobus illis Fastis sacris, quibus etiam ad dictum Maii diem Martyrologium Germanicum, Canisii vulgo dictum, ad amussim consentit, standum hic sit, credendum erit primo quidem, SS. Cassii et Florentii aliorumque, qui cum ipsis passi sunt, corpora a Reynoldo seu, ut ab aliis scribitur, Reynaldo, Coloniensi archiepiscopo, fuisse et primum inventa, et simul translata seu de terra levata; deinde vero id, cum corpora illa septingentis septuaginta tribus annis sub terra jacuissent seu fuissent humata, accidisse. Verum, si res ita habeat, consecrarium erit, ut, cum Reynoldus seu Reynaldus ab anno 1159 ad annum usque 1167 Coloniensem cathedram occupavit, SS. Cassii et Florentii Sociorumque martyrum pro fide cædes eo temporis spatio, quod ab anno 386 usque ad annum 394 excurrit, evenerit; id autem, cum omnes Sancti nostri, uti in Comment. prævio num. 80 ostendi, sub Diocletiano et Maximiano, qui ab anno 285 usque ad annum 305 Romano imperio præfuerunt, fuerint occisi, a vero certissime est alienum. Quod cum ita sit, necesse est, ut SS. Cassii et Florentii Sociorumque martyrum corpora vel citius, quam sub Reynaldo, Coloniensi archiepiscopo, fuerint inventa, vel ut, cum id accidit, diutius quam septingentis septuaginta tribus annis jacuissent humata. Si SS. Cassii et Florentii Sociorumque martyrum corpora sub Reynaldo, cum octingentis septuaginta tribus annis sub terra jam quievissent, dicantur inventa, consecrarium dumtaxat erit, ut eo temporis spatio, quod ab anno 286 usque ad annum 294 excurrit, fuerint occisi.

19 Quod cum mox iterum memoratæ martyrii eorum epochæ minime repugnet, ac tum, cum eorumdem corpora a Reynaldo elevata fuerint, evidentem ipsorum, quem ante annos plus quam octingentos septuaginta pro Christo profuderant, sanguinem fuisse inventum, Gelenius verbis, supra in Comment. prævio num. 62 recitatis, scribat, in tres supra memoratos Fastos sacros quantum ad numerum, quo annos, quibus SS. Cassii, Florentii ac Sociorum corpora, priusquam invenirentur, fuerint humata, definiunt, errorem irrepsisse, ac proin octingentis pro septingentis esse in Fastis illis legendum apparet. At vero, inquires, S. Cassii et Florentii corpora sub Reynaldo, non inventa, sed levata seu elevata fuisse, Gelenius loco cit. dumtaxat ait, idemque etiam faciunt tom. 3, col. 679 Gallix Christ. auctæ scriptores. Fateor, sic habet; verum, cum et hi et Gelenius, haud fuisse illa tum inventa, diserte equidem haud scribant, nec quidquam etiam, e quo id sub Reynaldo non factum, merito concludas, suppeditent, tribus supra laudatis Fastis sacris, in quibus sacrorum illorum corporum inventio sub Reynaldo signatur, imo et luculentissime Coloniensi huic episcopo adscribitur, est standum, maxime cum nihil etiam aliunde occurrat, quod, ne ita censeamus, impediatur. Fuisse quidem unius e SS. Cassii et Florentii Sociis, Malusii videlicet, corpus ab Evergislo seu Evergisilo, Coloniensi, qui ante annum 450 obiit, episcopo, inventum ac de terra levatum, Gelenius etiam verbis, loco mox cit. adductis, memoriæ pro-

actores C. B. inventionem sub Reynaldo archiepiscopo collocant, nonnulla.

E

quæ hic discutuntur, adverterari

F

dit;

AUCTORE
C. B.

dit, verum id dumtaxat facit, quod Mallusium, quem una cum SS. Cassio et Florentio a Reynaldo episcopo translatum fuisse, notat, cum Mallusio seu Malloso, quem a mox laudato Evergislo seu Evergisilo inventum ac de terra fuisse levatum, Gregorius Turonensis lib. 1 de Gloria Mart. cap. 63 scribit, existimavit eundem; cum autem sic habeat, ac Gregorii Mallusius, quemadmodum quæ in Comment. prævio num. 63 et seq. disserui, suadent, indubie a Mallusio, SS. Cassii et Florentii socio, sit diversus, Gelenius facere non debet, ut, fuisse ante hosce posteriorem istum Mallusium, contra ac tres Fasti supra laudati statuunt, inventum, in animum inducamus.

videantur, enim
tamen tunc
accidisse, verosimile
apparet.

20 Nec morari etiam nos hic debet vel Florarium nostrum Ms., vel Hermannii, Bonnensis præpositi, quod supra in Commentario prævio plus semel jam laudavi, litterarum ad Miræum excerptum; etsi enim in hoc, SS. Cassii ac Florentii aliorumque, qui cum ipsis passi sunt, corpora anno 1166, quo Reynaldus ecclesie Coloniensi præerat, a Gebhardo comite Siegensiet præposito Bonnensi iterum elevata et ad altiora translata fuisse, Hermannus affirmet, sicque illa ante annum 1166, imo et ante tempus, quo Reynaldus Coloniensem cathedram occupavit, translata ac proin et inventa fuisse, haud obscure insinuare videatur, nihil tamen, quod ei potius, quam tribus supra laudatis Fastis sacris, in quibus SS. Cassii et Florentii aliorumque, qui cum ipsis passi sunt, corpora sub Reynaldo, Coloniensi episcopo, primum inventa ac de terra levata fuisse, dilucide traditur, credendum esse, suadeat, in medium adducit; quod autem ad laudatum Florarium nostrum jam spectat, id quidem SS. Cassii et Florentii Sociorumque Martyrum translationem die 2 Maii, inventionem autem die XIII Septembris celebrat; verum, præterquam quod in nullis prorsus aliis Fastis sacris id fiat, consecrarium inde non est, ut SS. Cassii et Florentii corpora jam diu, cum a Reynaldo, Coloniensi archiepiscopo, transferrentur, fuissent inventa. Fieri enim potest, ut sacra illa pignora, cum anno v. g. 1165 die XIII Septembris per Reynaldum fuissent inventa, per eundem deinde anno proxime sequenti 2 Maii die fuerint translata ac de terra levata, hincque duorum istorum dierum posteriori quidem SS. Cassii et Florentii translatio, priori vero inventio in Florario nostro memoretur. Jam vero, cum hæc ita habeant, nihilque adeo, quod SS. Cassii et Florentii omniumque, qui cum ipsis passi sunt, corpora a Reynaldo primum haud fuisse inventa, suadere sit natum, sedulo omnibus jam discussis, occurrat, enimvero illa omnia sacra pignora reipsa a Reynaldo, ut tres supra laudati Fasti sacri tradunt, primum fuisse inventa ac per eundem anno 1166, ut Gelenius affirmat, translata nec non de terra, in qua per annos amplius octingentos septuaginta jacuerant, levata, mihi sat verosimile apparet, etsi interim rem veluti certam ac indubitatam, quod antiqua, quæ ad id sufficiant, monumenta ad manum non sint, habendam, haud pulem.

cultusque illorum eo, qui hic

21 Modo, quæ SS. Cassii et Florentii ac aliorum, quæ cum hisce martyrium subiere, inventionem sint secuta, dispiciamus. Non raro a SS. Cassio et Florentio eorumque commilitonibus patrari miracula, Helinandus in Actis, utul nullum ex his nominatim recensens,

num. 22 affirmat, cum autem eos necdum etiam tunc, cum ageret in vivis, seu sec. XIII a patrandis hujusmodi signis destituisse, ibidem etiam sat clare innuat, vel hinc prodigiis eisdem si non ante, saltem post inventionem suam re ipsa claruisse, verosimile apparet. Nec dubitandum reor, quin tunc quoque apud Bonnenses incrementa illorum cultus acceperit. Certe, cum antea in Bonnensi ecclesia, nomini suo sacra, quæ insignis modo collegiata existit, sola decima Octobris die, ipsis, ut putabatur, natali quotannis colerentur, deinceps etiam ibidem secunda Maii die, qua fuerant inventi, cæperunt, festo annuo in felicitis hujus eventus memoriam instituto, celebrari. Ita ex Martyrologio, Coloniæ Agrippinæ et Lubecæ anno 1490 excuso, itemque ex Greveno, Canisio et Florario nostro Ms. intelligo. Nec refert, in hisce Fastis sacris tunc non SS. Cassii, Florentii ac Sociorum inventionem, sed translationem memorari; id enim verosimillimum dumtaxat sit, quod, quo tempore corporum, quæ Sanctorum illorum credita fuere, inventio, eodem etiam fere acciderit translatio, hæcque idcirco cum illa confundatur. Luculenter quidem alteram ab altera Florarium nostrum Ms., utpote priorem XIII Septembris, posteriorem 2 Maii die commemorans, distinguit, hincque forsitan, utramque eodem circiter tempore haud accidisse, non nemo concludet.

22 Verum Florario nostro haud multum fidimus; quod si autem, uti e binis ejus jam dictis annuntiationibus colligendum videtur, SS. Cassii et Florentii ac Sociorum martyrum translatio 2 Maii, inventio vero XIII Septembris die Bonnæ olim fuerit re ipsa celebrata, vel hinc, quod de illorum cultu, apud Bonnenses, postquam fuissent inventi, aucto, asserui, firmabitur, consecrariumque dumtaxat erit, ut, cum Sancti illi hodieque festo annuo, quod translationis dicitur, quod Bonnenses 2 Maii die colantur, duo illa diversa, inventionis nempe ac translationis, festa, quibus primum, cum fuissent inventi, diebus supra dictis honorati quotannis fuerunt, postea in unum, solo ei translationis nomine imposito, fuerint conflata. Porro SS. Cassius et Florentius ac eorum Socii non tantum, cum eorum corpora fuissent reperta, festo annuo in felicitis hujus eventus memoriam instituto, sed et pretiosis, quibus illorum aliquot fuere inclusa, lipsantheis solemmibusque, in quibus hæc circumlatæ fuerunt, supplicationibus honorati fuerunt. Docet id in litterarum, quod jam supra sæpissime laudavi, excerpto Hartmannus, ecclesie Bonnensis decanus. Ibidem enim, postquam Bonnenses Martyres denario numero definiit, horumque tantummodo quatuor, ceteris relictis anonymis, Cassii et Florentii, Piique item ac Mallusii (de quorum duobus posterioribus Comment. præv. num. 62 videtur) nominibus distinguit, ita deinde, nonnullis dumtaxat adhuc, quæ hic ad institutum nostrum haud faciunt, interpositis, prosequitur: Quorum Martyrum tres e nominatis argenteis inauratis, admirando artificio factis, gemmisque plurimis exornatis tumbis, præfixis singulorum titulis, inclusi fuerunt; quæ quotannis in festo inventionis (id in Fastis sacris supra laudatis vocatur translationis) eorumdem Martyrum, nimirum secundo Maii, in navi ecclesie exponi, et solemnissima processione circumferri solebant.

23 Qui mos cum illis tumbis inviolatus duravit

incrementa

ravit

A ravit usque ad annum MDLXXXIII, quo Gebhardus Truchesiensis, infelix Coloniensis archiepiscopus, per fratrem suum Carolum ecclesiam vastavit, pretiosa tumbis abstraxit, in monetam cudit, et inclusa sacra ossa effudit. Quæ postea, uti reperta, fracta et divulsa, cum cineribus sine discrimine collecta fuerunt et in unam solummodo tumbam congesta. Ita ille, qui per tres e Martyribus, a se antea nominatis, de quorum reliquiis hic agit, verosimiliter non alios, quam Florentium duosque alios, quorum alterum Pium, alterum Mallusium nuncuparat, intelligit. Ita reor, quod post verba, quæ jam recitavi, mox de Cassio, qui e quatuor, quos tantummodo antea nominarat, Martyribus unus est, loquatur, ita de ejus ac sex aliorum, quos reliquerat anonymos, Martyrium reliquiis scribens: Ita etiam propter peculiarem venerationem caput S. Cassii dimidiæ statuæ argenteæ inclusum fuit. Qua eodem furore fracta, caput tamen renansit, et ante paucos annos simili argenteæ dimidiæ statuæ iterum inclusum fuit. Aliorum autem sex Martyrum (quos scilicet reliquerat anonymos) corpora in duobus erectis lapideis monumentis in ecclesia condita sunt;

B quæ tamen etiam hæreticorum furorem, qui putabant, thesauros latere, effugere non potuerunt, sed in hodiernum diem sacra illa ossa salva sunt, et ex illis serenissimus dux Bavarie Maximilianus uno magno osse (sicut omnia, respectu modernorum humanorum corporum, ingentia et vasta corpora beatorum illorum Martyrum fuisse demonstrantur) donatus fuit. Talis itaque, qualem, quæ jam dixi, ac præsertim modo adducta Hartmanni verba commonstrant, existit cultus SS. Cassio et Florentio eorumque Sociis post inventionem suam Bonnz delatus; talis reliquiarum ipsorum, sec. XVII curante, seu eodem Hartmanno adhuc vivente, ibidem status.

deinde accepit.

24 Verum, quod abs hoc supra de Cassii capite, Hermæ seu statuæ dimidiæ argenteæ tum iterum incluso, asseritur, ita, ni fallor, debet intelligi, ut pars pro toto accipiatur. Etenim apud nos tom. 2 Octobris pag. 886, num. 39 Henricus, Coloniensis archiepiscopus, litteris, anno 1317 datis, testatur, sese devota instantia religiosi viri, fratris Francisci Bartholi de Assisio, Ordinis Minorum, inductum, eidem donasse sex capita, unum de legione Sanctorum Thebeorum martyrum, Gereonis, Cassii et Sotiorum ejusdem, et alia quinque capita de numero sanctarum undecim millium Virginum, Assisi deponenda. Cum itaque Minorita hic memoratus jam inde ab anno MCCCLXXVII S. Cassii capite aut certe hujus parte, Assisii deponenda, fuerit donatus, sane id totum Bonnz sec. XVII haud amplius existerit, ac proin, dum illud tum ibidem Hermæ argenteo iterum fuisse inclusum, Hermannus verbis supra huc transcriptis ait, partem pro toto accepisse est censendus. Verum, etsi id ita sit, tum equidem capitis S. Cassii partem Hermæ argenteo Bonnenses includere, idque non minus, quam si totum honore isthoc affecissent, SS. Cassii, Florentii ac aliorum, cum ipsis passorum, cultum, qui statim ab horum inventionem apud eosdem Bonnenses increverat, apud illos nondum sec. XVII remisisse, ast contra nova incrementa accepisse, argumento est. Nec dubitandum, quin præcipue etiam illius propagandi desiderio, jam antea sit factum, ut Sanctorum illorum, quos ut præcipuos patronos

suos venerantur, reliquias cum aliis seu personis seu ædibus sacris ac nominatim quidem, ut abs harum reliquiis recensendis brevitate causa abstineream, cum Heisterbacensi, ut Cæsarius, loci hujus monachus, lib. 8 Mirac. cap. 65 testatur, monasterio, cum Carolo IV imperatore, ac denique cum Pragensi metropolitana S. Vili ecclesia, uti ex Pessina in hujus Posphoro pagg. 426, 467 et 517 intelligitur, communicarint.

actrone
C. B.

§ III. Aliquot Martyrum corpora Coloniæ Agrippinæ anno 1121 inveniuntur; an unum ex his S. Gereonis exstiterit, et quænam, ad Sanctum hunc spectantia, eventum illum proxime sint secuta.

E Cum S. Norbertus, jactis anno 1120 Ordinis Præmonstratensis fundamentis, Coloniæ Agrippinam anno proxime seq. venisset, jamque impetratis ibidem aliquot Sanctorum reliquiis, unius etiam e legionis Thebææ militibus, prope urbem illam pro fide occisis, corpus sibi postulasset, fuisse tum ibidem XIII Octobris die seu potius nocte, hanc prægressa, quatuor diversa Martyrum corpora inventa horumque uni, ante tria alia reperto, mentum dumtaxat e capite superfuisse, docemur, ex iis, quæ Rudolphus, abbas Trudonopolitanus, in Epistola, hic ad calcem edenda, numm. 1, 2, 3, 4, 5, 8 ac 10 memorie prodit. Nec est, cur a quoquam, cum is ipse rei gestæ interfuerit, revocentur in dubium. Verum, hic modo examinandum, an corpus, quod ante alia tria fuisse repertum seu quod mentum dumtaxat e capite habuisset residuum, Rudolphus ait, S. Gereonis, ut a nonnullis fuit putatum, certo exstiterit. In S. Norberti apud nos ad VI Junii diem Vita, haud diu, ut ibidem docuimus, post Sancti hujus mortem, ac proin, cum hæc anno 1134 evenerit, haud admodum etiam diu, postquam quatuor jam dicta Martyrum corpora Coloniæ Agrippinæ fuisent reperta, in litteras conjecta, sequentia isthæc, quibus haud dubie de corpore, primo e quatuor jam dictis corporibus invento, sermo fit, num. 49 leguntur verba: Cum a præposito et canonicis S. Gereonis sibi similiter (Norbertus) reliquias dari supplicaret, concessum est ei, ut, si quid in ecclesia eorum placeat ei, vellet, quæreret et acciperet. Gavisus est homo, et promissum, ut erat solitus, Deo per totam noctem orando commendabat attentius.

Quatuor Martyrum corpora Coloniæ anno 1121 inventuntur;

26 Mane autem facto, in medio monasterio, ubi nullum alicujus sepulchri patebat vestigium, effodi præcepit: ubi corpus integrum absque cerebro repertum est, honorifice et cum omni diligentia collocatum. Quod cum canonici et plebs innumerabilis, quæ convenerat, cerneret, Ecce, inquit, noster dominus S. Gereon et nostrum venerabile patrocinium; quod a nobis et a prædecessoribus nostris per multos annos diligenter quæsitus est, et, peccatis nostris exigentibus, inveniri non potuit.

ast an quod primo ex his fuit inventum, S. Gereonis corpus, quod hactenus

Et

LECTORES
C. B.

Et exclamantes voce magna cum gaudio, immensas Deo gratias agebant, hominem Deo dignum efferentes, per quem talis et tantus thesaurus diuque desideratus merebatur inueniri. Et ne quis dubitet ipsum non esse, sciat pro certo, verum agnitionis ejus fuisse indicium, quod de morte et martyrio ejus legebatur, quod pars capitis, et non totum caput esset abscissum. Hanc partem habebant, sed reliquum corpus, ubi esset, ignorabant. Quod si itaque fides integra S. Norberti biographo adjungenda hic sit, S. Gereonis corpus ad annum usque 1121, quo, cum unum e Thebæorum Martyrum, Coloniae Agrippinæ quiescentium, corporibus sibi postulasset S. Norbertus, quatuor ibidem, uti e jam dictis Rudolphus, Trudonopolitanus abbas, docet, Martyrum corpora fuere inventa, penitus latuerit, unumque ex his, quod tum ante alia tria, eodem Rudolpho docente, fuit inventum, S. Gereonis certo exstiterit.

latuerat, certo
exstiterit, haud
immerito ob
rationes,

27 Ac hujus quidem Sancti nostri corpus usque ad annum illum penitus latuisse, omnino certum atque indubitatum apparet, nec futurum puto, ut quisquam, qui nullum usquam Gereonæi corporis (neque enim, quod Fisenus in ecclesie Leodiensis Historia lib. 2, num. 38 notat, nos hic, ut jam supra docui, debet morari) ante annum eundem inventi indicium reperiri, considerarit, contrarium existimet. Verum sunt, ob quæ, an quod primo e quatuor dictis Martyrum corporibus fuit inventum, S. Gereonis vere exstiterit, haud prorsus, ut apparet, immerito queat revocari in dubium. Ac primo quidem ipsemet Rudolphus, qui hic certe, cum rei gestæ interfuerit, potiorem fidem, quam Vitæ Norbertinæ scriptor, meretur, fueritne illud, an non, S. Gereonis corpus, dubitasse videtur. Etenim in Epistola edenda num. 9 sequentia dumtaxat, quæ huc faciunt, de corpore, quod ante alia tria memorat inventum, suppeditat verba: Cum res tam gloriosa et ostensa pluribus illorum,.... tota civitas statim infremuit, clamantes, se malle mori, quam tanto thesauro, tanto patrono privari. Erant etiam inter eos, qui corpus inventum, ipsum esse sanctum Gereonem, dicebant, propter habitus venustatem et corporis formositatem. Ita tantummodo Rudolphus, nec, etsi post de corpore illo in Epistola, de qua hic, serie continuo loquatur, usquam id S. Gereonis appellat, etsi interim, ut id faceret, subinde etiam exegisse instituti ejus ratio videatur.

quæ hic

28 Fuisse quidem, de quo hic nobis sermo, corpus pro vero S. Gereonis corpore tum de ecclesie Gereonæe canonicis, tum a plebe universa habitum, Vitæ Norbertinæ scriptor per verba, supra huc transcripta, indicare videtur; verum, e Coloniensibus civibus quosdam dumtaxat, qui corpus inventum ipsum esse sanctum Gereonem, dicebant, exstitisse, Rudolphi abbatis, qui, ut dicit, hic potiorem, quam S. Norberti biographus, fidem meretur, proxime recitata verba luculentissime produnt. Nec indicium, quo hic, quod primum e quatuor dictis corporibus fuit inventum, pro S. Gereonis corpore habuisse Colonienses, supra huc transcriptis verbis tradit, fuit hujusmodi, ut hosce ab errandi periculo potuerit præstare immunes. Etsi enim, ut Rudolphus in Epistola edenda num. 5 docet, e Martyris, qui primo fuit repertus, capite mentum dumtaxat exstiterit residuum, isque adeo,

capitis parte, quæ supra mentum exstat, D
amputata, verosimiliter fuisset occisus, exstitisse tamen, quod primo e quatuor dictis corporibus fuit inventum, S. Gereonis corpus, minime certum evadit ex eo, quod, ut verbis, proxime huc transcriptis, S. Norberti biographus indicat, quæpiam antiqua scriptoris hujus ætate seu Martyrum nostrorum aut saltem S. Gereonis Acta, seu qualiacumque monumenta alia exstiterint, in quibus, hunc Sanctum nostrum ita etiam fuisse occisum, legebatur.

29 Ea sedet sententia, quod, quo tempore, qua fide et a quo illa seu Acta seu monumenta scripta essent, exploratum haud habeatur, dubitarique adeo non immerito possit, an, quod de modo, quo S. Gereon fuerit occisus, memorarunt, veritati fuerint consonum. Gereonem quidem, capitis parte, qua, quod primo e quatuor dictis corporibus fuit repertum, carebat, amputata, fuisse occisum, Colonienses, credidisse, illamque etiam penes sese, priusquam id reperiretur, habuisse, S. Norberti biographus proxime huc transcriptis verbis etiam indicat; verum quid certi queat hinc concludi? Iisdem verbis, sacrum, de quo hic agimus, corpus, pulsajam nocte, mane fuisse inventum, etiam tradit, cumque sic certo, uti ex Rudolpho, qui rei interfuit eamque noctis tempore gestam, disertè scribit, nemo non statuet, a veritate aberret, dubitari haud prorsus immerito potest, an pariter, dum, quod dicit, de Coloniensibus insinuat a vero haud deviet, maxime cum id neque Rudolphus, neque ullus scriptor alius vel utcumque insinuet. Nec, etsi secus foret, ac Gereonem, abscissa sibi, quæ, priusquam corpus illud Coloniae reperiretur, penes Colonienses exstiterit, capitis parte, occubuisse, omnino haberetur compertum, recte hinc, S. Gereonis certo exstitisse idem corpus, concludas.

30 Quid ni enim factum esse queat, ut unus alterve aut etiam plures S. Gereonis Socii fuerint, uti hic, capitis parte, quæ supra mentum exstat, sibi amputata, necati? Certe Martyrem anonymum, cujus supra in Comment. præc. num. 51 et seq. memini, fuisse etiam in purpura et calceis, amputata summitate capitis, apud Sanctenses inventum, Gelenius in ecclesie Coloniensis Fastis sacris ad XVI Aprilis diem affirmat; cum autem hæc ita habeant, sitque adeo, an aliqui pariter S. Gereonis Socii haud fuerint, summitate capitis seu parte, quæ supra mentum exstat, abscissa, necati, omnino incertum, dubium enim vero manere necesse est, uniusne ex his, an S. Gereonis exstiterit corpus, quod absque capitis summitate seu parte, quæ supra mentum exstat, Coloniae Agrippinæ una cum tribus aliis anno 1121 fuit inventum. Hinc porro et ex aliis jam dictis consequitur, ut indicium, quo ut pro S. Gereonis corpore a Coloniensibus agnatum fuisse, laudatus biographus scribit, nequaquam hosce, quod hic probandum erat, potuerit præstare ab errandi periculo immunes. Et vero an Colonienses, ut corpus, sine capitis summitate seu vertice in S. Gereonis ecclesia inventum, pro Sancti hujus corpore haberent, fuerint reipsa indicio illo inducti, mihi etiam dubium vel ex eo apparet, quod in nuspam in Epistola edenda Rudolphus affirmet, etsi interim in hac num. 9 aliud, quo idem corpus a nonnullis fuerit S. Gereonis creditum, indicium assignet. Ac de hoc quidem sermonem

in medium

E

adducuntur,
revocari po-
test in dubium,

F

A sermonem adhuc infra instituan : ast, priusquam id faciam, aliud adhuc, quod ad institutum nostrum hic etiam facit, præmitto.

nec res vel e
revelatione,
utpote S. Nor-
berto

31 Joannes le Paige Bibl. Præmonst. part. 1, quæ anno 1683 Parisiis prodit, lib. 2, cap. 15 de S. Norberto, Coloniam Agrippinam, quo sibi ibidem compararet Sanctorum reliquias, profecto, sic scribit. Sequenti item nocte, quæ erat dæcima tertia Octobris anni 1121, eum in monasterio, sancto Gereoni martyri sacro, pernoctaret, orationique ardentius insisteret, divinitus ei revelatum fuit sancti Gereonis sepulchrum, prius ignotum. Itaque, exorta aurora, in illius ecclesiæ medio versus meridiem, ubi nullum sepulchri apparebat vestigium, fodi jussit, quo in loco corpus sancti Gereonis martyris,.... quod eo usque latuerat, integrum intactumque, præter partem capitis, quæ in eadem ecclesia a multis retro sæculis (de re hac videjam dicta) seorsim honorifice asservabatur, adhuc veste contextum militari repertum est. Quod si itaque scriptori huic sit credendum, S. Norbertus locum, quo S. Gereon jacebat sepultus, divina revelatione anno 1121 didicerit, corpusque adeo, quod tum in eo, terra effossa, repertum fuisse, ait, quodque certe a corpore, ante tria alia eodem anno, uti e jam dictis Rudolphus docet, Colonix Agrippinæ invento, haud fuerit diversum, S. Gereonis indubie exstiterit.

haud satis
fundate, ut
probatur, at-
tributa,

32 Verum Rudolphus nullum omnino verbum, quo, S. Gereonis sepulchrum divina revelatione innotuisse S. Norberto, vel utcumque insinuet, in Epistola hic ad calcem edenda, suppeditat; quod autem ad S. Norberti biographum spectat, hic quidem, Rudolpho ætate haud multum inferior, de S. Norberto ait : In medio monasterio, ubi nullum alicujus sepulchri patebat vestigium, effodi præcepit : ubi corpus integrum absque cerebro repertum est, honorifice et cum omni diligentia collocatum; verum id, quod his verbis asserit, fieri quoque absque omni divina revelatione potuisse, nemo non videt. Nec quidquam etiam alimde, quod rem revelatione gestam probet, occurrit. Trithemius quidem in Chronico Hirsaugiensi, quod anno 1514 absolvit, tom. 1, typis monasterii S. Galli anno 1690 in lucem emisso, pag. 378

C de S. Norberto sic scribit : Servus Dei, nocte sequenti pernoctans in ecclesia S. Gereonis in eadem civitate Coloniensi, orationi suo more intentus, divina meruit consolatione recreari. Nam, mane facta, in medio ecclesiæ, ubi nullum penitus sepulture apparuit signum, terram jussit effodi, et corpus ejusdem martyris S. Gereonis, dempta capitis parte, integrum reperit, quod cum ingenti gaudio populi levans de terra particulam precibus obtinuit, quam Præmonstrato dedit; verum nec hisce verbis S. Norbertus locum, quo S. Gereon jacebat sepultus, divina revelatione didicisse aperte traditur; etsi autem iis, in corpore, de quo sermo fit, inventionem divini aliquid supra nature cursum intervenisse, utcumque indicari videatur, hincque fortassis sit factum, ut et, S. Gereonis sepulchrum S. Norberto divinitus innotuisse, supra laudatus Bibliothecæ Præmonstratensis auctor, ut mox docui, scripserit, et, ejusdem S. Gereonis ac Sociorum corpora divino monitu detexisse S. Norbertum, Miræus, qui Trithemium etiam laudat, in Fastis Belgii Octobris Tomus V.

cis et Burgundicis pag. 587 exaravit, Trithemius tamen sec. demum xv ac seq. initio, ut jam indicavi, floruit.

33 Quod cum ita sit, ac proin tribus amplius sæculis a corpore, de quo hic loquimur, inventionem seu anno 1121 abfuerit, enimvero, etiamsi, S. Gereonis sepulchrum divinitus fuisse S. Norberto revelatum, disertissime etiam, quod tamen non facit, assereret, fidem sibi hac in re integram mereri sola sua auctoritate haud posset, hacque adeo Miræus et Bibliothecæ Præmonstratensis auctor moveri haud debuere, ut vel in corpore, de quo agimus, inventionem supra naturam aliquid intervenisse, vel S. Gereonis sepulchrum Norberto divina revelatione innotuisse, inducerent in animum. Hinc porro jam consequitur, ut sane, an revelatio hujusmodi S. Norberto obtigerit, sit admodum dubium, utque proinde hac dubitatio altera, qua, an corpus, quod primo e quatuor supra dictis Colonix Agrippinæ fuit inventum, S. Gereonis exstiterit, non nemo forsitan ob rationes supra adductas adhuc ambiget, minime auferatur. Verum, an nihil tandem, quo, S. Gereonis exstitisse corpus illud, certum efficiatur, potest adduci? Quosdam propter habitus venustatem et corporis formositatem, dixisse seu judicasse, corpus, quod primo e quatuor supra memoratis fuerat inventum, S. Gereonis esse, Rudolphus in Epistola edenda num. 9 affirmat; verum nihil omnino adjungit, quo illorum sibi probatum fuisse hac in re judicium, insinuet, nec facile futurum puto, ut id apud illos æquos rerum æstimatores alios approbationem inveniat.

34 Certe illam habitus venustatem, corporis, que formositatem, quas in corpore, ante alia tria invento, eluxisse, Rudolphus docet, pro indubitato, quo id S. Gereonis credi tuto potuerit, indicio haud habuit Marteneus. Ita opinor, quod, quamvis hic scriptor jam sæpe memoratam Rudolphi Epistolam in Veterum Scriptorum Collectione, a se vulgata, tom. vi, col. 1015 et quinque seqq. exhibeat, dubitari que adeo, an eam sedulo expenderit, haud queat, ipsemet nihilominus, an corpus, quod ante tria alia inventum in illa narretur, S. Gereonis exstiterit, ambigendum existimavit, uti vel e titulo, quem eidem Epistolæ præstitit, apparet. Etenim in hoc Martyrem, cujus corpus illud fuit, legionis Thebeorum Militem, nomine ejus non expresso, dumtaxat appellat, eumque haud dubie Gereonis nomine fuisset distincturus, si Sancti hujus exstitisse idem corpus, indubitanter credidisset. Ut, quod dico, palam fiat, verba, quibus titulus ille concipitur, huc transcribo. Sic habent : Acta translationis sancti unius Militis legionis Thebeorum, auctore Rodulfo, abbate S. Pantaleonis Coloniensis. Talis est, quem dixi, titulus; ut sane inventum, de quo nobis hic sermo, corpus pro S. Gereonis corpore Marteneus haud habuerit, aut saltem, an Sancti hujus esset, dubitarit.

35 At contra Surius, seu habitus venustate corporisque formositate, quas Rudolphus memorat, seu supra exposito, quod S. Norberti biographus assignat, indicio, seu aliis denique rationibus impulsus, S. Gereonis esse idem corpus, indubitanter existimavit. Id scilicet suadet pariter titulus, Rudolphi Epistolæ, abs illo ad xxiv, qua hanc, quod tunc S. Gereonis trans-

AUCTORE
C. B.

vel ex indicio,
per Radul-
phum proposi-
to, certa eva-
dit:

E

etsi autem eti-
am nec pro in-
dubitata habeat-
ur a Marteneo,

F

Colonienses ta-
men jam dudum
opinati viden-
tur contra-
rium,

AUCTORE
C. B.

latio celebretur, in suo de Sanctis Opere exhibet, Novembris diem præfixus, hisque verbis conceptus: Inventio et translatio clarissimi martyris S. Gereonis, a Rudolpho, abbate sancti Trudonis, conscripta. Nec tantum is scriptor, qui, plurimis editis Sanctorum Actis clarus, Cartusie Coloniensis exstitit alumnus, sed et universi a multis retro seculis Colonienses ita opinati fuisse videntur. Certe omnes, nec numero paucæ, apud hosce ecclesie, quibuscum corporis illius partes seu particulæ communicatæ fuerunt, constanter hasce, veluti indubitatas S. Gereonis reliquias, veneratæ sunt, ac porro, uti e Gelenio de Colon. Agrippinensis Magnitudine colligere fas est, venerari hodieque pergunt. Quare, etsi quidem etiam, an sacræ istæ exuvie S. Gereonis sint, in dubium, uti e jam dictis consequitur, revocari queat, neutiquam tamen, quod, eas S. Gereonis non esse, certum equidem non sit, Coloniensium hac in re fidem veluti certo falsam sugillare ausim, eamque adeo inviolatam relinquens, ad alia modo, quæ corporis, de quo jam abunde actum, inventionem proxime sunt secula, orationem converto.

B
corporisque
illius, quod
elevatum ma-
xima cum so-
lennitate fuit,

36 Cum post noctem, qua, ut vidimus, quatuor Martyrum corpora fuerant inventa, jam dies esset exorta, resque ista populo innotuisset, ad Gereonæam ecclesiam undequaque concurrunt, nonnullisque, quod primo e quatuor illis corporibus fuerat repertum, S. Gereonis esse, clamantibus, omnibusque, id S. Norberto haud dandum, contententibus, a dignitate et ordine eminentioribus, quo tumultus compe-scatur, contentio seu lis, inde exorta, ad Fredericum archiepiscopum, qui tum ecclesie Coloniensi præerat, componenda remittitur, intereaque, dum hujus expectatur adventus, sepulcrum, in quo sacrum illud pignus fuerat repertum, lapide obvoluto, clauditur, cumque iterum deinde, postquam memoratus antistes Coloniæ Agrippinam advenerat, xxiv Novembris die fuisset apertum, sacræ exuvie e sarcophago summa cum reverentia extrahuntur, cumque frustatim, ut fieri potuit, collectæ binisque hunc in finem paratis scriniis fuissent inclusæ, hæc ambo, nulla interea archiepiscopo aliisque, quo Martyri exstruatur lipsanotheca seu feretrum, offerentibus, elevantur, solenni supplicatione circumferuntur, altari in media ecclesia imponuntur, totaque, qua hæc fiunt, solennitas Missa de sanctæ legionis Thebææ Martyribus, per Rodolphum abbatem, Epistolæ edendæ auctorem, verba etiam, dum illa durat, de iisdem sanctis Martyribus ad populum faciente archiepiscopo, cantata, tandem absolvitur. Qui hæc omnia gesta sint, Rudolphus in Epistola illa num. 9 et seqq. diffusius exponit, lectoremque idcirco, qui ampliore eorumdem notitiam desiderat, ad illum remittens, modo, quæ tum fuerit sacrarum illarum reliquiarum seu corporis antea alia, ut supra vidimus, inventi, pars cum S. Norberto communicata, examinare aggredior.

C
pars quæpiam
quæ nec tam
magna, quam
a le Paige,

37 S. Norberti biographus post verba, num. 25 et seq. huc transcripta, ita proseguitur: Susceptum est itaque corpus sanctum, ut digne debuit, et elevatum; parsque inde Viro Dei (S. Norberto nempe) data est: quod reliquum fuit, magnifice a clero et populo repositum est. Ita ille, qui, cum deinde, S. Norbertum, assumptis haud diu post, quas Coloniæ Agrippinæ acquisierat, sacris reliquiis, Floressiam con-

cessisse, indeque, jam instante Nativitatis Dominicæ festo, Præmonstratum festinasse, etiam narret, hinc quidem, haud diu post xxiv Novembris diem, qua corpus, ante tria alia xlii Octobris inventum, anno 1121 Coloniæ, ut vidimus, fuerat elevatum, fuisse hujus, quam in textu mox dato memorat, partem cum Sancto illo communicatam, recte intelligitur; verum, cum de parte illa generatim duntaxat, nullo omnino, e quo vel utcumque distinctam ejus notitiam acquiras, verbo adjecto, loquatur, magnane, an parva exstiterit, evadit ambiguum. Si Trithemius recte scribat, pars illa, utpote quam duntaxat particulæ nomine distinguit, haud admodum magna exstiterit; ast, si iis contra, quæ Bibliothecæ Præmonstratensis part. 1, lib. 2, cap. 15 supra laudatus le Paige scribit, adhibenda sit fides, secus erit censendum. Is enim scriptor, postquam corporis, de qua supra, inventionem per verba jam ante huc transcripta aliaque nonnulla hisce subjecta ibidem narravit, mox subjungit: Die postmodum xxiv Novembris sequentis, archiepiscopo presente et infinita populi, cleri, monachorum et abbatum turba,..... invicti Militis Christi (S. Gereonis videlicet) corpus cum ingenti totius cleri populique Coloniensis læticia et acclamatione de terra sublaturum, major pars Viro sancto data, et, quod reliquum fuit, magnifice a clero et populo in theca repositum est.

38 Verum, hinc Trithemio, an contra Bibliothecæ Præmonstratensis auctore est standum? Cum prior e duobus hisce scriptoribus loco supra cit. de S. Norberto scribat, Particulam (corporis S. Gereonis) precibus obtinuit, quam Præmonstrato dedit, is verosimiliter haud alias S. Gereonis reliquias, cum S. Norberto communicatas, quam quas hic Præmonstrati deposuit, cognovit, hincque, cum eas, quas ibidem ætate sua asservari audierat, exiguas esse, intellexisset, verosimiliter etiam particulæ tantummodo nomine distinguerit partem, quam sibi e corpore, Coloniæ Agrippinæ anno 1121 ante tria alia invento, S. Norbertus impetravit. At vero hic Sanctus, qui, quemadmodum post videbimus, jam quæpiam Coloniæ S. Gereonis reliquias, priusquam corpus illud ibidem inveniretur, acquisierat, non omnes, quas deinde ex hoc et ex aliis Sociorum S. Gereonis corporibus accepit, Præmonstrati, sed partim tantummodo ibidem, partim Floressiæ deposuit. Miræus in Fastis Belg. et Burg. pag. 587 sic scribit: S. Gereonis ac Sociorum corpora in dicta basilica (a S. Gereone nuncupata) humi defossa jacuerunt usque ad annum Christi 1121, quo Norbertus, Ord. Præmonstratensis fundator, divi-nomitu ea detexit, utque per Fredericum I. archiepiscopum Coloniensem, de terra levarentur, effecit, ut Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, et nos in Chronico Præmonstratensi explicuimus.

39 Ejusdem S. Gereonis et aliorum Martyrum Thebæorum reliquias, a dicto archiepiscopo acceptas, Norbertus partim Floressiæ in diocesi Namurensi, partim Præmonstrati in diocesi Laudunensi deposuit; quæ hodieque reverenter utroque in loco asservantur. Ita ille. Et vero, ex acceptis Coloniæ reliquiis nominatim etiam eas, quæ S. Gereonis a pluribus creditæ fuerunt, a S. Norberto non tantum Præmonstrati, sed et Floressiæ fuisse depositas, argumento est tum reliquiarum, quæ in monasterio Floressiensi asservatæ olim fuere ac porro hodieque,

nec tam parva,
quam a Tri-
themio asseri-
tur

verosimiliter,
uti hic adducta
suadent,

A dieque, ni fallor, asservantur, Catalogus, Hierogazophylacio Belgio a Rayssio insertus, tum etiam, quæ Operis nostri tom. 1 Junii pag. 835 legitur, Annotatio, Vitæ Norbertinæ verbis, quibus ibidem de reliquiarum theca, a S. Norberto Floressiæ deposita, num. 49 sermo fit, subjecta. In dicto enim Catalogo a Rayssio duo recensentur S. Gereonis brachia, a S. Norberto, ut additur, anno 1121 una cum undecim millium Virginum quatuor capitibus Floressiam allata; etsi autem, quam mox memoravi, Annotatio hisce dumtaxat concipiatur verbis, Sunt ibidem (Floressiæ nimirum) reliquiæ ex præscriptis Sanctis, et potissimum brachium S. Gereonis, thecæ auro obductæ decenter inclusum, sicque unius tantummodo, quod Floressiæ existat, S. Gereonis brachii mentio ab Annotationis auctore instituitur, id tamen ne alioquin, quod omnino vetat ratio, auctores, qui se inter conciliari facile queunt, colliduntur, verosimiliter dumtaxat fit, quod duo a Rayssio memorata brachia seu duorum brachiorum ossa uni eidemque lipsanothecæ, auro obductæ, quæ unum tantummodo brachium refert, sint inclusa.

B 40 Ut ut sit, consecrarium equidem e jam dictis fit, ut verosimiliter S. Norbertus nec partes seu reliquias omnes, quas e corpore, Coloniae Agrippinæ ante tria alia invento, impetravit, Præmonstrati deposuerit, nec eas particulæ dumtaxat, quam is Sanctus ibidem locavit, appellatione Trithemius recte distinguat; quod autem ab Bibl. Præmonst. auctorem, qui contra, uti ex ejus supra recitatis verbis liquet, majorem corporis, Coloniae Agrippinæ ante tria alia anno 1121 inventi, partem S. Norberto datam tum fuisse, docet, jam spectat, nec illi hac in re assentiendum apparet. Ita nimirum suadet tum hic omni exceptione major Rodulphi, omnem prorsus Martyris inventi carnem ossaque, exceptis tantummodo paucis de majoribus, in cinerem fuisse resoluta, in Epistola edenda num. 6 asseverantis idque ipsum num. 14 adhuc confirmantis, auctoritas, tum ingens ecclesiarum, quæ S. Gereonis seu Martyris, Coloniae Agrippinæ ante tres alios anno 1121 inventi, reliquiis gloriantur, vel in sola Coloniensi urbe multitudo, haud modico aliarum etiam, quæ extra Coloniā sunt ac a sese quoque Martyris illius sacras possideri eorum affirmant, ecclesiarum numero aucta; ut vel hinc, majorem Martyris ejusdem partem S. Norberto fuisse, statim atque hic fuerat inventus, concessam, fit sane creditu perquam difficile. Accedit, id absque vade antiquiori asseverari a solo laudato Bibliothecæ Præmonstratensis auctore, qui cum a re, quam gestam sic commemorat, quinque amplius seculis abfuerit, eam enim vero sua auctoritate certam haud efficit.

C 41 Verum duo alia, quæ corporis, de quo jam actum, inventionem secuta proxime sunt hinc, que adeo, priusquam § huic finem imponam, recenseri adhuc debent, vel omnino sunt certa vel saltem vero admodum similia; alterum est, apud Colonienses, ut xxiv Novembris dies, qua præfati Martyris seu, ut credebant, S. Gereonis translatio fuerat peracta, quotannis habetur solennis, fuisse institutum, alterum vero, Martyris ejusdem reliquiarum partem, Rodolpho abbate intercedente, obtentam, fuisse ad Trudonense in Hasbania monasterium transmissam. Ac primum quidem, quod hodieque, ut Colonienses apud Gelenium ad dictum Novem-

bris diem Fasti sacri, Coloniensiaque, quæ penes nos exstant, Breviaria fidem faciunt, locum obtinet, eo ipso anno, qui dicti Martyris inventionem ac translationem supra memoratam proxime exceperit, initium verosimillime accepisse, suadet antiqua ecclesiarum, qua, quos penes sese invenerant ac de terra levarant, Sanctorum translationes quotannis celebrare solenne habebant, consuetudo; quod autem ad secundum spectat, id certe ante annum 1124 evenit. Ac ex eo sane hæc liquet assertio, quod Rudolphus, cum Epistolam hic edendam, sub cuius finem Trudonopolitani, ad quos hanc dabit, monasterii monachos de dicti Martyris reliquiis, a sese ad illos missis, admonuit, conscriberet, adhuc prope Coloniā in S. Pantaleonis, ut ipsemet in eadem Epistola num. 18 indicat, abbatia versaretur, hæcque, ut Gallicæ Christianæ auctæ Scriptores tom 3, col. 739 docent, anno 1123 relicta, ad Trudonopolitanam, recuperata, quam antea habuerat, hujus præfectura, sit reversus.

42 Ast quanto quidem ante annum 1124 temporis spatio res evenit? Cum certe ante anni 1121 diem xxiv Novembris, qua, ut vidimus, dicti Martyris reliquiæ de terra primum levate ac translatae fuerunt, locum ea haud habuerit, Epistolaque edenda, qua de hisce Trudonopolim missis agitur, xviii Kalendas Octobris seu xiv Septembris die data notetur, consecrarium fit, ut, cum præterea certo ante annum 1124, uti e jam dictis constat, missæ eo fuerint sacræ, de quibus agimus, reliquiæ, id indubie illo temporis spatio, quod inter anni 1121 vigesimam quartam Novembris, et anni 1123 decimam quartam Septembris diem intercessit, contigerit, remque vel postremo hoc anno vel proxime prægresso potius, quam anno 1121 gestam, idcirco induco id animum, quod, priusquam fieret, nonnihil temporis post reliquiarum earundem translationem, anno, ut dictum, 1121, vigesima quarta Novembris die factam, fuisse elapsam, in Epistola edenda num. 16 Rudolphus insinuet; qui cum ibidem, quales fuerint, quas Trudonopolim miserit, reliquiæ, etiam exponat, lectorem, id scire avidum, eo remitto, et, omnibus modo, quæ instituti mei ratio hic exigebat, peractis, § huic finem impono.

AUCTORE
C. B.

ad Trudonense
monasterium
anno 1122 aut
1125 fuit
transmissa.

§ IV. Alia, quæ præterea ad S. Gereonis ejusque Sociorum, ac nominatim, qui hisce annumerantur, Theophili, Cratonis, Vitalis et Bertuliani cultum et reliquias spectant, proponuntur, ac, ubi id res exigit, examinantur.

Nullam fere in Belgio etiam hodierno illustriorem, quæ S. Gereonis ejusque Sociorum reliquiis decorata non sit, reperiri ecclesiam, Bucherius Belgii Romani lib. vii, cap. 5, num. xi affirmat. Nec plurimæ tantum Belgii

S. Gereonis,
cujus et Socio-
rum aliquot
sacræ in variis

AUCTORE
C. B.

gii tam antiqui, quam hodierni, quæ Colonia Agrippina haud admodum procul absunt, ecclesie honore illo ac prærogativa gaudent, verum etiam aliæ, in aliis regionibus sitæ longissimeque a civitate illa remotæ. Id ex hic dicendis, cum primum de reliquiis potissimum, quæ S. Gereonis creduntur ac in diversis tum Coloniensis, tum variarum Belgii seu hodierni seu antiqui civitatum ecclesiis honorifice servantur, tractaro, evadet perspicuum. A locis sacris, in ipsamet Coloniensi urbe aut in ejus vicinia sitis, quæ sacras S. Gereonis ejusve Sociorum eamias possident, duco initium; ut autem nonnullorum saltem ex his (omnia enim et singula recensere nimis longum foret) enumerationem paucis expediam, collegiata ibidem S. Gereonis ecclesia ossa seu qualescumque corporis partes, quæ pro hujus Sancti nostri corpore habentur, caputque item aut hujus saltem ob infra dicenda partem, hermæ argenteo inclusam, abbatialis SS. Nicolai et Medardi in Brawiler ecclesia S. Gereonis brachium aut hujus saltem partem, brachio argenteo insertam, ecclesia S. Agnetis duorum S. Gereonis Sociorum capita, Sanctimonialium Ordinis Cisterciensis monasterium, quod B. M. V. Hortus vocatur, unius e S. Gereonis Sociis capitis partem, Sanctimonialium tertiæ Regulæ S. Francisci monasterium, cui nomen B. M. Virginis in Bethlehem inditum, quatuor capita ex societate militum S. Gereonis, ac denique Batavicum SS. Willibrordi et Bonifacii collegium quinque Sociorum S. Gereonis capita in sacro suo, ut vocatur, thesauro reverenter aservant.

non tantum,
quæ, ut fertur,

43 Ita videlicet de Coloniæ Agrippinensis Magnitudine pagg. 261, 262, 388, 521, 543, 587, 616 et 617 docet Gelenius, Constantii præterea, quem legionis Thebæe martyrem facit, et sic, ut nonnulli putant, S. Gereonis Sociis annumerat, Coloniæ Agrippinæ apud Augustinianos, alteriusque item ex ejusdem Sancti nostri contubernio martyris, quem Theophilum nuncupat, in collegiata ibidem S. Georgii ecclesia reliquias asservari, in eodem Opere pag. 321 et 491 affirmans. Verum de priori e duobus hisce Martyribus, quem etiam in sacris ecclesiæ Colon. Fastis xxi Martii die, Prætermisissis idcirco in Opere nostro tunc insertum, commemorat, censendum quid sit, ex iis, quæ ibidem tom. vi Septembris pag. 918, num. 99 et seq. dicta sunt hincque pro insertis haberi velim, haud inepte statueris; quod autem ad posteriorem, quem hodie in iisdem Fastis laudatus Gelenius recenset centurionemque etiam ac præcipuum e societate Gereonæ militem appellat, nihil omnino, in quo vel hujusmodi, quibus hunc Sanctum condecorat, titulos, vel ipsummet, quo eum vocat, Theophili nomen fundere queam, uspiam reperio, hincque, ut illos fictitios, sic hoc Martyri anonymo, cujus fuerant collegiata S. Georgii ecclesiæ reliquias datæ nomenque latebat, pro arbitrio fuisse impositum, opinor, etsi interim, quin hæc pro veris ac genuinis Martyris reliquiis sint habendæ, dubitandum haud rear.

horum partim
patrocinio ob-
sidiione ali-
quando

44 Porro, cum pariter, quin S. Gereon ejusque Socii in omnibus, in quibus sacræ eorum eamias Coloniæ Agrippinæ reperiuntur, ecclesiis præcipue colantur, dubitandum haud sit, vel e sola harum, jam memorata multitudine insignem plane, quo ibidem gaudent, cultum esse, sit perspicuum. Neque, vero, quod et hunc au-

gere potuerit, Coloniensibus, qui præterea eosdem Sanctos nostros singularium Patronorum loco habent, suum hi semper, si scriptoribus nonnullis fides adhibenda sit, auxilium, cum necessitas premeret, deesse sunt passi. Res e jam dicendis patescet. Coloniæ Agrippinam, cum anno 1268 aut, ut alii volunt, 1269 arcta obsidione esset circumdata, periculo inde imminente per apparitionem, qua S. Gereon ejusque Socii una cum SS. Mauris ac aliis civitatis illius sanctis Tutelaribus terrere hostes, fugamque, soluta obsidione, arripere compulere, prodigiose fuisse ereptam, Crombachius Ursulanæ Hist. tom. 2, lib. 10, cap. 6 e Bredebachio et Scultingio, in margine a sese citatis, memoriæ prodit. Ac Coloniæ quidem alterutro e dictis annis obsessam aut saltem subitanea hostium irruptione, tempore nocturno facta, præsentissimo periculo fuisse expositam, duorum Chronicorum, quorum aliorum Magnum Belgicum, alterum, a Meibomio tom. 1 Rerum Germanicarum editum, Marcanum vocatur, auctores, Trithemius in Annal. Hirsaugiens. tom. 2, pag. 15 et seqq. Gallie Christ. auctæ Scriptores tom. 3, col. 694 alique non pauci narrant; verum non omnes cælestis, qua periculum illud fuerit discussum, apparitionis meminere; cum autem id ita sit, habuerintne, an non, ea locum, foret hic examinandum.

45 Ast cum eadem et, quæ secuta est, urbis Coloniensis liberatione narrata, sequentia isthæc verba, Exstat in mœnibus civitas (Coloniensis nempe) in lapide excisa rei gestæ series; soletque senatus Coloniensis in hujus cælestis beneficii memoriam, et gratiarum actionem ipso SS. Maurorum festo xv Octob. decem prægrandes cereos basilicæ S. Gereonis dono transmittere, qui in crypta SS. Maurorum tunc xv horis lucere conspiciuntur, quod ea nocte, quæ festum Maurorum præcurrit, id e creditur visum apparuisse, Crombachius loco cit. mox subjungat, ex pedre mihi videtur, ut de dicta apparitione, in qua SS. Mauri non minus, quam S. Gereon ejusque Socii partem habuerint, non hodie, sed xv, qua, ut is scriptor ait, illius quotannis memoria Coloniæ Agrippinæ recolitur, Octobris die, memoratis Mauris sacra, agatur. Quare eo, quod dicit, examinandum remitto, suspectumque interim a prodigiosum illum eventum haberi, in antecessum declarans, varia modo, quibus in Belgio hodierno S. Gereonis ejusque Sociorum reliquiæ servantur, loca sacra recenseo.

46 Hæc inter primo loco Regularium S. Augustini canonicorum Cameraci S. Auberti cœnobium, quod, quemadmodum Rayssius in Hierogazophylacio Belgico pag. 81 testatur, unius e S. Gereonis Sociis caput, Gremblacensisque in Brabantia abbatia, quæ præter unius e S. Gereonis Sociis capitis partem integrum fere etiam, ut ibidem idem Rayssius pag. 324 pariter testatur, alterius ex ejusdem S. Gereonis Sociis corpus possidet, hic mihi occurrunt. Hisce porro duobus locis sacris præter collegiatam S. Amati apud Duacenses ecclesiam, Parcensemque prope Lovanium abbatiam, quibus ambabus generalim dumtaxat Sociorum S. Gereonis reliquias, speciali harum notitia haud adjuncta, laudatus Rayssius in Hierogazophylacio pagg. 41 et 403 adscribit. Florentine in comitatu Namurcensi cœnobium et Ultrajectina S. Joannis ecclesia accedunt. Ac illud quidem duo S. Gereonis brachia, ut jam supra ex eodem Rayssio vidimus,

fuerit liberata,
civitatis Colo-
niensis,sed et Belgii
hodierni eccle-
siis reliquiæ re-
periuntur.

A vidimus, in Cimeliario suo asservat; quod autem ad proximam dictam ecclesiam spectat, hæc quidem, utpote ad eum, qui Operis nostri tom. 7 Septembris pag. 258, num. 56 exponitur, statum modo redacta, S. Gereonis aut Sociorum ejus reliquias certe haud possidet; verum idcirco hic a me memoratur, quod saltem harum parte decorata olim fuerit, ac tum etiam, uti ex ibidem in Opere nostro dictis et hodierno Usuardi apud Sollerium Matric-*Cartus Ultraject.* Auctario intelligitur, S. Gereonem cultu seu festo annuo honoravit. Ad alia modo, extra Belgium hodiernum sita vel ad hoc saltem haud spectantia, quæ S. Gereonis ejusve Sociorum sacris exuviis pariter gloriantur, loca sacra accedo.

duo per has Socii Leodii sub Vitalis et Cratonis, quibus et tertius

47 Fisenus in ecclesiæ Leodiensis Floribus hodie sic scribit: Triumphalis est hic dies pluribus in nostra diocesi locis in eorum Martyrum honorem, qui e legione Thebæorum cum S. Gereone duce suo religiosissime dimicantes, invicta fortitudine cadendo eternam triumpho gloriam consecuti sunt. Asservatur et in veneratione Leodii est ad S. Laurentii Craton, ipsius Gereonis frater et signifer, cum Vitale Commilitone. Alius eorum socius ad S. Jacobi colitur, Gemblacique alius, ambo anonymi. Multis præterea locis nobiles sacrarum reliquiarum portiones in honore sunt. De S. Vitale, qui in Fastis sacris antiquis passim nominari videtur post S. Innocentium, in Opere nostro ad XXII Septembris diem pag. 907 paucis est actum; verum a Vitale is hoc Vitalis, a Fisenus verbis jam datis memoratus, certissime, utpote qui non S. Innocentii aliorumque cum hoc pro fide occisorum, sed S. Gereonis socius existit, est diversus. Fisenus porro, qui, quem memorat, Vitalem, itemque Cratonem, S. Gereonis, ut ait, signiferum, in celeberrimo S. Laurentii apud Leodium Ordinis S. Benedicti canobio asservari, verbis jam datis prodit, Rayssius in Hierogazophylacio Belgico assentitur, utpote ibidem in sacrarum, quæ in canobio illo asservantur, exuviarum Catalogo corpus integrum sancti Cratonis martyris, fratris et signiferi sancti Gereonis, itemque corpus integrum sancti Vitalis, collegæ sanctorum Gereonis et Sociorum pag. 272 recensens.

C 48 Verum, cum nec inscriptiones sepulcrales, nec ulla alia, quæ e S. Gereonis Sociis duos, quorum alter Vitalis, alter Craton fuerit vocatus, existit testentur, antiqua monumenta inveniantur, duobus anonymis S. Gereonis Sociis, cum horum corpora Colonix primum inventa aut post inde Leodium fuissent allata, nomina illa pro arbitrio, ut jam supra de Theophili nomine dixi, fuisse imposita, vehementissime suspicor, uti etiam fratris et vexilliferi titulos, quibus Craton afficitur, esse fictitios; neque enim etiam vel quales dici inscriptiones, vel ulla alia documenta antiqua, in quibus hi fundentur, invenio; veterumque pariter testimoniorum defectu fit, ut S. Gereonis Socium, quem per suas reliquias Pontodominarum in Bria sub nomine S. Bertuliani honorari, Castellanus hodie in Additionibus et Correctionibus, quas Mrl. suo Universali adjecit, pag. 985 affirmat, fuisse re ipsa, cum viveret, hoc nomine appellatum, inducere haud queam in animum. Verum, etsi ita comparatus sim, haud tamen etiam, an Sociorum S. Gereonis reliquias, quarum e jam dictis hic martyrologus ac Fisenus meminere, veræ ac genuinæ sint, revocare velim in dubium, plu-

a Castellano additur, nominibus, pro arbitrio impositis, honorantur.

raque adeo hac de re non addens, institutum prosequor.

49 S. Gereonis manus in reliquiarum Metropolitanæ Pragensis ecclesiæ conscriptione, anno 1368 facta, recensetur, ut videre licet apud Pessinam, qui hanc in ecclesiæ illius Phosphoro pag. 466 et aliquot seqq. suppeditat, ac deinde in SS. reliquiarum, quæ in eadem Pragensi ecclesia pie asservantur, Indice S. Gereonis brachium, anno 1358 Pragæ allatum, magnumque item os de crure et costam etiam numerat; verum cum corporis, anno 1121 Colonix inventi ac pro S. Gereonis corpore a nonnullis habiti, cujus illæ Sancti hujus reliquias, apud Pessinam memoratæ partes existerint carnem simul et ossa, exceptis paucis de majoribus, in cinerem prorsus, cum id inveniretur, resoluta fuisse, Rudolphus in Epistola edenda num. 6 scribat, certumne sit, an non, quod de S. Gereonis costa ac manu, quæ in Pragensi ecclesia asservantur aut saltem olim asservata fuerint, lectori dijudicandum relinquo; quod autem ad S. Gereonis brachium, quod ibidem quoque ab anno 1358 asservetur, spectat, cum duo S. Gereonis brachia, quæ, ut supra vidimus, Floreffiam S. Norbertus attulit, ibidem adhuc seculo proxime elapso, uti ex Rayssii tunc edito, in quo veluti tum adhuc eo loci exstantia pag. 218 memorantur, Hierogazophylacio Belgico liquet, existerint, enimvero, quo Rayssii et Pessinæ Macedique item, qui et in Ulyssiponensi S. Rochi templo S. Gereonis brachium, militari more armatum, asservari, in Divis orbis Christiani Tutelari-bus pag. 396 affirmat, dicta in speciem hic purgantia, utcumque componantur, dicere oportet, aut ambo Floreffiensia S. Gereonis brachia, aut saltem horum unum, juxta ac bina alia, quorum alterum Pragæ in Bohemia, alterum Ulyssipone asservetur, integra haud esse, fuisseque adeo, quod brachii duntaxat pars erat, communissimo errore brachium a tribus laudatis scriptoribus appellatum.

50 Idem porro de S. Gereonis capite etiam est dicendum. Idem enim, quod Colonix Agrippinæ in S. Gereonis ecclesiæ thesauro asservari a Gelenio de Colon. Agrippinensis Magnit. pag. 262 asservitur ac Assisii deponendum fratri Francisco Bartholi Ordinis Minorum datum fuisse in Henrici, Coloniensis archiepiscopi, quas jam supra num. 24 laudavi, litteris memoratur, in conventu S. Hieronymi Vallis-belle-factæ, territorii Penichii in Lusitania, asservari. Cardoso in Hagiologio Lusitano ad 1 Maii diem affirmat. Verum, cum res ita habeat, quæri hic jam potest, quænam ac qualis sit capitis S. Gereonis pars, quæ in illo Lusitanix conventu asservatur. S. Norberti biographus, jam supra plus semel laudatus, verbis, quæ jam ante ex ejus de rebus, a S. Norberto gestis, lucubratione num. 25 et seq. huc transcripsi, sequentia isthæc de eodem Sancto præmittit: At ille, fratribus suis... indicto jejunio, hoc pretiosum donum (reliquiarum) Deo commendabat, quatenus venerabile patrocinium daret invenire. Nocte vero eadem virgo ex numero undecim millium Virginum, et nomen ipsius virginis, et locus, ubi jaceret, per visionem cuidam designatus est: et crastinum, ex ordine visionis, corpus ibidem quæsitus, integrum repertum est. Quo cum hymnis et laudibus Dei et gratiarum actione suscepto, de reliquiis etiam aliarum virginum, aliorumque quorundam Martyrum, videlicet

AUCTOR C. B.

alterumque e brachiis, utut non integrum, in Bohemia,

caputque item, aut hujus saltem quæpiam.

F

AUCTORE
C. B.

videlicet Gereonis, Maurorum, duorum Ewaldorum, duo vascula, in modum feretri, ad effendum ei impleta sunt.

quæ qualis existisse queat,

51 Cum itaque S. Gereonis reliquiis donatus fuisse S. Norbertus his verbis memoretur, idque, uti hæc cum sequentibus conferenti patescet, ante corporis, quod S. Gereonis æstimatum a nonnullis fuit, inventionem contigerit, enimvero, cum ante hanc Colonia Agrippinæ nullæ S. Gereonis reliquæ, præter verticem seu capitis summitatem, ibidem, si idem S. Norberti biographus per verba, num. 26 recitata, recte scribat, prius etiam, quam corpus illud reperiretur, asservatam, notæ existierint, consecrarium fit, ut vertex ille seu capitis summitas aut hujus saltem pars existierint S. Gereonis reliquæ, quibus donatus fuisse S. Norbertus per verba, proxime recitata, a biographo suo traditur. Jam vero, cum id ita sit, ac S. Norbertus, qui, quas Colonia acceperat, S. Gereonis reliquias partim Præmonstrati, partim Florestæ, ut supra vidimus, deposuit, duo dumtaxat, uti e supra dictis apparet, S. Gereonis brachia, quæ autem pars erant, in posteriori hoc monasterio locavit, consecrarium etiam fit, ut præstatum, qui altera reliquiarum illarum pars erat, verticem seu capitis summitatem aut hujus saltem partem Præmonstrati posuerit. At vero, inquires modo, quorsum hæc? Anne ergo ea capitis S. Gereonis summitas existit Sancti hujus caput, quod in Lusitaniam fuerit transmissum? Etsi hoc, quod eo fuisse translatum, Cardoso, ut jam dixi, memoriæ prodit, fuerit ante, non secus ac illa, Præmonstrati, ut idem scriptor in Comment. infra adhuc laudando ait, depositum, corporis tamen, quod, ut dictum, capitis vertice mutilum, anno 1121 Colonia ante tria alia fuit inventum, existisse est illud partem, etiam affirmat; ut proinde, si vera memoret, fieri non possit, ut dicta capitis summitas hujusve pars, ut pote quæ e dictis fuerit præterea S. Norberto prius, quam corpus illud inventiretur, donata, existierit S. Gereonis caput, quod in Lusitaniam translatum, Cardoso scribit.

exponitur,
pars una cum
aliis Sociorum
S. Gereonis reliquiis in Lusitania,

52 Porro, cum res sic habeat, ac e dicto corpore, quod anno 1121 Colonia fuit inventum, solum mentum, ut supra vidimus, fuerit residuum, consecrarium fit, ut, si Cardoso standum sit, hoc ipsum mentum vel totum vel partim, quod proinde et S. Norberto Colonia fuerit concessum, existierit S. Gereonis caput, quod, cum abs illo Præmonstrati fuisset depositum, inde post, altera capitis parte, quam prius etiam, quam dictum corpus inveniretur, idem Sanctus, ut vidimus, impetrarat, ibidem verosimiliter adhuc servata, primo, ut ait Cardoso, in Germaniam, ac dein, cum ibidem in quodam diœcesis Salisburgensis sacella, ad quod fuerat delatum, multis annis servatum jam fuisset, in Portugalliam tandem a Ferdinando, Hungariæ rege, facta sibi ad id a Clemente VII, summo Pontifice, potestate, anno 1532 fuerit dono ad Catharinam reginam transmissum. Ceterum laudatus Cardoso, qui hæc scribit, fuisse quoque a Catharina regina S. Gereonis caput una cum multis Sociorum ejusdem Sancti reliquiis, a laudato Ferdinando rege pariter acceptis, in supra memorato S. Hieronymi Vallis-belle-factæ conventu Maii die, quæ propterea ibidem S. Gereonis ejusque Sociorum memoria quotannis recollitur, depositum, affirmat, mox etiam adjun-

gens Mariam, Emmanuelis regis filiam. scribo minus prelioso, in quo primo S. Gereonis caput seu potius jam dicta hujus pars asservabatur, thecam ex argento artificiosissime factam substituisse, ac per Martyris invicti, ad cujus venerandas reliquias, in sacello, ei sacro, depositas, ingens concursus fit, intercessionem a Deo quamplurima miracula in herniosorum potissimum favorem patrari. Atque hæc quidem, quæ jam dixi, fere omnia laudatus scriptor in Hagiologii sui supra cit. ad 1 Maii diem laterculo tradit, in Comment. vero, huic subnexo, unius etiam e S. Gereonis Sociis caput in Eborensi sanctissimæ Virginis Mariæ de Gratia monasterio servari, affirmat, cumque alia præterea de horum ac S. Gereonis in Lusitania reliquiis dicenda haud occurrant, modo in Hispaniam transeamus.

53 Ibi in regio Escorialensi S. Laurentii monasterio asservari ac in honore esse unam e S. Gereonis tibiis, uniusque itidem e S. Gereonis Sociis caput, docet me in supellectile nostra litteraria existans e Ms. monasterii illius ipsanologio excerptum; qua autem ratione sacræ istæ ac aliorum nonnullorum Sanctorum exuvie eo devenerint, intelligitur ex adjunctis Othonis Truchsesii, S. R. E. Cardinalis de Augusta, qui eas misit, authenticis id testantibus litteris. Hæc adeo, cum sic rem, lectori futuram non integram, præstaturum me putem, integras huc transcribo. Sequentibus hisce concipiuntur verbis: Otho Truchses de Waldburg, Miseratione divina episcopus Albanensis, S. R. E. Cardinalis de Augusta nuncupatus, universis et singulis, præsentibus litteras conspexit, visuris, lecturis pariter et auditoris, salutem in Domino, et infrascriptorum cognoscere veritatem atque eisdem fidem indubiam adhibere. Quoniam justum est et rationi congruum, veritati testimonium perhibere, notum facimus et præsentibus attestamus, qualiter reverenda et illustris mater domina Justina, ex familia comitum de Lupfen, abbatissa insignis monasterii undecim millium Virginum civitatis Coloniensis, alias ad summam et instantem nostram requisitionem cum consensu religiosarum et illustrium dominarum capituli ejusdem monasterii misit ad nos Dillingam unum caput sanctum ex societate beatissimarum undecim millium Virginum, in dicta Coloniensi civitate martyrio coronatarum, atque reverendum caput S. Undelinæ, reginæ Siciliæ, quæ se eidem almæ undecim M. Virginum societati junxerat: quæ quidam capita sancta accepit ex aurea camera, ut vocant, seu sacrario dicti monasterii, ac illius ecclesiæ, quam B. Helena regina, Constantini Magni imperatoris mater, mirifico opere extruxit, ubi thesaurum sacratissimorum corporum et innumerabilium reliquiarum ejusdem sanctissimæ societatis magna cum veneratione asservantur.

54 Misit quoque unam sanctam tibiam S. Gereonis, et unum sanctum os ex societate septem fratrum Machabæorum. Præterea etiam reverenda et illustris mater domina comitissa de Reychenstain, abbatissa venerabilis monasterii S. Cæcilie ejusdem civitatis Coloniensis, misit unum sanctum caput ex societate S. Mauricii martyris, et unum sanctum caput ex societate S. Gereonis, quæ capita in dicto monasterio debite et congruenter asservantur. Suprascriptas autem reliquias, ex locis prædictis desumptas ac veras fuisse et esse, nobis suis dictis et scriptis indubiam

ac denique tibia in Hispania,

E

F

eo und cum unius e S. Gereonis Sociis capite, aliisque

A biam fecerunt fidem atque affirmarunt venerabiles, magnifici et nobiles viri Gottifredus Gropperus junior, cathedralis ecclesiae Colon. canonicus, et collegiatae ecclesiae S. Mariae ad Gradus decanus: Gottifredus Gropperus senior, pater supradicti alterius Gottifredi J. U. doctor, et illustrissimi ducis Clivensis consiliarius; Jacobus Apocellus, J. U. doctor et serenissimi archiducis Ferdinandi consiliarius Cnipontanus, nec non Theodoricus Koch, supradicti monasterii S. Caeciliae capellanus et confessorius. Deinde vero post mortem ultimi abbatis monasterii S. Benedicti in Lorch Augustanae nostrae dioecesis, cum dux Wirtembergensis monasterium illud, ingravescente haeretica labe, occuparet et profanaret, religiosi et devoti viri Erhardus Hanserus, Michael Reichenbachius, Christianus Wolfartus, monachi sacerdotes et professi ejusdem abbatiæ, ad nos ex illo monasterio varias Sanctorum reliquias portaverunt, quas verbo et scripto asseverarunt a gloriosissimo felicis recordationis Romanorum rege, Frederico Secundo, donatas eidem monasterio, quod ipse a fundamentis extruxerat, et amplissimis redditibus dotaverat.

aliorum Sanctorum, ut litteræ hic adductæ fidem faciunt, reliquis

B 55 Inter quas nobis attulerunt duo ossa colligata cum inscriptione SS. Philippi et Jacobi, et pariter unum os S. Bartholomæi App.; quas omnes nominatim et expresse superscriptas sacras reliquias, ad nos, ut supra, transmissas et allatas, cum intelligeremus, Catholicum invictissimumque regem Philippum, dominum nostrum longe colendissimum, novum insignem regium templum in Hispania in loco, vulgo del Escorial vel aliter nuncupato, erigere ac ædificare, ejusque S. C. R. M. gratum jucundumque fore, ejusmodi sacras Sanctorum reliquias habere, quibus juxta suam mirificam pietatem ac religionem dictum ejus templum cohonestare ac insignire posset, pro summa nostra erga prædictam suam Majestatem observantia et devotione, ac gratificandi studio, venerabili et nobis dilecto Patri Aloysio de Mendosa ex Societate Jesu, de facultate et licentia per sanctissimum dominum nostrum Plum PP. V, viva vocis oraculo tam nobis quam ipsi Patri Aloysio super hoc impertita, tradidimus et consignavimus, ut eas ad Hispaniarum partes deferret, et eas portaret, ac nostro nomine suæ S. C. R. Majestati pro novo predicto ipsius templo condecorando, ad Christi fidelium earum partium majoris devotionis excitationem et augmentum offerret, ac reverenter et pie præsentaret. Rogamus itaque et hortamur in Domino omnes Christi fideles earum partium, ad quas prælibatæ sanctissimæ reliquiae perferentur, ut eas in loco congruo et decenti prædicti vel alterius insignis templi repositas, debito venerationis officio prosequantur, ut tantæ fidei proficientes exemplo, sanctissimarum Virginum martyrum, et Sanctorum prædictorum merita consequantur.

transmissa, reverenter asseveratur, eique idcirco ibidem cultus,

C 56 In quorum omnium et singulorum fidem ac evidens testimonium præmissorum, præsentis litteras fieri, et per secretarium nostrum infrascriptum subscribi, sigillique nostri jussimus et fecimus appenditione communiri. Datum Romæ in ædibus nostris sub anno a Nativitate Domini MDLXX, die vero primo mensis Januarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et D. N. D. Pii, divina Providentia Papæ V, anno IV. Otho Cardinalis Augustanus propria manu. Gaspar Lamechen, secretarius de mandato illustrissimi. Gebhardi Truchsesii,

qui, cum anno 1577 electus fuisset Coloniensium archiepiscopus, ob plura deinde, quibus sese contaminarat, crimina exauctoratus, circa annum 1589, ut Gal. Christ. auct. Scriptores tom. 3, col. 712 docent, miserandum in modum periit, avunculus exstitit, qui litteris hæc subscribitur, S. R. E. Cardinalis Augustanus Otho Truchsesius; etsi autem tales istæ sint, ut, quas in iisdem vir hic laude undequaque nihilominus dignissimus memorat, S. Gereonis uniusque ex ejus Sociis reliquias fuisse reipsa ad Escorialiense S. Laurentii in Hispania monasterium delatas, nusquam indicent, id tamen, ut jam supra monui, vere factum, imo et hæc ibidem anno 1722 honorificentissime adhuc fuisse asseveratas, e Ms., quod num. 53 citavi, monasterii ejusdem lipsanologio intelligitur. Nec nisi ægerrime, quin ob easdem S. Gereon ejusque Socii cultu ecclesiastico ibidem afficiantur, dubitare sinit consuetudo, qua viæ non semper fit, ut Sancti iis locis, quibus sacra eorum lipsana servantur, peculiari quodam modo honorentur.

E 57 Sic Laureti in Italia, prout litteræ, inde ad Papebrochium nostrum anno 1671 a Christophoro Grino, Societatis Jesu sacerdote, datæ, fidem faciunt, sec. proxime elapso S. Gereon, quod ibidem seu ipsiusmet hujus Sancti nostri, uti in iisdem litteris indicatur, seu potius, uti in nota, hæc præfata, Papebrochius animadvertit, unius ex illius Sociis caput asseveretur, sub ritu duplici colebatur ac forsitan hodieque colitur. Hinc porro, cum et Calpurniani in eadem Italia, ut Carolus, Novariensis episcopus, in suo de Novariensi ecclesia Opusculo pag. 92 docet, unius pariter e S. Gereonis Sociis caput asseveretur, coelitem quoque honores Sancto huic anonymo ac forsitan etiam S. Gereoni ejusque Sociis ibidem juxta ac in omnibus aliis, in quibus vel unius ex his reperitur reliquiae, locis sacris deferri, haud sane prorsus inepte conjeceris; etsi autem, sacras S. Gereonis exuvias in supra sæpissime jam laudato Sanctensi oppido pariter reperiri, compertum haud habeam, eum tamen etiam ibidem non secus ac Treviris, ubi quamvis etiam sacre ejus exuvie fortassis haud reperiantur, altare tamen, uti e Trevirensi ad 1 Octobris diem Martyrologio disco, nomini suo dedicatum habet, peculiari cultu gaudere, vero apparet simillimum. Ita scilicet mihi suadet, quod in oppido illo is Sanctus noster nomini suo sacrum aut hodieque habet, aut saltem, uti ex Adolphi ducis in sua jam supra sæpissime citata lucubratione pag. 132 et seq. narratis intelligitur, sec. quinto decimo labente, adhuc habuit, sacellum, jam supra ejusdem Adolphi ducis verbis, num. 87 in Comment. prævio huc transcriptis, memoratum, ac vel idcirco, quod ad ejusdem S. Gereonis Gloriam posthumam etiam faciat, iterum hic memorandum; etsi interim illud, quod, cum sæpius destructum eodemque semper loco fuisset reædificatum, altero tandem, ut Adolphus loco proxime cit. docet, sub sec. XIV finem fuit eæstructum iterumque in S. Gereonis honorem anno MCCCC consecratum, primitus fuisse, ut verbis in Comm. præv. num. 87 recitatis Adolphus etiam docet, a S. Helena, Constantini Magni matre, conditum, neminem facile, perpensis iis, quæ ibidem num. 89 et seq. disserui, crediturum, existimem.

ACTORE
C. B.

E quod et de aliis locis potest conjici, verosimiliter deseritur.

F

RUDOLPHI,

A

RUDOLPHI, TRUDONOPOLITANI abbatis, epistola a, qua corporum quatuor Coloniae Agrippinae inventio, uniusque etiam ex his, quod S. Gereonis a nonnullis fuit creditum, elevatio exponitur b.

E Musei nostri Chronico Trudonensi Ms., cum Surii * et Martenei * editionibus collato.

* ad xxiv Novembris.
* tom. vi Coll. Vet. Script. col. 1015.

Rudolphus, anno 1124 e Trudonensi, cui praeerat, monasterio

c

d
expulsus, S. Pantaleonis prope Coloniae abbas creatur, dumque, eo praesente,

e

f

g

h

i

k

l

m

brevi post quoddam e Theborum MM., quorum unum sibi postularat S. Norbertus,

m

sepulchris in S. Gereonis aperitur, in eo corpus, militari chlamyde indutum, reperitur.

Rudolphus Dei gratia id, quod est, omnibus sanctorum Martyrum memoriam pie amplectentibus, sanctorum Martyrum consortium. Anno ab Incarnatione Domini mxxxi, turbatis jam ante per aliquot annos ecclesia et regno sub imperatore Henrico, cujus pater Henricus Leodii obiit c, multi episcoporum et abbatum, et de omni ordine et gradu clerici et monachi, expulsi a sedibus suis, hac illacque ferebantur, propter communionem imperatoris, quam vitabant, quia excommunicaverat eum dominus Papa Calixtus II, secutus in eum sententias praedecessorum suorum Gelasii atque Paschalis d.

2 Hac tempestate eademque de causa, eoque maxime, quia Frederici, Leodiensium episcopi, electioni e et consecrationi faveram, expulsus sum et ego de coenobio beati Trudonis Idibus f Aprilis, quarta feria Dominicae Resurrectionis, cum in eo indignus praesedissem g duodecim jam annos et duos menses, et, ut puto, dies quatuordecim h; susceptusque sum eodem anno misericorditer a domino archiepiscopo Coloniensi Frederico i, ejusdemque ecclesiae studio et fratrum electione positus sum abbas in coenobio beati Pantaleonis k extra muros civitatis octavo Idus Septembris, cum jam vacasset a quarto Calendas Januarii l.

3 Nec multo post subsequentibus diebus, petente quodam Dei servo et praedatore magno Norberto m unum de corporibus Martyrum Theborum, qui jacent in monasterio sancti Gereonis, apertum est unius eorum sepulchrum in eodem monasterio juxta medium pilarium ad meridianam plagam, praesentibus tota nocte ad vigilias et ad fodendum religiosis clericis, et monachis atque abbatibus, cum omni obsequio et reverentia atque devotione; inter quos et ego peccator mandatus affui.

4 Elevato ergo superiori lapide de sarcophago, post octingentos et aliquot plures annos martyrii Theborum, inventum est in eo corpus magnum, per scapulas amplum, per pectus et brachia torosum, indutum chlamyde militari coloris purpurei, quae ampla utrinque vestis appendebat usque subter genua ejus quasi tribus digitis, genus pallae non ignobilis. Super eam aliam habebat vestem brevioris, ignotam quidem nobis nomine, sed cognitam filo serico, et

colore nobilioris purpurae, subtus ad carnem D nihilominus vestis serica, albi maxime coloris, sed tamen subrubea.

5 Corpus totum intactum adhuc videbatur amento, quod tantum de capite supererat n, usque ad pedes, indissoluta adhuc superficie vestium, caligarum atque calceorum. Nam, ut conjicere verius potuimus, sic casu pertransierat inter caput et mentum persecutoris gladius. Pars tantum illa, ubi ventris mollities fuerat, aliquantulum, modeste tamen, subsederat, quam vestis subsecuta, indissoluta permanserat o. Tali suppressione pectus et ossa femorum videbantur magis turgere. Supra pectus illius signum Dominicae Crucis inventum est de aurifrigio factum, sicut considerari potuit, submicantibus adhuc in eo auri metalli scintillis. Aurifrigii longitudo pene unius pedis extiterat, latitudo vix unius digiti p.

6 A genu ejus usque ad pedes tibiae ex directo et integro decenter compositae, habentes adhuc caligas integras de palla, rotundis floribus ad modum oculorum caudae pavonis circumquaque distinctas. In ipsis subtilaribus * juncti sicut prima die et a talo sursum erecti pedes adhuc continebantur, et quantum ad superficiem vestis, nihil de toto corpore videri poterat, ut quod adhuc corruptum sive commotum unquam fuisset. Sub vestibus tamen, sicut postea exitus probavit, ipsa caro jam prorsus in cinerem resoluta fuerat cum ossibus, exceptis paucis de majoribus g, sed favillae superextantis incommoda integritas, carnis quoque integritatem oculis admirantium figurabat.

7 O quam gloriosum erat, videre magnanimi Militis Christi venustam formam, magnificeque vestitam, et quasi viventis adhuc viribus plenam, cujus caput, si sub simili corporis incorruptione adesset, dormire eum potius, quam mortuum, crederes. Ad caput ejus cespes erat gramineus, locatus a capite usque ad cingulum ab utraque parte laterum, inter corpus ejus et sarcophagum. Qui cespes, immo qui cespites (nam plures fuerant) sanguinei toti adhuc erant, sicut perfunsi in terra fuerant fluente sanguine Martyris, quando percussus in terram cecidit.

8 Sed et in aliorum trium Martyrum sarcophagis, hac occasione apertis, eadem Dei magnalia vidimus. Pili herbarum in ipsis cespitibus adhuc rigeabant, sicci tamen, sed concreto sanguine integri et rubei tenebantur. Testes mihi sunt ipsi Martyres, quia propria, sed indigna manu tenui, oculis propriis aspexi et aliis videre porrexi, ipsi quoque domino episcopo assidenti, multumque praegaudio et devotione lachrymantis. O quantum studium, quantus Christi amor, quanta devotio fidelium tunc temporis Christianorum, qui in tanta perfectione nec ipsos sanguineos cespites tollere esse neglexerunt!

9 Quid moror? Ista nocturnis horis acta sunt r, sub magno quidem religiosorum virorum et fletu et cantu. Mane facta, cum res tam gloriosa et desiderabilis audita fuisset a civibus, et ostensa pluribus illorum (nam apertum sarcophagum palla tantum tegebat) tota civitas statim infremuit, clamantes, se malle mori, quam tanto patrono privari. Erant etiam inter eos, qui corpus inventum ipsum esse sanctum Gereonem, dicebant, propter habitus venustatem et corporis formositatem s. Unde major et major fiebat tumultus in populo, contradicebaturque ab omnibus domino Norberto.

Id, quod, cum vestium superfices indissoluta mansisset, fere adhuc integrum,

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aaa

bbb

ccc

ddd

eee

fff

ggg

hhh

iii

jjj

kkk

lll

mmm

nnn

ooo

ppp

qqq

rrr

sss

ttt

uuu

vvv

www

xxx

yyy

zzz

aaa

bbb

ccc

ddd

eee

fff

ggg

hhh

iii

jjj

kkk

lll

mmm

A 10 Vix tandem sedatus est tumultus, præposito sanctæ Mariæ de Gradibus Theodorico pulpitem ascendente et populum mitigante, et, quod rei hujus consilium esset, differendum, promittente, usque ad præsentiam domini archiepiscopi. Tunc nihilominus ad satisfaciendum populo decretum est a majoribus, ut sepulcrum lapide superposito clauderetur, considerata prius diligenter integritate corporis a fidelibus, ne quid furto de eo tolleretur. Acta sunt hæc tertio Idus Octobris, anno supradicto Dominicæ Incarnationis. Interea nocte et die usque octavam Calendas Decembris cum magna devotione et multo lumine sepulcrum custodiebatur, die circumsedentibus cum psalmodia electis ad hoc ejusdem ecclesiæ aliquibus clericis, nocte vigilantibus nihilominus cum psalmodia quibusdam aliis, interdumque juvantibus eos fratribus de sanctis Apostolis.

11. Igitur post aliquot ita interlapsos dies, octavo, ut diximus, Calendas Decembris vocatus adfuit dominus archiepiscopus, abbates, præpositi et omnes congregationes civitatis, populus vero innumerabilis, magna reverentia magnisque laudibus secundo apertum est sepulcrum et integrum representatum corpus sanctum; tamen ex magni lapidis confusione et caro, quæ sub vestibus in favillam versa erat, per plurima loca subsederat, sicut etiam in talibus solet contingere, infuso post tot tempora occultis corporibus novo aere. Ponuntur duo abbates, induti vestibus albis et stolis, unus ad caput, alius ad pedes, quorum unus ego peccator ad caput ejus sedi, quamvis, ut superius dixi, de capite nihil præter mentum haberetur, sicut percussoris illud absentaverat gladius.

B 12 Applicuerunt se etiam alii duo presbyteri clerici sancto levando corpori, nihilominus et ipsi induti vestibus albis et stolis. Qui, sacras manus pie apponentes, primo vestes collegerunt, non integras, quia vetustas non patiebatur, sed per grandes et minores partes, sicut poterant diligentius; circa scapulas vero et supra totum petus, et usque ad cingulum multus inveniebatur sanguis superglobatus, sicut abscisso capite ex collo et venarum meatibus sparsim potuit emanare. Collectæ igitur sunt diligenter omnes ejus vestes, sed istæ diligentius, crasso sanguine, sed sicco, graves, et per se in scrinio uno, decenter ad hoc parato, positæ reverenter.

C 13 Cum quibus et balteus ejus militaris de nigro corio inventus et repositus est pene unius ulnæ longitudinis, adhuc integras habens partes. A sinistro latere juxta latus ejus et balteum inventus est globus ferreus ad modum ovi, rubigine prope consumptus, quem capulum gladii ejus fuisse credimus, sed de gladio frustum nulum invenimus; diligentius tamen postea quidam attendentes, in ipsis partibus reliquiarum, quas inde exoraverant, particulas ferri mihi protestati sunt se invenisse. Subtilares *, magnis partibus integris, eodem scrinio reconditi sunt, caligæ porsus in cinerem dissolutæ.

14 At ubi, susceptis vestibus, ad carnem et ossa colligenda ventum est, vix de ipsis ossibus, et hoc de magnis, aliquid solidum apparuit, quod prorsus in cinerem aut in parvas particulas vetustas redegit u. Mira res et valde gloriosa! Testor ipsos sanctos Martyres, testor et ipsam multitudinem religiosorum virorum, qui diutius hoc viderunt. Totus cinis carnis et os-

Octobris Tomus V.

sium, quasi calx noviter fusa, cadebat * per totum sarcophagum. O quoties ibi cantatum cum multis lachrymis fuit, et in sanguine Agni la-
" verunt stolas suas! " O quoties ibi repetitum :
" Laverunt stolas suas et candidas eas fecerunt in
" sanguine Agni! " Tandem collectus est cinis, et cespes simul sanguineus et ipse in pulverem, sed terrei atque subrubri coloris, propter sanguinem resolutus, susceptusque in munda palla et pretiosa, in alio scrinio majore reconditus est.

15 Tunc, elevatis utrisque scriniis, multa oblata sunt ad fabricandum feretrum sancto Martyri. Dominus archiepiscopus obtulit scutellam argenteam, deinde singuli quique, prout devotionem habebant. Acta est etiam processio magna die illa circa claustrum et circa monasterium, pulsantibus signis et cantantibus clericis et monachis laicisque Teutonice in concrepationibus suis. Qua processione finita, et, sanctis reliquiis in loculis suis super altare in medio monasterii collocatis, Missa de ejusdem sanctæ legionis Martyribus incepta est, et, jubente domino archiepiscopo, a me peccatore cantata. Ante canonem vero, finito Evangelio, dominus archiepiscopus sermonem fecit ad populum de iis, quæ tunc præ oculis habebantur et manibus, et quæ ad salutem animarum pertinebant, de sanctis Thebæis Martyribus. Finita Missa, dimissus est populus cum lætitia magna.

16 Ex hujus sancti Martyris reliquiis, cura et devotio fratris nostri Egeberti postea partes aliquas nostro interventu impetravit a Præposito ejusdem monasterii Hermanno, cujus studio et devotione revelatum corpus translatum fuit; reliquæ autem hæc sunt : de veste illa subtiliori, quam ad carnem suam habuit indutam; de balteo ejusdem militari, qui circa lumbos ejus inventus est, nigri corii; de ferro, ut videbatur, ejus gladii, confuso cum sanguine, et cineribus vestium et corporis illius, ubi quasi in media vagina ferrum adhuc patenter sublucere videtur; de sanguine ejus concreto cum pulvere carnis et ossium ejus et vestium. Nam purus cinis carnis ossiumque ejus cum adhuc per se jaceret, similis erat calcis novæ aut farinæ candidæ.

17 Postquam vero collectæ sunt partes vestium, quæ integræ colligi potuerunt, et ossa, quæ penitus resoluta non fuerant, cætera omnia in uno pulvere collecta sunt, hoc est, pulvis sanguinei cespitis, pulvis ossium, pulvis carnis, pulvis vestium; quæ omnia, simul confusa, album quoque prius illum confuderunt. Hæc ideo tam diligenter exprimimus, quia pulverem carnis et ossium, colorem calcis noviter fusæ habere diximus, ut, cum alius color in isto pulvere inventus fuerit, nemo tamen dubitet, quin de vera carne et ossibus ejus sit; immo simul quoque de sanguineis cespitibus atque de ejus simul vestibus. Has scilicet reliquias cum mihi frater Echebertus allatas representasset, recognovi eas, sicut ante in sepulchro videram, et ex earum præsentium occasione ordinem inventionis, sicut hic legitur, aggressus sum fideliter describere, secundum quod vidi et manibus propriis, licet indignus, tractavi.

18 Itaque prius eas vobis per eundem fratrem misi, transferendas in ecclesiam beatæ Mariæ in Dunc a, quatenus ex hoc nostro scripto et ex earum præsentium contemplatione nulli modo, vel in posterum dubium sit, quod ex corpore

10 Martyris

* Sur et Mart
candebat.

utramque ma-
gna solennitate
elevatur.

aliquodque
deinde, quas
impetravit,
Martyris in-
venti reliquia-
rum partibus.

Rudolphus, qui
quales lux es-
sent, diligen-
ter hic exponit.

clamantes
vix tandem,
sepulcro in
archiepiscopi
adventum
clauso, pacan-
tur,

dumque post
hunc illud de-
nuo aperitur, a
duobus abba-
tibus,

duobusque item
alitis presbyte-
ria Martyris
vestes, frusta-
tim collectæ,

scrinio una
cum balteo ejus
militari ac
calceis inclu-
duntur,

* Survis sub-
tilares.

scrinioque al-
teri cinere ex
carne et mino-
ribus ossibus
etiam incluso,

u

Trudonopolim missis, ad Thebæorum festum celebrandum hortatur.

Martyris de sancta legione Thebæorum Martyrum sumptæ sint. Hortamur ergo et rogamus atque præcipimus, ut fratres nostri, qui morantur in Dunc, diem festum martyrii eorum in die S. Gereonis cum duodecim lectionibus ammodo agant, et diem adventus istarum ad eos reliquiarum. Hæc ego peccator Rudolphus, fratres mei et filii, qui estis in cœnobio sancti Trudonis in Hasbania, scripsi vobis de cœnobio sancti Pantaleonis juxta Coloniam *y*. Ceteras reliquias, quæ subnotatæ sunt, supradictus frater suo studio collegit. Earum ego aliam certitudinem non habeo, nisi quod a Dei ancilla, apud nos inclusa, et a fidelibus Christi eas accepit. De sanctis Virginibus, de sanctis Mauris, de pileo S. Thomæ Apostoli et ejus cingulo, de cera, ab igne Dominico liquefacta, de sancto Pancratio, de sepulcro Domini. Datum * xviii. Calendas Octobris.

* Marteneus Data.

ANNOTATA.

a Hanc, qua Rudolphus a semetipso visa exponit, e S. Pantaleonis prope Coloniam, cui, cum ad hanc urbem anno 1121 secedere fuisset compulsus, fuerat præfectus, monasterio ad Trudonenses, quibus antea præfuerat postque iterum præfuit, monachos conscripsit. Ita ipsemet sub finem luculentissime prodit.

b Pro indubitato S. Gereonis corpore unum et quatuor Martyrum corporibus, hic memoratis, a sese haberi, Surius in titulo, quem subjectæ Rudolphi Epistolæ præfixit, haud obscure indicat; ast, an recte, statues ex iis, quæ in Gloria posthuma § 3 disserui.

c Prior e duobus hic memoratis Henricis imperatoribus fuit hujus nominis quintus, qui posteriori, patri suo, cum hic anno 1106 Leodii excessisset e vivis, in imperium successit, eique ad annum usque, quo mortuus est, 1125 præfuit. Adi ad utrumque jam dictum annum Pagium in Criticis.

d E duobus postremo hic memoratis Romanis Pontificibus posterior seu Paschalis II ab anno 1098 ad annum usque 1118, prior vero seu Gelasius II ab ultimo hoc anno usque ad annum 1120 Romanam S. Petri cathedram occupavit, ac ei deinde, qui duobus illis Pontificibus hic præmittitur, suffectus Callistus seu, ut ab aliis scribitur, Calixtus II ad annum usque 1124 sedit.

e De Frederici, Leodiensis episcopi, electione in Chronico Trudonopolitano lib. xi fuse agit, qui Epistolam hic subjectam scripsit, abbas Rudolphus, huncque proinde aut, si lubeat, Gallix Christ. auctæ Scriptores tom. 3, col. 866 et seq. consulat, qui, quæ ad dictam electionem spectant, scire expetit.

f Apud Surium pro Idibus perperam legitur Idus, uti vel ex eo liquet, quod dies, quæ designari per hanc vocem debet, per verba, quæ ei mox subduntur, cum quarta Feria post Resurrectionem Dominicam jungatur, hæcque anno, ad quem hic narrata referuntur, 1121 in x Aprilis diem inciderit.

g Hanc vocem, quæ in Ms. nostro Trudonopolitano Chronico desideratur, ex Surio et Marteneo hic supplervi.

h Hinc collige, Rudolphum anno 1109 sub

Januarii finem aut Februarii initium Trudonensi monasterio præpositum fuisse abbatem.

i Fuit hic ab anno 1099 usque ad annum 1131, ut Gallix Christ. auctæ Scriptores tom. 3, col. 671 et seq. docent, ecclesiam Coloniensem moderatus.

k Qui id factum sit, ipsemet Rudolphus in Trudonopolitano, quod contexit, Chronico lib. xi apud Dacherium tom. 7 Spicil. editionis anni 1666, pag. 458 exponit; qui autem monasterii hic memorati notitiam desiderat, eam apud Gallix Christ. auctæ Scriptores tom. 3, col. 786 et seq. inveniet.

l In Ms. nostro Trudonopolitano Chronico habetur: Cum jam vacasset annis iv Calendas Januarii; quæ lectio cum mendosa certissime sit, eam e Surio et Marteneo correxi.

m Hic, cum anno 1120 Ordinis Præmonstratensis fundamenta jecisset, anno proxime seq. Coloniam Agrippinam, quo ibidem novæ, quam Præmonstrati edificare meditabatur, ecclesiæ eornandæ Sanctorum reliquias acquireret, sese contulit. Adi apud nos tom. 1 Junii S. Norberti Vilam, et in Bibl. Præmonst. part. 1, lib. 2, cap. 15 le Paige.

n Anne hinc et e capitis vertice seu parte, quæ, priusquam corpus hic memoratum inveniretur, Colonix Agrippinæ asservabatur ac S. Gereonis credebatur, fuisse hujus Sancti nostri corpus illud, absque errandi periculo possit concludi, judicari potest ex iis, quæ in Gloria posth. § 3 disputata sunt.

o Apud Marteneum novem hic proxime antecedentes voces omittuntur, hincque adhuc obscurior, quam, hisce relentis, sit, sensus efficitur.

p Lectorem, ut hunc de Crucis Dominicæ signo locum contra impios illius hostes notet, recte hic in Annotatione, ad marginem posita, admonet Surius.

q Hinc, si ossa, quibus, veluti S. Gereonis reliquiis, ecclesiæ nonnullæ gloriantur, minora dumtaxat sint, dubitari sane, an pro veris Sancti hujus nostri exuviis haberi queant, non immerito potest.

r Hinc liquet, a vero aberrare S. Norberti biographum, dum S. Gereonis corpus, mane facto seu aurora jam exorta, fuisse a S. Norberto inventum, in sua, qua res, abs hoc gestas, est complexus, lucubratione, Operis nostri tom. 1 Junii inserta, num. 49 memorix prodit.

f De hoc, ex quo, quod hic memoratur, corpus pro S. Gereonis corpore habuere nonnulli, indicio censendum quid putem, in Gloria posth. num. 33 indicavi.

t Apud Surium et Marteneum legitur concussione.

u Hic iterum, quod ad lit. q monui, studiosus lector observet.

x Ecclesiæ hujus in suo apud Dacherium tom. 7 Spicil. editionis anni 1666 Trudonensi Chronico pag. 465 et seq. mentionem facit Rudolphus.

y Reliqua, quæ hic modo sequuntur, omissa sunt apud Surium; ut hæc apud eum Epistola, nec die, qua scripta sit, notata, terminetur, licet interim, ut jam supra ad lit. a observavi, e S. Pantaleonis prope Coloniam monasterio ad Trudonensem missa luculentissime prodatur.

DE